provincie Zuid-Holland

Nota van Motivering

Herziening Omgevingsbeleid 2025

Afbeelding op voorpagina:

Provinciehuis Zuid-Holland
Fotograaf Tineke Dijkstra

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5

1.1 Wijzigingen op hoofdlijnen 5

1.2 Toelichting Omgevingswet en Omgevingsbeleid 6

2. Planning 7

2.1 Beleidscyclus 7

3. Participatie 8

3.1 Internetconsultatie 8

3.2 Open Huis 9

3.3 Losse participatietrajecten 9

3.4 Webinar 9

3.5 Terinzagelegging 10

4. Wijzigingsoverzichten 11

4.1 Was-wordt tabel Beleidsdoelen (visie) 11

4.2 Was-wordt tabel Beleidskeuzes (visie) 12

4.3 Was-wordt tabel Maatregelen (programma) 13

4.4 Wijziging Zuid-Hollandse Omgevingsverordening 17

5. Wijzigingen inleidende hoofdstukken 18

6. Wijzigingen Ambities 19

7. Wijzigingen per beleidsdoel 20

Beleidsdoel 1.1 Krachtig openbaar bestuur 20

Beleidskeuze 1.1.2 Daadkrachtig Provinciaal Bestuur 20

Beleidskeuze 1.1.3 Openbaar bestuur 23

Beleidsdoel 1.2 Sterke samenleving 24

Beleidskeuze 1.2.1 Maatschappelijke ontwikkelingen 24

Beleidsdoel 2.1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen 25

Beleidsdoel 3.1 Energietransitie 26

Beleidskeuze 3.1.1 Duurzame opwek elektriciteit 26

Beleidskeuze 3.1.2 Eerlijke energietransitie ... 31
Beleidskeuze 3.1.3 Warmtetransitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw ... 32
Beleidskeuze 3.1.5 Duurzaam Energiesysteem ... 34
Beleidskeuze 3.1.6 Kernenergie ... 38

Beleidsdoel 4.1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat ... 39
Beleidskeuze 4.1.1 Innovatieve economie ... 43
Beleidskeuze 4.1.2 Transitie van de tuinbouwketen ... 43
Beleidskeuze 4.1.3 Transitie van het Havenindustrieel Complex ... 44
Beleidskeuze 4.1.4 Digitale Economie ... 46
Beleidskeuze 4.1.5 Circulair Zuid-Holland ... 46
Beleidskeuze 4.1.6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen ... 46
Beleidskeuze 4.1.7 Human Capital ... 47

Beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur ... 48
Beleidskeuze 4.2.1 Erfgoed beschermen in de omgeving ... 48
Beleidskeuze 4.2.2 Rijksmonumenten en molens in goede staat ... 49
Beleidskeuze 4.2.3 Erfgoed verbindt ... 50
Beleidskeuze 4.2.4 Archeologie beschermen en beleefbaar maken ... 52
Beleidskeuze 4.2.5 Cultuur en bibliotheken ... 53

Beleidsdoel 5.1 Gezonde natuur ... 55
Beleidskeuze 5.1.1 Nieuwe natuur aan het realiseren ... 55
Beleidskeuze 5.1.2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten ... 57
Beleidskeuze 5.1.4 Stikstofreductie ... 61

Beleidsdoel 5.2 Toekomstbestendige landbouw ... 62
Beleidskeuze 5.2.1 Toekomstbestendige landbouw ... 62

Beleidsdoel 5.3 Leven met water ... 65
Beleidskeuze 5.3.1 Waterveiligheid en waterbeschikbaarheid ... 65
Beleidskeuze 5.3.2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid ... 65

Beleidsdoel 6.1 Wonen ... 67
Beleidskeuze 6.1.1 Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen ... 67

Beleidsdoel 6.2 Ruimte en landschap ... 72
Beleidskeuze 6.2.1 Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling ... 72
Beleidskeuze 6.2.2 Ruimtelijke kwaliteit en landschap ... 78
Beleidskeuze 6.2.3 Groenblauw netwerk ... 78
Beleidskeuze 6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem ... 79

Beleidsdoel 7.1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid ... 83
Beleidskeuze 7.1.4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem 83
Beleidskeuze 7.1.6 Gezondheid en welzijn ... 83

Beleidsdoel 7.2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport ... 84
Beleidskeuze 7.2.1 Recreatie, sport en bewegen ... 84

Beleidsdoel 7.3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering ... 85
Beleidskeuze 7.3.1 Beperken CO2-eq emissies en bodemdaling voor toekomstbestendige veenweiden .. 85

8. Verantwoording Omgevingseffectrapport (OER) 87

8.1 Zuid-Hollands programma landelijk gebied (ZH-PLG) 87

8.2 Water en Bodem Sturen (WBS) 91

8.3 Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling (TRO) 93

8.4 Boerenerfmolens 96

8.5 Warmte 97

8.6 Windenergie 98

Bijlage – Geodata-wijzigingen 99

Wijzigingen werkingsgebieden Herziening 2025 t.b.v. besluitvorming 99

Omgevingsverordening 99

Omgevingsvisie 101

Omgevingsprogramma 104

1. Inleiding

Het omgevingsbeleid van de provincie Zuid-Holland wordt regelmatig herzien om het actueel en toepasbaar te houden. In dit document lees je op hoofdlijnen wat er wordt gewijzigd aan het omgevingsbeleid. Daarnaast wordt in dit document gemotiveerd hoe reacties uit de internetconsultatie en eventuele losse participatietrajecten hebben bijgedragen aan de voorgestelde beleidswijzigingen. Tot slot wordt inzichtelijk gemaakt hoe de Omgevingseffectrapportage (OER) heeft bijgedragen aan de wijzigingen. De wijzigingen na de terinzagelegging hebben plaatsgevonden, o.a. op basis van de zienswijzen, zijn in de Nota van Beantwoording beschreven.

Dit document geeft richting bij het lezen van de concrete beleidswijzigingen in [Bijlage 1 – Wijziging Omgevingsvisie Zuid-Holland Herziening omgevingsbeleid 2025] en [Bijlage 1 - Wijziging Omgevingsprogramma Zuid-Holland Herziening omgevingsbeleid 2025]. Daarnaast dient dit document in relatie tot het Wijzigingsbesluit Zuid-Hollandse Omgevingsverordening herziening 2025 bezien te worden.

Hoofdstuk 2 geeft inzicht in de **planning** van herziening omgevingsbeleid 2025.

In hoofdstuk 3 wordt beschreven op welke momenten, en hoe belanghebbenden een **reactie** hebben kunnen geven op herziening omgevingsbeleid 2025.

In hoofdstuk 4 wordt weergegeven op welke manier (inhoudelijk, redactioneel, nieuw beleid of ingetrokken beleid) een beleidsonderdeel is gewijzigd.

In hoofdstuk 5, 6 en 7 worden de inhoudelijke wijzigingen van herziening omgevingsbeleid 2025 gemotiveerd.

In hoofdstuk 8 is voor de onderwerpen uit het Omgevingseffectrapport (OER), een verantwoording opgenomen.

1.1 Wijzigingen op hoofdlijnen

In Herziening 2025 wordt het Omgevingsbeleid in de volle breedte gewijzigd. De wijzigingen met een kans op Omgevingseffecten wordt over gerapporteerd in het OER. Het gaat in hoofdlijnen om de onderwerpen:

- Energie, de opwek maar tevens het energiesysteem (beleidsdoel 3.1)
- ZH-PLG, Stikstof en Landbouw (beleidsdoel 5.1 en 5.2)
- Het water en bodemsysteem (beleidsdoel 5.3; 6.2 en 7.3)
- En het sturen op ruimtelijke ontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit (beleidsdoel 6.2)

Naast deze wijzigingen is onze nieuwe ruimtelijke koers in de inleidende hoofdstukken van de visie verwerkt. Daarbij is een nieuw hoofdstuk participatie toegevoegd. Daarnaast is de Ruimtelijke Economische Visie verwerkt in het Omgevingsbeleid (beleidsdoel 4.1), en zijn er verschillende wijzigingen aangebracht met betrekking tot Erfgoed en cultuur (beleidsdoel 4.2). De vele aanvullingen in het programma laten zien dat de provincie ook zelf meer gaat doen om deze visie en koerswijziging te verwezenlijken.

1.2 Toelichting Omgevingswet en Omgevingsbeleid

De Omgevingswet vormt een basis voor de samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving. In deze benadering staat de leefomgeving centraal en wordt ruimte voor lokaal maatwerk benut. Het omgevingsbeleid van de provincie is een uitwerking van deze benadering. Ons omgevingsbeleid bestaat uit de omgevingsvisie, de Omgevingsverordening en het omgevingsprogramma.

In de Omgevingsvisie staat de strategische langetermijnvisie voor de gehele fysieke leefomgeving. Daarmee biedt het een totaaloverzicht van de doelen en hoofdlijnen van het omgevingsbeleid; alle aspecten die hieraan raken zijn in onderlinge samenhang bezien. In het omgevingsprogramma werkt de provincie maatregelen uit waarmee zij het behalen van haar doelstellingen wil versnellen.

De verordening omvat alle regels van de provincie over de fysieke leefomgeving. Het merendeel van deze regels betreffen instructieregels die voorschrijven hoe waterschappen en gemeenten bepaalde onderwerpen op moeten nemen in hun plannen. Daarnaast zijn er een aantal direct werkende regels waar burgers en bedrijven zich aan moeten houden.

De Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening worden vastgesteld door Provinciale Staten; het Omgevingsprogramma door Gedeputeerde Staten.

2. Planning

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de planning van herziening omgevingsbeleid 2025.

De data die in dit hoofdstuk zijn weergegeven zijn onder voorbehoud en worden naarmate de tijd vordert steeds minder concreet. Bij momenten van afstemming kan de planning wijzigen, de actuele planning van onze herzieningen is te vinden via de pagina lopende herzieningen omgevingsbeleid.

De voorlopige planning van herziening omgevingsbeleid 2025:

Procedurevergadering Cie. R&M	1 april 2026
Hoorzitting	10 april 2026
Bespreking in Cie. Ruimte en Milieu	13 mei 2026
Vaststelling door Provinciale Staten	3 juni 2026
Inwerkingtreding	Q3 2026

2.1 Beleidscyclus

Voor de ontwikkeling van provinciaal beleid wordt een vaste beleidscyclus doorlopen, waarin globaal zes fases worden onderscheiden. De beleidscyclus start met (fase 0) een eerste signaal dat de aanleiding vormt voor een beleidswijziging. In fase 1 wordt dat signaal verkent om de verschillende beleidsopties te ontdekken en te overwegen. Wanneer deze verkenning aanleiding geeft tot een beleidswijziging wordt in fase 2 een startnotitie opgesteld. In een startnotitie wordt bondig de scope van voorziene beleidswijziging(en) en het te volgen wijzigingsproces met participatiemogelijkheden beschreven. In fase 3 worden de voorkeursopties uitgewerkt in concrete voorstellen voor beleidsaanpassing. Na vaststelling wordt het beleid in fase 4 uitgevoerd. De cyclus sluit af met fase 5 waarin het (nieuwe) beleid wordt gemonitord en geëvalueerd om te bepalen of het doeltreffend en doelmatig is. Als dat niet (helemaal of voldoende) het geval blijkt te zijn, dan kan dat aanleiding zijn om de cyclus opnieuw te doorlopen.

Uit het bovenstaande volgt dat het traject van de beleidsherziening zelf feitelijk vier fases beslaat. Gedurende dit traject wordt de herziening op drie momenten aan PS voorgelegd; in fase 2 als Startnotitie, in fase 3a. als Ontwerp en in fase 3b. als Statenvoorstel. Deze fases zijn hieronder schematisch weergegeven. Herziening omgevingsbeleid 2025 bevindt zich op dit moment in fase 3b.

3. Participatie

In dit hoofdstuk wordt beschreven op welke momenten, en hoe belanghebbenden een reactie hebben kunnen geven op herziening omgevingsbeleid 2025. Belanghebbenden hebben kunnen reageren op de herziening tijdens de internetconsultatie die tijdens het Open Huis van start ging en tijdens losse participatietrajecten vanuit de individuele beleidsopgaven. De reacties worden kort algemeen van duiding voorzien. In het hoofdstuk 5 “Wijzigingen per beleidsdoel” wordt per beleidsdoel inhoudelijk aangegeven hoe reacties uit de internetconsultatie en eventuele losse participatietrajecten hebben bijgedragen aan de voorgestelde beleidswijzigingen.

De Omgevingswet stimuleert overheden om bij vraagstukken over de fysieke leefomgeving vroegtijdig aandacht aan participatie te besteden (link). De betrokken en belanghebbende partijen worden hiermee in de gelegenheid gesteld om bij te dragen aan het verbeteren en bestendigen van het beleid. Door de kennisgevings- en motiveringsplicht zijn overheden ook verplicht om aan te geven hoe participatie heeft plaatsgevonden. Zo moeten overheden bij een beleidsherziening aangeven welke partijen betrokken zijn geweest, wat de uitkomsten daarvan was, hoe die zijn verwerkt.

3.1 Internetconsultatie

Om input op te halen over de aanpassingen van het omgevingsbeleid wordt bij elke herziening het concept op onze website gepubliceerd ter consultatie (in dit geval was dat de periode van 6 maart tot en met 24 maart 2025). Iedereen wordt zo in de gelegenheid gesteld om een reactie in te dienen, die nog in de ontwerpfase kan worden meegenomen.

Tijdens de internetconsultatie voor herziening omgevingsbeleid 2025 werd via de sociale media en de website van de provincie Zuid-Holland gevraagd een reactie te geven op de ‘Internetconsultatie Herziening Omgevingsbeleid’. In totaal zijn er 194 reacties binnengekomen via het formulier voor de internetconsultatie.

Onder de indieners zijn de volgende (doel)groepen geïdentificeerd: gemeentelijke ambtenaren, bestuurders van overheden en bedrijven, medewerkers van overheden, bedrijven en belangengroepen, ondernemers, hoogheemraadschappen, regiodiensten en veel inwoners.

Reacties op proces en overige opmerkingen

De internetconsultatie vroeg respondenten ook of ze wilden reageren op het proces van het Omgevingsbeleid, en of ze nog andere opmerkingen of reacties hadden. De uitkomsten hiervan, en wat ermee gedaan is of wordt, beschrijven we hier. Reacties die hier gemaakt zijn, maar bij een inhoudelijk onderdeel van de herziening thuis hoorden, zijn daar meegenomen.

Reacties op het proces van de internetconsultatie

De internetconsultatie zelf kan rekenen op brede steun onder de respondenten. Het merendeel van de respondenten vond de nieuwe vorm waarin de internetconsultatie gepresenteerd werd prettig. Er zijn wel enkele suggesties voor verbeteringen gedaan, die meegenomen worden voor de volgende internetconsultatie. Daarnaast gaven met name enkele inwoners van Zuid-Holland aan dat de stukken en het proces niet altijd duidelijk genoeg waren voor iedereen. Het

Omgevingsbeleid en haar herzieningen zijn vaak ook zeer complex, maar dit heeft uiteraard onze blijvende aandacht.
De tijd waarbinnen gereageerd kon worden (18 dagen, 13 werkdagen) werd door een aantal respondenten als te kort beoordeeld. In het vervolg zullen internetconsultaties voor herzieningen van het Omgevingsbeleid daarom 4 weken zijn, zodat eenieder voldoende tijd heeft.
Wanneer er over het Open Huis van 6 maart gesproken werd, was dit erg positief. Het voornemen is om jaarlijks een Open Huis te blijven organiseren.

3.2 Open Huis

Als aftrap voor de hierboven genoemde internetconsultatie is op 6 maart 2024 een Open Huis georganiseerd. Tijdens het Open Huis zijn professionele stakeholders zoals gemeenten, waterschappen, veiligheidsregio's, natuurbeheerorganisaties, bedrijfsleven, kennisinstellingen en het maatschappelijk middenveld geïnformeerd over de wijzigingen in herziening omgevingsbeleid 2025. Daarbij is relevante input opgehaald voor verdere uitwerking van de beleidsaanpassingen.

In het programma van het Open Huis is extra aandacht besteed aan presentatie- en gespreksvormen waarmee de interactie met deelnemers kan worden bevorderd. Dit om te voorkomen dat het Open Huis alleen een podium is om te zenden. Dit heeft geresulteerd in een gevarieerd programma met 25 deelsessies verdeeld over 12 zalen, waarin ca. 360 deelnemers kennis hebben genomen van én feedback hebben geleverd op conceptvoorstellen voor beleidsaanpassingen, waaraan in het kader van herziening omgevingsbeleid 2025 wordt gewerkt. Reacties van deelnemers zijn door de provinciemedewerkers meegenomen in de verdere uitwerking van hun beleidsaanpassingen. Het Open Huis is daarmee goed benut om zoveel mogelijk feedback en input op te halen.

3.3 Losse participatietrajecten

Naast de internetconsultatie en het Open Huis is door verschillende opgaven aanvullende participatie georganiseerd. Hoe deze participatie is georganiseerd, wat de uitkomst van deze trajecten was en hoe dit in het ontwerp beleid geland is, is indien van toepassing per beleidskeuze beschreven. Deze uitwerking is te vinden onder de kopjes 'participatie en internetconsultatie'.

3.4 Webinar

Tot slot organiseren wij op 30 oktober 2025 een Webinar in het kader van herziening omgevingsbeleid 2025. Dit Webinar is vroeg in de ter inzage periode gepland. Dit Webinar heeft tot doel ambtelijke partners zo goed mogelijk te informeren over de achtergronden bij de voorgestelde beleidsaanpassingen en de stappen die hierin sinds het Open Huis zijn gezet.

Dit Webinar is in formele zin geen participatiemoment, omdat het vooral gericht is op het informeren van de ambtelijke partners zonder dat zij daarbij invloed kunnen uitoefenen. Deelnemers worden wel in de gelegenheid gesteld om via de chat vragen bij de voorgestelde beleidsaanpassingen te stellen. Deze vragen worden door bij de wijziging betrokken provinciemedewerkers beantwoord. Tijdens de terinzagelegging kunnen geïnteresseerden de

videoregistratie, presentatie en de bijbehorende Q&A van dit Webinar via de omgevingsbeleid webpagina van herziening 2025 nog eens rustig bekijken. Zo kan het Webinar tijdens de gehele periode worden benut bij het schrijven van een zienswijze waarmee de provincie haar beleid kan verbeteren en bestendigen.

3.5 Terinzagelegging

Na de participatie, is het ontwerp van de herziening 2025 opgesteld, en vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Het ontwerp heeft ter inzage gelegen van 4 november t/m 15 december. In die tijd kon eenieder een zienswijze indienen op de wijzigingen in de herziening 2025. De zienswijzen zijn samengevat en beantwoord in de Nota van Beantwoording. De wijzigingen die, mede op basis van zienswijzen, hebben plaatsgevonden na het ontwerp, staan ook beschreven in de Nota van Beantwoording.

4. Wijzigingsoverzichten

In dit hoofdstuk wordt weergegeven op welke manier een beleidsonderdeel (beleidsdoel, beleidskeuze of maatregel) is gewijzigd.

Wanneer het beleid wijzigt, dan wijzigt de titel vaak mee. Om deze wijzigingen te kunnen herleiden zijn ze in was-wordt tabellen weergegeven. Het beleid kan op vier manieren wijzigen, er kan nieuw beleid bijkomen of bestaand beleid worden ingetrokken. Daarnaast kan bestaand beleid inhoudelijk worden gewijzigd, of er kunnen redactioneel wijzigen worden aangebracht om het beleid te actualiseren zonder dat dit inhoudelijke gevolgen heeft. Een voorbeeld van een redactionele wijziging is het weghalen van een verwijzing naar oude wetgeving, of het verbeteren van de leesbaarheid. In de tabellen wordt per beleidsonderdeel aangegeven wat voor wijziging wordt voorgesteld.

De tabellen ondersteunen bij het lezen van Bijlage I – Wijziging Omgevingsvisie Zuid-Holland herziening Omgevingsbeleid 2025 en Bijlage II - Wijziging Omgevingsprogramma Zuid-Holland herziening Omgevingsbeleid 2025. Daarnaast dient dit document in relatie tot de wijziging van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening herziening 2025 bezien te worden.

In de tabellen is te zien dat iedere titel met een cijfercombinatie begint. Het eerste getal verwijst naar de ambitie, het tweede getal naar het doel binnen die ambitie, het derde getal naar de beleidskeuze die gemaakt is om de doelstelling te behalen. Dit betekent dat beleidsonderdelen met ten hoogste drie cijfers binnen de visie vallen. Beleidsonderdelen met vier cijfers betreffen maatregelen in het programma. Hieronder een voorbeeld.

Ambitie	1.	Samenwerken aan Zuid-Holland
Beleidsdoel	1.1	Krachtig openbaar bestuur
Beleidskeuze	1.1.1	Sterke decentrale overheden
Maatregel	1.1.1.1	Krachtig decentraal bestuur

4.1 Was-wordt tabel Beleidsdoelen (visie)

Een beleidsdoel verwoordt het resultaat wat met het beleid wordt beoogd. In de tabel wordt aangegeven in welke beleidsdoelen er wijzigingen plaatsvinden. Daarnaast wordt aangegeven hoe het beleidsdoel wijzigt.

Was Beleidsdoel	Wordt Beleidsdoel	Actie
2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen	2.1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen	Redactioneel
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	4.1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	Inhoudelijk
5-1 Gezonde natuur	5.1 Gezonde natuur	Inhoudelijk
6-1 Wonen	6.1 Wonen	Redactioneel
6-2 Ruimte en landschap	6.2 Ruimte en landschap	Inhoudelijk
7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering	7.3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering	Redactioneel

De titelopmaak van de overige beleidsdoelen wordt gewijzigd.

4.2 Was-wordt tabel Beleidskeuzes (visie)

Met een beleidskeuze wordt bepaald “wat de provincie wil bereiken” en wat er nodig is om van de huidige naar de gewenste situatie (beleidsdoel) te komen. In de tabel wordt aangegeven in welke beleidskeuzes er wijzigingen plaatsvinden. Daarnaast wordt aangegeven hoe de beleidskeuze wijzigt.

Beleidsdoel	Was Beleidskeuze	Wordt Beleidskeuze	Actie
1.1	1.1.2 Daadkrachtig Provinciaal Bestuur	1.1.2 Daadkrachtig Provinciaal Bestuur	Inhoudelijk
1.1		1.1.3 Openbaar bestuur	Nieuw
1.2	1.2.1 Maatschappelijke ontwikkelingen	1.2.1 Maatschappelijke ontwikkelingen	Inhoudelijk
2.1	2.1.1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	2.1.1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	Redactioneel
2.1	2.1.2 Adequaat en duurzaam aanbod openbaar vervoer	2.1.2 Naar onweerstaanbaar openbaar vervoer	Redactioneel
2.1	2.1.3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer	2.1.3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer	Redactioneel
2.1	2.1.4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en bijdragen aan projecten van anderen	2.1.4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en bijdragen aan projecten van anderen	Redactioneel
2.1	2.1.5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten	2.1.5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten	Redactioneel
3.1	3.1.1 Duurzame opwek elektriciteit	3.1.1 Duurzame opwek elektriciteit	Inhoudelijk
3.1	3.1.2 Lokale initiatieven en inclusieve energietransitie	3.1.2 Eerlijke energietransitie	Inhoudelijk
3.1	3.1.3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	3.1.3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	Inhoudelijk
3.1	3.1.5 Duurzaam energiesysteem	3.1.5 Duurzaam energiesysteem	Inhoudelijk
3.1		3.1.6 Kernenergie	Nieuw
4.1	4.1.1 Innovatieve economie	4.1.1 Innovatieve economie	Redactioneel
4.1	4.1.4 Digitale economie	4.1.4 Digitale economie	Redactioneel
4.1	4.1.5 Circulair Zuid-Holland	4.1.5 Circulair Zuid-Holland	Inhoudelijk
4.1	4.1.6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	4.1.6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	Inhoudelijk
4.1	4.1.7 Human Capital	4.1.7 Human Capital	Redactioneel
4.2	4.2.1 Erfgoed beschermen in de omgeving	4.2.1 Erfgoed beschermen in de omgeving	Inhoudelijk
4.2	4.2.2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	4.2.2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	Inhoudelijk
4.2	4.2.3 Provinciale Erfgoedlijnen zichtbaar en beleefbaar	4.2.3 Erfgoed verbindt	Inhoudelijk
4.2	4.2.4 Archeologie beschermen en zichtbaar	4.2.4 Archeologie beschermen en zichtbaar	Inhoudelijk
4.2	4.2.5 Cultuurparticipatie en bibliotheken	4.2.5 Cultuur en bibliotheken	Inhoudelijk
5.1	5.1.1 Nieuwe natuur realiseren	5.1.1 Nieuwe natuur realiseren	Inhoudelijk
5.1	5.1.2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	5.1.2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	Inhoudelijk
5.1	5.1.4 Stikstofreductie	5.1.4 Stikstofreductie	Inhoudelijk

Beleidsdoel	Was Beleidskeuze	Wordt Beleidskeuze	Actie
5.2	5.2.1 Toekomstbestendige landbouw	5.2.1 Toekomstbestendige landbouw	Inhoudelijk
5.3	5.3.1 Waterveiligheid en wateroverlast	5.3.1 Waterveiligheid en wateroverlast	Inhoudelijk
5.3	5.3.2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	5.3.2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid	Inhoudelijk
6.1	6.1.1. Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen	6.1.1 Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen	Inhoudelijk
6.1	6.1.2 Toekomstbestendig bouwen		Vervalt
6.2	6.2.3 Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling		Vervalt
6.2		6.2.1 Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling	Nieuw
6.2	6.2.1 Ruimtelijke kwaliteit en landschap	6.2.2 Ruimtelijke kwaliteit en landschap	Inhoudelijk
6.2	6.2.2 Groenblauwe netwerken	6.2.3 Groenblauw netwerk	Inhoudelijk
6.2	6.2.4 Vitaal landelijk gebied		Vervalt
6.2		6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem	Nieuw
7.1	7.1.4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem	7.1.4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem	Inhoudelijk
7.2	7.2.1 Recreatie, sport en bewegen	7.2.1 Recreatie, sport en bewegen	Redactioneel
7.3	7.3.1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	7.3.1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	Inhoudelijk
7.3	7.3.2 Klimaatadaptatie	7.3.2 Klimaatadaptatie	Redactioneel

4.3 Was-wordt tabel Maatregelen (programma)

Een maatregel beschrijft, aan de hand van prestaties/acties/handelingen, “wat de provincie doet” en hoe de provincie de beleidskeuze(s) tot uitvoering brengt. In de tabel wordt aangegeven in welke maatregelen er wijzigingen plaatsvinden. Daarnaast wordt aangegeven hoe de maatregel wijzigt.

Beleidsdoel	Was Maatregel	Wordt Maatregel	Actie
1.1	1.1.2.1 Digitaal bestuur	1.1.2.1 Digitaal bestuur	Inhoudelijk
1.1		1.1.2.4 Organiseren van participatie	Nieuw
1.1		1.1.2.5 Participatie bij Omgevingsvergunningen	Nieuw
1.1		1.1.2.6 Meer ruimte maken voor ideeën vanuit de maatschappij	Nieuw
2.1	2.1.1.1 Bereikbaarheid door nabijheid	2.1.1.1 Bereikbaarheid door nabijheid	Redactioneel
2.1	2.1.1.2 Modal shift, regionale hubs en zero emissie	2.1.3.3 Modal shift, regionale hubs en zero emissie	Redactioneel
2.1	2.1.1.3 Schonere mobiliteit	2.1.1.3 Schonere mobiliteit	Redactioneel
2.1	2.1.1.4 Slimmere mobiliteit & digitalisering	2.1.1.4 Slimmere mobiliteit & digitalisering	Redactioneel
2.1	2.1.1.5 Stimuleren bewust mobiliteitsgedrag	2.1.1.5 Stimuleren bewust mobiliteitsgedrag	Redactioneel
2.1	2.1.1.6 Vaker en verder fietsen door meer mensen	2.1.1.6 Vaker en verder fietsen door meer mensen	Redactioneel
2.1	2.1.1.7 Veilig gedrag in het verkeer	2.1.1.7 Veilig gedrag in het verkeer	Redactioneel

Beleidsdoel	Was Maatregel	Wordt Maatregel	Actie
2.1	2.1.1.8 Bevorderen Lopen	2.1.1.8 Bevorderen Lopen	Redactioneel
2.1	2.1.2.1 Deelmobiliteit & publiek vervoer	2.1.2.1 Deelmobiliteit & publiek vervoer	Redactioneel
2.1	2.1.2.2 Goed en schoon regionaal openbaar vervoer	2.1.2.2 Goed en schoon regionaal openbaar vervoer	Redactioneel
2.1	2.1.2.3 Snel internationaal openbaar vervoer en optimaal hoofdrailnet van het rijk	2.1.2.3 Snel internationaal openbaar vervoer en optimaal hoofdrailnet van het rijk	Redactioneel
2.1	2.1.3.1 Inzet op digitalisering	2.1.3.1 Inzet op digitalisering	Redactioneel
2.1	2.1.3.2 Versterken en veilig houden van Goederencorridors	2.1.3.2 Versterken en veilig houden van Goederencorridors	Redactioneel
2.1	2.1.4.1 Bijdragen aan (infrastructuur)projecten van anderen	2.1.4.1 Bijdragen aan (infrastructuur)projecten van anderen	Redactioneel
2.1	2.1.4.2 Voorbereiding aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur	2.1.4.2 Voorbereiding aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur	Redactioneel
3.1	3.1.1.1 Realiseren van windenergie	3.1.1.1 Realiseren van windenergie	Inhoudelijk
3.1	3.1.1.2 Realiseren van Zonne-energie	3.1.1.2 Realiseren van Zonne-energie	Inhoudelijk
3.1	3.1.1.5 Uitwerken RES-zoekgebieden zon en wind		Vervalt
3.1	3.1.1.6 Verbinden van energietransitie aan andere ruimtelijke opgaves		Vervalt
3.1	3.1.2.1 Lokaal eigendom		Vervalt
3.1	3.1.2.2 Stimuleren lokale initiatieven		Vervalt
3.1		3.1.2.1 Participatie en lokaal eigendom in de energietransitie	Inhoudelijk
3.1		3.1.2.2 Eerlijke energietransitie bevorderen	Inhoudelijk
3.1	3.1.3.1 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening		Vervalt
3.1		3.1.3.1 Stimuleren van energiebesparing	Nieuw
3.1		3.1.3.2 Stimuleren van verduurzaming	Nieuw
3.1	3.1.5.1 provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK)	3.1.5.1 provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK)	Inhoudelijk
3.1	3.1.5.2 Stimuleren van flexibiliteit en efficiëntie van het energiesysteem	3.1.5.2 Stimuleren van flexibiliteit en efficiëntie van het energiesysteem	Inhoudelijk
3.1		3.1.5.3 Ondersteunen realisatie energiehubs	Nieuw
3.1		3.1.5.4 Ruimtelijke verkenning voor toekomstige energie-infrastructuur	Nieuw
3.1		3.1.5.5 Elektriciteitsopslagsystemen (EOS)	Nieuw
4.1	4.1.1.1 Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen	4.1.1.1 Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen en campussen te versterken	Inhoudelijk
4.1	4.1.1.2 Innovatie stimuleren binnen specifieke clusters	4.1.1.2 Innovatie stimuleren binnen specifieke clusters	Inhoudelijk

Beleidsdoel	Was Maatregel	Wordt Maatregel	Actie
4.1	4.1.1.5 Strategische samenwerking om een innovatieve economie te stimuleren	4.1.1.5 Strategische samenwerking om een innovatieve economie te stimuleren	Redactioneel
4.1	4.1.2.1 Bevorderen duurzaam verdienmodel tuinbouw	4.1.2.1 Bevorderen duurzaam verdienmodel tuinbouw	Redactioneel
4.1	4.1.2.2 Bevorderen netwerksamenwerking tuinbouw	4.1.2.2 Bevorderen netwerksamenwerking tuinbouw	Redactioneel
4.1	4.1.2.3 Bevorderen duurzame tuinbouwgebieden en -netwerken	4.1.2.3 Bevorderen duurzame tuinbouwgebieden en -netwerken	Redactioneel
4.1		4.1.3.1 Samenwerken om de transitie veilig te laten plaatsvinden	Nieuw
4.1	4.1.4.1 Digitaal weerbaar	4.1.4.1 Digitaal weerbaar	Inhoudelijk
4.1	4.1.4.2 Digitale innovatie	4.1.4.2 Digitale innovatie	Inhoudelijk
4.1		4.1.4.3 Verantwoorde digitalisering	Nieuw
4.1	4.1.5.1 Samen bouwen aan een Circulair Zuid-Holland	4.1.5.1 Samen bouwen aan een Circulair Zuid-Holland	Redactioneel
4.1		4.1.5.2 Ruimte voor circulaire economie	Nieuw
4.1	4.1.6.1 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	4.1.6.1 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	Inhoudelijk
4.2	4.2.2.1 Stimuleren en faciliteren bij restaureren en herbestemmen rijksmonumenten en stimuleren bij (groot) onderhoud molens	4.2.2.1 Stimuleren en faciliteren bij restaureren en herbestemmen rijksmonumenten en stimuleren bij (groot) onderhoud molens	Inhoudelijk
4.2	4.2.3.1 Samenwerken bij erfgoedlijnen	4.2.3.1 Samenwerken bij erfgoedlijnen	Inhoudelijk
5.1	5.1.1.1 Realiseren begrensde natuur	5.1.1.1 Realiseren begrensde natuur	Inhoudelijk
5.1	5.1.1.2 Versterken natuur- en landschapswaarden	5.1.1.2 Versterken natuur- en landschapswaarden	Inhoudelijk
5.1		5.1.1.3 Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG)	Nieuw
5.1	5.1.2.1 Actieve soortenbescherming	5.1.2.1 Beschermen natuur en soorten	Inhoudelijk
5.1	5.1.2.3 Beheer van begrensde natuur	5.1.2.3 Beheer van begrensde en agrarische natuur	Inhoudelijk
5.1	5.1.2.4 Integrale versterking Nationale parken	5.1.2.4 Integrale versterking Nationale parken	Redactioneel
5.1	5.1.2.5 Passieve natuurbescherming		Vervalt
5.1	5.1.4.1 Ammoniakreductie voor natuurherstel	5.1.4.1 Ammoniakreductie voor natuurherstel	Inhoudelijk
5.1	5.1.4.2 Stikstofoxidenreductie voor natuurherstel	5.1.4.2 Stikstofoxidenreductie voor natuurherstel	Inhoudelijk
5.2	5.2.1.1 Ruimte voor toekomstbestendige landbouw	5.2.1.1 Ruimte voor toekomstbestendige landbouw	Inhoudelijk
5.2	5.2.1.2 Versterken economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven	5.2.1.2 Versterken economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven	Inhoudelijk
5.2	5.2.1.3 Versterken en versnellen (keten)innovaties landbouw	5.2.1.3 Versterken en versnellen (keten)innovaties landbouw	Inhoudelijk
5.3	5.3.2.9 Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen	5.3.2.9 Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen	Inhoudelijk
6.1	6.1.1.1 Uitwerking instrumenten woonbeleid	6.1.1.1 Uitwerking instrumenten woonbeleid	Inhoudelijk

Beleidsdoel	Was Maatregel	Wordt Maatregel	Actie
6.1	6.1.1.2 Regioplannen en provinciaal plan asielopvang	6.1.1.2 Regioplannen en provinciaal plan asielopvang	Nieuw
6.1	6.1.1.3 Aanpak huisvesting arbeidsmigranten	6.1.1.3 Aanpak huisvesting arbeidsmigranten	Nieuw
6.2		6.2.1.1 Gebiedsgerichte uitwerking Ruimtelijke Koers	Nieuw
6.2		6.2.1.2 Richting geven aan kleinschalige ontwikkelingen in de onbebouwde ruimte	Nieuw
6.2	6.2.1.1 Samenwerken aan een aantrekkelijke en beleefbare Vlietzone		Vervalt
6.2	6.2.1.3 Transformeren, herstructureren en verdichten van locaties	6.2.1.3 Transformeren, herstructureren en verdichten van locaties	Redactioneel
6.2		6.2.3.1 Aanpak groenblauw netwerk	Nieuw
6.2		6.2.3.2 Ontwikkeling en realisatie deelgebieden Landschapspark	Nieuw
6.2	6.2.1.4 Subsidieregeling verplaatsing en beëindiging veehouderij Zuid-Holland		Vervalt
6.2		6.2.4.1 Water en bodem in locatiekeuze en locatie-inrichting	Nieuw
7.1		7.1.2.1 Actieplan Geluid	Nieuw
7.1		7.1.6.1 Samenwerken aan een gezond Zuid-Holland	Nieuw
7.3	7.3.1.2 Gebiedsaanpakken veen	7.3.1.2 Gebiedsaanpakken Vitale Veenweiden	Inhoudelijk
7.3	7.3.1.3 Regionale Veenweide Strategieën, Nationaal Veenplan en Gebiedsaanpakken	7.3.1.3 Ontwikkelen kennis, instrumenten, regels en middelen	Inhoudelijk

4.4 Wijziging Zuid-Hollandse Omgevingsverordening

Deze Nota van Motivering dient in relatie tot de 'Wijziging Zuid-Hollandse Omgevingsverordening herziening 2025' bezien te worden. De visie en de verordening volgen niet dezelfde structuur, regels in de verordening zijn breed toepasbaar, de motivering voor beide wijzigingen (beleid en regels) is daarmee niet altijd goed te koppelen. Hieronder is een lijst met gewijzigde regels per onderwerp te vinden, de volledige motivering van deze wijzigingen is te lezen in 'Wijziging Zuid-Hollandse Omgevingsverordening herziening 2025'.

Inhoudelijke onderwerpen

- Hernormering regionale waterkeringen
- Klimaatadaptief ruimtelijk ontwikkelen
- Waterpeil veenweidegebieden i.v.m. bodemdaling en CO2 uitstoot (ZHPLG)
- Bodem en ondergrond
- Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling
- Stedelijke ontwikkelingen (wijzigingen i.v.m. toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling)
- Ruimtelijke kwaliteit
- Groenblauw netwerk
- Herijking grote buitenstedelijke bouwlocaties
- Bedrijventerreinen (maximale benutting milieugebruiksruimte en campusontwikkeling)
- Greenportwoningen bollenstreek
- Belangrijk en kansrijk weidevogelgebied
- Duurzaam energiesysteem (energietoets)
- Richtpunten ruimtelijke kwaliteit over energie
- Windenergie
- Zonne-energie

Technische en kleine onderwerpen

- Grondwaterbeschermingsgebieden
- Regionale waterkeringen
- Grondwaterkwaliteit en wateronttrekkingsactiviteiten
- Kort verblijf in de vaarweg toelaten
- Vrijwaringszone provinciale vaarwegen uit uitzondering voor toepassen instructieregels halen
- Tekstuele verbetering artikel 7.18 – weghalen "opstellen en wijzigen van het omgevingsplan"
- LiB-5 contour Schiphol, begrenzing streekplannen 2003 kan vervallen
- Wonen (huisvesting arbeidsmigranten en toekomstbestendig bouwen)
- Natuurnetwerk Nederland – kleine aanscherping wezenlijke kenmerken en waarden
- Natuurnetwerk Nederland – aanpassingen begrenzingen
- Bedrijfsgebonden kantoren
- Tuinbouw
- Verplichte metingen zwemwaterkwaliteit
- Actualisatie Kaart artikel 7.21 – verordening kaart niet-basisnet transportroutes (Den Haag, Binckhorst)

5. Wijzigingen inleidende hoofdstukken

In dit hoofdstuk worden de inhoudelijke wijzigingen van de inleidende hoofdstukken van de Omgevingsvisie gemotiveerd.

In hoofdstuk 2, Sturingsfilosofie voor een toekomstbestendig Zuid-Holland, zijn redactionele aanpassingen gedaan in lijn met de uitwerking. Verder zijn diverse teksten uit hoofdstuk 4 (voorheen hoofdstuk 3) over de sturingsfilosofie en de Monitor Leefomgeving verplaatst naar dit hoofdstuk.

Hoofdstuk 3, Participatie, is onderdeel van de wijziging van het participatiebeleid.
Dit is een nieuw hoofdstuk, waardoor de hoofdstukken die voorheen 3 en 4 genummerd waren, nu hoofdstukken 4 en 5 zijn.

Hoofdstuk 4, Dit is Zuid-Holland, is een integrale herziening van de teksten en kaarten. De vigerende teksten met bijbehorende kaarten waren verouderd en sloten onvoldoende aan bij de actualiteit en de vastgestelde koers. In hoofdstuk 4 is een beschrijving opgenomen van het huidig grondgebruik, een feitelijke beschrijving van de landschapstypen en een feitelijke beschrijving van Zuid-Holland op basis van de lagenbenadering voorzien van kaartmateriaal. Aansluitend is een toelichting opgenomen met de inhoudelijke uitdagingen in het omgaan met schaarse ruimte.

Hoofdstuk 5, Koers van Zuid-Holland, is een integrale uitbreiding van de door PS vastgestelde koers. Voor brede welvaart is een methodiek opgenomen.

Motivering

Hoofdstuk 3

Voor de motivering, conclusie en participatie voor dit onderdeel, zie beleidskeuze 1.1.2.

Hoofdstuk 2, 4 en 5

Op 6 maart 2024 hebben Provinciale Staten het Ruimtelijk Voorstel vastgesteld met daarin een nieuwe koers voor Zuid-Holland. Tot de uitwerking van het Ruimtelijk Voorstel behoort het door vertalen van de koers in de provinciale Omgevingsvisie.

Participatie

Hoofdstuk 2, 4 en 5

Bij de totstandkoming van het Ruimtelijk Voorstel heeft uitgebreide participatie plaatsgevonden met inwoners, gemeenten, waterschappen en vertegenwoordigers van andere belanghebbende organisaties. Dit Ruimtelijk Voorstel met de koers voor een toekomstbestendig Zuid-Holland is door Provinciale Staten op 6 maart 2024 als beleidsvoornemen vastgesteld en is met de herziening van het provinciaal omgevingsbeleid op 18 februari 2025 in werking getreden. De huidige voorgestelde aanpassing van de Omgevingsvisie is een verdere doorvertaling van de koers zonder inhoudelijke aanpassingen van dit beleidsvoornemen. Omdat de participatie op de inhoud heeft plaatsgevonden bij de totstandkoming van het Ruimtelijk Voorstel in 2024, is ervoor gekozen geen aanvullende participatie te organiseren voor de doorvertaling hiervan. Wel zijn er tijdens de ambtelijke internetconsultatie van 6 tot 24 maart 2025 zijn de denklijnen voor de doorvertaling voorgelegd. De 4 ontvangen reacties hebben betrekking op de toepassing van

de lagenbenadering en de landschapstypen voor specifieke gemeenten. Deze zijn besproken tijdens de bestuurlijke bijeenkomsten op 17 april en 3 juli 2025 en de bijbehorende ambtelijke voorbereidende overleggen. Antwoorden zijn verwerkt in de voorliggende beleidsteksten.

6. Wijzigingen Ambities

De ambitieteksten van ambitie 4 ‘Een welvarend Zuid-Holland’ en ambitie 5 ‘Naar vitale balans water, natuur en landbouw’ zijn redactioneel gewijzigd om de tekst aan te laten sluiten met het onderliggende beleid. Daarnaast is de ambitietekst van ambitie 2 ‘Bereikbaar Zuid-Holland’ gewijzigd, deze tekst had naar aanleiding van het coalitieprogramma moeten wijzigen in herziening 2024, dit wordt nu doorgevoerd.

7. Wijzigingen per beleidsdoel

In dit hoofdstuk worden de inhoudelijke wijzigingen van herziening omgevingsbeleid 2025 gemotiveerd. Het hoofdstuk is geordend aan de hand van de beleidsdoelen. De wijzigingen worden per beleidsonderdeel inhoudelijk gemotiveerd. Daarnaast wordt er aangegeven hoe reacties uit de internetconsultatie en eventuele losse participatietrajecten hebben bijgedragen aan de voorgestelde beleidswijzigingen.

Leesbaarheid

Het is een blijvend aandachtspunt om de leesbaarheid van beleidsteksten te verbeteren. In deze herziening is extra aandacht besteed aan de leesbaarheid van de tekst onder het kopje ‘Wat wil de provincie bereiken?’ in iedere beleidskeuze. Waar dit mogelijk was is de leesbaarheid verbeterd, hierbij is rekening gehouden met juridische- of integraliteitsvraagstukken die een andere bewoording mee kan brengen.

Beleidsdoel 1.1 Krachtig openbaar bestuur

Beleidskeuze 1.1.2 Daadkrachtig Provinciaal Bestuur

Aan deze beleidskeuze is een onderdeel participatie toegevoegd. Daarnaast is er in de algemene visie hoofdstukken (5) aandacht aan participatie besteed. In het Omgevingsprogramma wordt onderscheid gemaakt in onze werkzaamheden onder de noemer ‘1.1.2.4 Organiseren van Participatie’, ‘1.1.2.5 Participatie bij Omgevingsvergunningen’ en ‘1.1.2.6 Meer ruimte maken voor ideeën vanuit de maatschappij’.

Motivering

In 2018 is de huidige participatievisie vastgesteld door Provinciale Staten. De afgelopen vijf jaar is er gewerkt met deze visie en de bijbehorende principes. Er zijn nieuwe inzichten opgedaan over participatie, de doorwerking van participatie en de wensen en behoeften binnen de organisatie. Daarnaast zijn er een aantal veranderingen in de samenleving, zowel qua wetgeving (o.a. Omgevingswet & Wet Versterking participatie op decentraal niveau) als behoeftes in de maatschappij aan meer actieve betrokkenheid bij de gehele beleidscyclus.
Nieuwe inzichten en opgedane ervaringen alsmede deze veranderende maatschappelijke context vraagt om een actualisatie en solidere inbedding van het participatiebeleid van de provincie.

Participatie en internetconsultatie

Hieronder volgt een toelichting op het betrekken van belanghebbenden (participatie) bij de aanpassingen van het participatiebeleid.

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken?

Er zijn verschillende acties ondernomen om belanghebbenden te betrekken bij de aanpassingen van het participatiebeleid. Zo zijn er gedurende het schrijven van het beleid activiteiten georganiseerd gericht op interne belanghebbenden (ambtenaren, Provinciale Staten) en op externe belanghebbenden (inwoners, medeoverheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven). Naast de eigen georganiseerde participatie is er ook aangesloten bij de participatie georganiseerd rondom de Herziening 2025. Hieronder vallen onder andere het Open Huis 2024 en Open Huis 2025, waar medeoverheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven zijn

geïnformeerd en geraadpleegd over de voorgenomen aanpassingen en het proces rondom het nieuwe participatiebeleid.

Een overzicht van de participatie is hieronder te zien:

Participatiemoment	*Wie konden meedoen?*
Straatgesprekken	Inwoners
Keuzewijzer en indienen van ideeën	Inwoners
Denk mee werksessies	Iedereen
Interviews medeoverheden	Gemeenten, provincies, waterschappen, GGD's, veiligheidsregio's, Omgevingsdiensten, Omgevingsdiensten etc.
Werksessies	Kennisinstellingen, participatieprofessionals, ambtenaren
Benen op Tafel sessie	Provinciale Staten
Open Huis 2024 en 2025	Medeoverheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties
Internetconsultatie	Iedereen

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en) en hoe is dit meegenomen in de tekst?

Er is ontzettend veel informatie opgehaald per doelgroep. Elk gesprek, commentaar, reactie of opmerking heeft ons weer tot nieuwe inzichten gebracht. De leerpunten die herhaaldelijk werden genoemd zijn hieronder opgesomd.

- De samenwerking van de Provincie met medeoverheden kan worden verbeterd. De provincie zou een meer verbindende en netwerkende rol kunnen spelen.

De specifieke samenwerking met medeoverheden valt buiten de scope van het participatiebeleid. De invulling van de rol van de provincie (bijvoorbeeld een verbindende en netwerkende rol) is afhankelijk van specifieke beleidsonderwerpen. Dit wordt daarom niet behandeld in het participatiebeleid.

- Zorg voor een goed verwachtingsmanagement; zowel in het besluitvormingsproces als in het stellen van heldere kaders.

Hier is aandacht op gevestigd in het onderdeel over participatieprincipes (maatregel 1.1.2.4 Organiseren van participatie). De participatieprincipes beschrijven hoe de provincie participatietrajecten vormgeeft. Met behulp van principe 3 wordt heldere communicatie en verwachtingsmanagement gecreëerd. Hierin wordt ook benadrukt dat goede informatievoorziening altijd van belang is.

- Participatie moet een doel hebben, en de vorm moet worden gekozen aan de hand van dit doel. Voorkom schijnparticipatie, er moet voldoende mate van invloed zijn.

Dit is meegenomen in de participatieprincipes (maatregel 1.1.2.4 Organiseren van participatie). Principe 1 ‘Aanpak bepalen op basis van het vraagstuk’ benadrukt dat de vorm van participatie altijd wordt gekozen naar aanleiding van het inhoud en het doel van het vraagstuk. Ook is een voorwaarde voor het organiseren van een participatietraject dat er altijd een mate van beïnvloedingsruimte moet zijn. Dit gaat schijnparticipatie tegen.

- Wees transparant en open in de communicatie, ook over waarom iets wel of niet kan bij een participatietraject en wie uiteindelijk de beslissing neemt.

Dit is opgepakt in de participatieprincipes (maatregel 1.1.2.4 Organiseren van participatie). Principe 3 ‘Zorgen voor heldere communicatie en verwachtingsmanagement’ beschrijft dit.

- Inwoners zien de provincie vaak als gesloten en weten niet goed wat de provincie doet. Dit maakt participeren moeilijk of soms onaantrekkelijk.

Dit valt buiten de scope van het participatiebeleid. Het bekender maken van wat de provincie doet, gaat over communicatie met de buitenwereld. Dit is daarom niet opgepakt in het participatiebeleid. Wel zorgt de provincie, bij participatietrajecten, altijd voor heldere communicatie (zie participatieprincipes maatregel 1.1.2.4 Organiseren van participatie). Dit houdt in dat participanten altijd over voldoende informatie en ondersteuning beschikken wanneer een participatietraject georganiseerd wordt. Hierdoor kunnen participanten op basis van de juiste informatie meedenken.

- Participatie doe je met mensen, niet over mensen. Ga op tijd het gesprek met elkaar aan en geef elkaar hierin de ruimte.

Dit komt terug in de Sturingsfilosofie van Provincie Zuid-Holland (Omgevingsvisie), pijlers van participatie, pijler 2: Participatie voor rechtvaardig beleid. Daarnaast valt het ook onder de participatieprincipes (maatregel 1.1.2.4 Organiseren van participatie), principe 2 ‘Aandacht voor verschillende perspectieven’. Hierin staat beschreven dat er altijd een wordt stilgestaan bij welke belanghebbenden worden betrokken bij een vraagstuk. Hierbij is er ook ruimte voor emoties.

- Niet iedereen wil participeren, en niet iedereen wil op dezelfde manier participeren. Bied een verscheidenheid aan participatiemogelijkheden aan zodat zoveel mogelijk belanghebbenden willen en kunnen meedoen.

Zie participatieprincipes (maatregel 1.1.2.4 Organiseren van participatie). Dit is opgepakt in participatieprincipe 2 ‘Aandacht voor verschillende perspectieven’.

- Participanten willen gehoord worden en serieus worden genomen. Ook representatie is belangrijk.

Dit onderschrijft de provincie door met de participatieprincipes (maatregel 1.1.2.4 Organiseren van participatie) ervoor te zorgen dat:
- Er alleen participatie georganiseerd wordt als er beïnvloedingsruimte is voor participanten
- Er aandacht is voor het betrekken van een diverse groep deelnemers en zich hierbij ook inzet voor het betrekken van zoveel mogelijk verschillende inhoudelijke standpunten. De provincie focust hierbij op representativiteit op basis van inhoudelijke standpunten en niet

op bijvoorbeeld demografische kenmerken. Natuurlijk verschilt het per vraagstuk hoe de representativiteit van de belanghebbenden wordt bepaald en kan dat met argumenten ook anders ingevuld worden.
- Er altijd voor heldere communicatie en een terugkoppeling van participatietraject wordt gezorgd

➢ Het is onduidelijk hoe de rol van de Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten eruitziet bij verschillende vormen van participatie. Het zou waardevol kunnen zijn om te onderzoeken hoe de rollen van de Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten eruitzien bij verschillende vormen van participatie.

Er is gekozen voor het beschrijven van de verschillende rollen van de provincie in zijn algemeenheid. Dit is beschreven in de Sturingsfilosofie van Provincie Zuid-Holland in de Omgevingsvisie. Bij de implementatie van het participatiebeleid wordt bekeken of de informatie over de verschillende rollen van de provincie bij verschillende vormen van participatie voldoende helder is of verder moet worden onderzocht.

Internetconsultatie
Vanuit de internetconsultatie zijn reacties binnengekomen die geen directe invloed hebben op de teksten van het beleid. De reacties gingen namelijk over andere beleidsthema's, vielen buiten de scope van het participatiebeleid of waren lovend over de aard over de aanpak (maar zonder concrete voorstellen voor aanpassingen).

Beleidskeuze 1.1.3 Openbaar bestuur

De provincie voert haar, vanuit het Rijk, opgedragen taken uit en maakt daarnaast haar eigen beleid. De inrichting van het provinciebestuur is geregeld in de provinciewet. Zuid-Holland streeft ernaar om laagdrempelig en transparant beleid vast te stellen. Deze beleidskeuze geeft inzicht in hoe het openbaar bestuur in Zuid-Holland al jaren is vormgegeven. De uitwerking in het omgevingsbeleid is echter nieuw. De uitwerking biedt een kader voor verantwoording in onze planning en control cyclus.

Beleidsdoel 1.2 Sterke samenleving

Beleidskeuze 1.2.1 Maatschappelijke ontwikkelingen

Aan de beleidskeuze 1.2.1 Maatschappelijke ontwikkelingen is een uitwerking van brede welvaart toegevoegd. Dit gebeurt op basis van het coalitieakkoord krachtig Zuid-Holland (2023–2027). Hierin staat dat “we brede welvaart als kompas hanteren bij het maken van keuzes”, waarbij wordt uitgegaan van economische, ecologische én sociale waarde – voor mensen hier en nu, maar ook voor toekomstige generaties en mensen elders. Brede welvaart vormt daarmee een richtinggevend principe in het handelen van de provincie.

In maart 2024 hebben Provinciale Staten daarnaast de 'Ruimtelijke Koers voor Zuid-Holland' vastgesteld. Ook de ruimtelijke koers omarmd brede welvaart als belangrijk principe. De koers is vervolgens vertaald naar de herziening 2025 van het omgevingsbeleid.

Motivering

In de Omgevingsvisie verwijst het provinciaal beleid dan ook expliciet naar brede welvaart als kompas, waarmee ruimte voor ontwikkeling gekoppeld wordt aan duurzaamheid en leefomgevingskwaliteit, zowel economisch, als ecologisch en sociaal. In de herziene Omgevingsvisie is opgenomen dat bij de “Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling” niet alleen wordt gekeken naar gezondheid, kwaliteit en veiligheid, maar dat er stapsgewijs meer gestuurd wordt op brede welvaart.

De toevoeging van brede welvaart aan deze beleidskeuze vormt daarmee geen inhoudelijke koerswijziging, maar een uitwerking en concretisering (technische aanpassing) van eerder vastgelegde uitgangspunten uit het coalitieakkoord, de ruimtelijke koers en de omgevingsvisie

Daarnaast sluit deze aanpassing aan het behandelvoorstel voor Motie 1159 - Sturen op Brede Welvaart; niet alleen geld telt, waarin Provinciale Staten het college oproepen om brede welvaart een structurele plek te geven in de begrotingssystematiek. Het college stuurt binnenkort een brief naar Provinciale Staten met een toelichting op de manier waarop brede welvaart wordt opgenomen in onze planning- en control producten. Door deze lijn nu ook door te trekken naar het omgevingsbeleid, ontstaat meer samenhang in hoe brede welvaart als denk- en doe kader een plek krijgt in ons beleid en onze processen.

Participatie en internetconsultatie

De participatie die heeft plaatsgevonden over deze beleidskeuze valt onder het participatietraject van de Ruimtelijke Puzzel en Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling. Dit is te lezen in het vorige hoofdstuk (5) en onder beleidsdoel 6.2 Ruimte en landschap.

Beleidsdoel 2.1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Het Ruimtelijk Voorstel wordt in beleidsdoel 2.1 verwerkt. Dit heeft geleid tot wijzigingen in zowel de beleidskeuzes als maatregelen. De titels van de beleidsonderdelen waar wijzigingen in plaatsvinden zijn te vinden in hoofdstuk 4. Wijzigingsoverzichten.

Motivering

In maart 2024 hebben Provinciale Staten de 'Ruimtelijke Koers voor Zuid-Holland' vastgesteld. Deze koerswijziging heeft geleid tot het aanbrengen van een aantal accenten in het beleid voor Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen. Met het aanbrengen van deze accenten zijn ook technische wijzigingen meegenomen om de leesbaarheid van het beleid te verbeteren. Deze wijzigingen zijn beleidsneutraal, maar lopen door het beleidsdoel en alle beleidskeuzes en maatregelen van dit beleidsdoel heen. In het wijzigingsoverzicht zijn al deze onderdelen opgenomen.

Participatie en internetconsultatie

Bij de totstandkoming van het Ruimtelijk Voorstel heeft uitgebreide participatie plaatsgevonden met inwoners, gemeenten, waterschappen en vertegenwoordigers van andere belanghebbende organisaties. Dit Ruimtelijk Voorstel met de koers voor een toekomstbestendig Zuid-Holland is door Provinciale Staten op 6 maart 2024 als beleidsvoornemen vastgesteld. In herziening 2024 zijn de eerste stappen gezet om het Ruimtelijk Voorstel in het omgevingsbeleid te verwerken. De huidige voorgestelde aanpassingen bouwen hierop voort en zijn daarmee een verdere doorvertaling van de koers zonder inhoudelijke aanpassingen van de beleidsvoornemens.

Tijdens de ambtelijke internetconsultatie van 6 tot 24 maart 2025 zijn de denklijnen voor de doorvertaling voorgelegd. De 4 ontvangen reacties hebben betrekking op de toepassing van de lagenbenadering en de landschapstypen voor specifieke gemeenten. Deze zijn besproken tijdens de bestuurlijke bijeenkomsten op 17 april en 3 juli 2025 en de bijbehorende ambtelijke voorbereidende overleggen. Antwoorden zijn verwerkt in de voorliggende beleidsteksten.

Beleidsdoel 3.1 Energietransitie

Beleidskeuze 3.1.1 Duurzame opwek elektriciteit

Windenergie

Op basis van onderstaande motivering zijn de volgende concrete wijzigingen in het Omgevingsbeleid gemaakt:

3.1.1 – Duurzame opwek elektriciteit, is inhoudelijk gewijzigd. Hierin zijn o.a. de nieuwe plaatsingsvisie wind en informatie over primaire en secundaire zoekgebieden toegevoegd. Ook zijn er een aantal passages geactualiseerd en verbeterd, en zijn er beleidsarme teksten toegevoegd uit maatregel 3.1.1.5, die met deze herziening geschrapt wordt.

3.1.1.1 – Realiseren van windenergie, is inhoudelijk gewijzigd. Het grootste deel van de nieuwe informatie is het gevolg van de primaire en secundaire zoekgebieden, die hier per RES-regio worden toegelicht. Per RES-regio wordt ook kort stilgestaan bij de vervolgstappen tot realisatie. Ten slotte is de tekst ook hier geactualiseerd en verbeterd.

3.1.1.5 – Uitwerken RES-zoekgebieden Zon en Wind, wordt geschrapt en grotendeels beleidsarm opgenomen in 3.1.1 en 3.1.2. De reden hiervoor is dat informatie in deze maatregel grotendeels al in andere maatregels stond of verouderd is.

3.1.1.6 Verbinden van energietransitie aan andere ruimtelijke opgaves, wordt geschrapt. Dit was nagenoeg een kopie van 3.1.1.3 – Ruimte en landschap in de energietransitie/RES.
Locaties voor windenergie Groote Lindt, Oosteind, Avelingen en Valkenburg worden uit de Omgevingsverordening gehaald.

Zon

Met de Routekaart RES en daaruit volgende aanpassingen voor wind zijn als gevolg hiervan enkele technische wijzigingen in het zon beleid doorgevoerd. Deze wijzigingen hebben betrekking op het schrappen van maatregel 3.1.1.5 Uitwerken RES-zoekgebieden zon en wind. De visie en wijze waarop zoekgebieden zon uitgewerkt dienen te worden zijn vanwege het schrappen van deze maatregel beleidsarm opgenomen in de maatregel 3.1.1.2.

Daarnaast zijn voor het zon beleid korte aanvullingen gedaan ter verduidelijking.

Zo is de suggestie toegevoegd om bij beoordeling van biodiversiteit op zonnevelden gebruik te maken van het label EcoCertified Solar Parks welke door ontwikkelaars en kennisinstellingen is ontwikkeld.

In de praktijk blijkt bij ontwikkeling van zonnevelden op direct opslag gerealiseerd te worden. Vanuit de provinciale visie is het van belang dat de opslag op locatie ruimtelijk passend is bij de opwek ter plaatse.

Als gevolg van de Energiewet zal de provincie een rol als bevoegd gezag krijgen bij zonne-energieprojecten bij een vermogen tussen 50 en 100 MW.

Windenergie Lansingerland

In het omgevingsbeleid moet een locatie voor wind worden toegevoegd binnen de gemeente Lansingerland, namelijk de locatie Kruisweg-Oostzijde. Daarnaast wordt de locatie Bleizo-West verwijderd. Zie: https://windlansingerland.zuid-holland.nl/.
Dit komt vanuit de beleidskeuze 3.1.1 duurzame opwek elektriciteit, de provincie zet tot 2030 in op wind- en zonne-energie.

Motivering

Windenergie

In het coalitieakkoord 2023-2027 is opgenomen dat de provincie gemeenten waar nodig zal ondersteunen bij het behalen van de RES-doelstellingen. In 2023 hebben GS geconcludeerd dat meerdere Regionale Energie Strategieën (RES-regio's) achterlopen bij het behalen van de doelstelling voor 2030. In 2024 heeft GS met vaststelling van de Routekaart RES een handreiking gedaan naar gemeenten. GS heeft aangekondigd om te onderzoeken waar extra zoekgebieden voor windturbines mogelijk zijn te maken met de herziening van het provinciaal omgevingsbeleid van 2025. Dit is als beleidsvoornemen realisatie RES opgenomen in de herziening van het provinciaal omgevingsbeleid 2025.

Voor vier RES-regio's is dit onderzoek uitgevoerd. In 2024 voor RES Alblasserwaard en in 2025 voor RES Drechtsteden, RES Holland Rijnland en RES Midden-Holland (de Omgevingseffectrapportage, afgekort OER). Voor RES Holland Rijnland en RES Midden-Holland is geconcludeerd dat de bestaande plaatsingsvisie voor windenergie te weinig ruimte biedt voor realisatie van het RES-bod.

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek voor de RES Alblasserwaard is een samenwerkingsovereenkomst getekend met de provincie. Dit heeft geen gevolgen voor de Omgevingsvisie en het Omgevingsprogramma. Zoals afgesproken in de samenwerkingsovereenkomst wordt windlocatie Avelingen uit de Omgevingsverordening gehaald.

Het onderzoek voor RES Drechtsteden, RES Holland Rijnland en RES Midden-Holland heeft geleid tot een aantal primaire en secundaire zoekgebieden voor windenergie. Dit zijn zoekgebieden die in het onderzoek als technisch geschikt beoordeeld zijn. De primaire zoekgebieden hebben de provinciale voorkeur. De primaire en secundaire zoekgebieden en de geometrische begrenzing hiervan worden opgenomen in de Omgevingsvisie. In het Omgevingsprogramma beschrijven we hoe we deze zoekgebieden, zoveel mogelijk samen met de RES-partners, willen uitwerken tot windlocaties.

Voor RES Holland Rijnland en RES Midden-Holland is geconcludeerd dat de bestaande plaatsingsvisie voor windenergie te weinig ruimte biedt voor realisatie van het RES-bod. Om voldoende ruimte te bieden voor het behalen van de RES-biedingen van RES Holland Rijnland en RES Midden-Holland, is een nieuwe plaatsingsvisie opgesteld.

Om ervoor te zorgen dat het realiseren van windenergie in de zoekgebieden en zoeklocaties mogelijk blijft, is onderzocht hoe we de zoekgebieden en windlocaties met het Omgevingsbeleid ruimtelijk kunnen beschermen. In de Omgevingsvisie is een tekst opgenomen om de bestaande

locaties voor windenergie ruimtelijk extra te beschermen. Zo voorkomen we dat de ruimte voor windenergie ongewenst afneemt.

Tot slot zijn er verschillende windlocaties waarvan de afgelopen jaren gebleken is dat ze niet haalbaar zijn. Deze windlocaties en hun geometrische begrenzingen worden uit de Omgevingsverordening geschrapt. Het gaat om:

Groote Lindt en Oosteind
In 2022 heeft de provincie onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van de locaties windenergie in Zwijndrecht (Groote Lindt) en Papendrecht (Oosteind) https://pzh.notubiz.nl/vergadering/1057490.

De conclusie van dit onderzoek is dat windenergie op deze plekken niet mogelijk/weinig kansrijk is. Voor beiden locaties geldt dat ze niet geschikt is omdat er door harde belemmeringen zoals vaarwegen, buisleidingen, nabijgelegen woningen en plaatsgebonden risico's nauwelijks ontwikkelruimte overblijft. Daarnaast zorgen zachte belemmeringen en de complexe medewerking van grondeigenaren en bedrijven ervoor dat realisatie praktisch onmogelijk is.

Bij de behandeling van de module Energietransitie in december 2022 is de lijn gekozen om locaties pas uit de verordening te halen als er een nieuwe kansrijke locatie gevonden is. Voor de RES Drechtsteden is, zoals naar voren komt uit de RES Voortgangsrapportage 2025, het RES-bod voor 2030 in zicht. Daarmee heeft de RES geen extra windlocaties nodig om haar bod te halen. Uit de conceptresultaten van de Omgevingseffectrapportage voor groot wind uit 2025 komt een technisch best beoordeelde windlocatie in Dordrecht naar voren en daarnaast heeft Dordrecht ook zelf windlocaties als alternatief aangedragen. Om deze reden stellen wij als Gedeputeerde Staten voor om de locaties Groote Lindt en Oosteind als locatie windenergie uit de Omgevingsverordening te verwijderen.

Avelingen
Onderdeel van de Bestuurlijke Samenwerkingsovereenkomst Windenergie RES Alblasserwaard (SOK) is het doen van een voorstel aan PS om Avelingen uit de provinciale Omgevingsverordening te halen https://pzh.notubiz.nl/document/15260615/1#search=%22samenwerkingsovereenkomst%20Alblasserwaard%22.

Uit de gecombineerde resultaten uit de HIA en de analyse van omgevingseffecten blijkt dat de locatie Avelingen volgens huidig beleid minder kansrijk is dan gedacht. Ongeveer gelijk aan het destijds vastleggen van Avelingen in de provinciale Omgevingsverordening, kregen de Hollandse Waterlinies de status van Werelderfgoed. Nu blijkt dat locatie Avelingen hooguit nog kansrijk is voor twee windturbines van de kleinere maat referentieturbine (195 meter tiphoogte). Het plaatsen van minder dan drie turbines is enerzijds vanuit landschappelijk perspectief volgens het huidige provinciale Omgevingsbeleid ongewenst. Anderzijds is dit vanuit de businesscase en de invloed op de maatschappelijke kosten niet wenselijk. Het kansrijke gebied voor deze twee turbines is bovendien gelegen in NNN-gebied. De provincie heeft een taak om bestaand NNN-gebied te beschermen en het plaatsen van windturbines kan alleen onder strikte voorwaarden. Dat maakt dat Avelingen op basis van de HIA en de jongste omgevingsanalyse minder kansrijk is

geworden voor ontwikkeling van windenergie. De gemeenteraad van Gorinchem heeft duidelijke steun uitgesproken voor optimalisatie van locatie S (Gorinchem Noord), mits Avelingen kan komen te vervallen. Gevoegd bij de ontwikkelingen van het bedrijventerrein op Gorinchem Noord maakt een uitbreiding van deze locatie S opportuun en een reëel alternatief voor Avelingen, aangezien daar minder opwek gerealiseerd kan worden dan verwacht. Het is dan ook tegen deze achtergrond dat wij als Gedeputeerde Staten voorstellen om Avelingen uit de provinciale Omgevingsverordening te verwijderen en de inzet te verleggen naar locatie S en het mogelijk maken van realisatie van middelgrote windturbines op bedrijventerreinen in gemeente Molenlanden.

Valkenburg
In 2024 heeft de provincie onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van windturbines bij het Valkenburgse Meer.
Het onderzoek heeft geconcludeerd dat er onvoldoende ruimte is voor windturbines in de gemeente Katwijk bij het Valkenburgse Meer. Om deze reden is het advies aan GS om bij het ontwerp van de brede Herziening Omgevingsbeleid 2025 aan PS voor te stellen om Valkenburg als locatie windenergie uit de Omgevingsverordening te verwijderen. Om de invulling van de RES-ambitie verder vorm te geven gaan wij samen met de RES-partners van Holland Rijnland op zoek naar ruimte voor opwek van duurzame energie, in lijn met de RES-routekaart.

Windenergie Lansingerland
Bij het benutten van hernieuwbare bronnen zet de provincie tot 2030 in op wind- en zonne-energie. De provincie biedt ruimtelijk mogelijkheden voor windenergie. Rijk en provincies hebben hierover afspraken gemaakt in het Klimaatakkoord uit 2019. Hiermee verbindt de provincie zich aan het realiseren van de internationale en nationale doelstellingen om de CO2-uitstoot te verminderen en het energieverbruik te reduceren.
Hierover zijn afspraken gemaakt in het windconvenant, waar de gemeente Lansingerland én de provincie Zuid-Holland deel van uitmaken. In het coalitieakkoord Krachtig Zuid-Holland is de opgave windenergie in Lansingerland 15 MW. Dit kan gerealiseerd worden met drie windturbines.
Met de ontwerp-voorkeursbeslissing Windenergie Lansingerland hebben Gedeputeerde Staten ingezet op verdere ontwikkeling van windenergie uitsluitend op de locatie Kruisweg-Oost en niet op Noordpolder en Bleizo. Deze ontwerp-voorkeursbeslissing is opgesteld met het oog op definitieve vaststelling en is richtinggevend voor de verdere uitwerking van het project.
Door Noordpolder en Bleizo als locaties voor windenergie te schrappen, wordt het beleid in overeenstemming gebracht met de beoogde definitieve voorkeursbeslissing en wordt voorkomen dat locaties in de Omgevingsverordening blijven staan waarvoor geen verdere ontwikkeling wordt nagestreefd.

In de Bestuursovereenkomst Lansingerland zijn met de gemeente Lansingerland samenhangende afspraken gemaakt over Wind, Werken, Wonen, Bereikbaarheid en Leefbaarheid. Onderdeel van deze overeenkomst is dat partijen in het Plangebied Bleizo-West ervoor kiezen om wonen-werken mogelijk te maken. Op basis hiervan heeft het de bestuurlijke voorkeur om windturbines in het Plangebied Bleizo-West niet meer mogelijk te maken. Windturbines zijn alleen toegestaan in gemeentelijke omgevingsplannen binnen de in de omgevingsverordening aangewezen locaties. Voor deze wijziging was alleen Bleizo-West

opgenomen in de omgevingsverordening als locatie voor windenergie. Bleizo-West wordt verwijderd uit de omgevingsverordening en de locatie Kruisweg-Oost toegevoegd.
Nadat de voorkeurslocatie definitief is vastgesteld kan een projectbesluit worden voorbereid. Een projectbesluit van de provincie hoeft niet te voldoen aan regels in afdeling 7.3 van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. Het toevoegen van deze locatie in afdeling 7.3 van de ZHOV gebeurt om consistent te zijn in het Omgevingsbeleid en zodat de mogelijkheid open blijft om de bevoegdheid voor het mogelijk maken van de locatie Kruisweg-Oost over te dragen aan de gemeente.

Boerenerfmolens
In het coalitieakkoord is afgesproken om te onderzoeken of de provincie lokale ondernemers kan helpen meer zelfvoorzienend te worden op energie en/of nieuwe verdienmodellen te kunnen ontwikkelen op het gebied van de energietransitie door hogere boerenerfmolens toe te staan.

De wens is om kleine windturbines met een ashoogte tot 30 meter buiten bestaand stads- en dorpsgezicht mogelijk te maken. De provincie kiest ervoor om gemeenten hierover zelf een afweging te laten maken, omdat de ecologische en landschappelijke gevolgen van kleine windturbines erg locatie afhankelijk zijn. De gemeente moet bij de afweging wel relevante provinciale belangen en regels meenemen, zoals de regels voor ruimtelijke kwaliteit, cultuurhistorie, recreatie en natuur.
De opzet van de regeling, waarbij de provincie ervoor kiest geen uitputtende regels te stellen voor kleine windturbines, maar de afweging hierover over te laten aan de gemeente, past in de systematiek van de Omgevingswet. Op grond van artikel 2.3, tweede lid van de Omgevingswet, kan de provincie instructieregels stellen met het oog op een provinciaal belang indien dat belang niet op een doelmatige en doeltreffende wijze door het gemeentebestuur kan worden behartigd. In dit geval is de afweging over de toelaatbaarheid van kleine windturbines zodanig afhankelijk van de lokale omstandigheden, dat de provincie dit overlaat aan het gemeentebestuur. Dit inzicht verklaart ook het verschil tussen de ontwerpherziening en de herziening. Dit inzicht verklaart ook het verschil tussen de ontwerpherziening en de herziening in de visie 3.1.1 en het programma 3.1.1.1. De wijziging in de verordening leidt ertoe dat we de voorgestelde maatregel 3.1.1.5 Boerenerfmolens niet opnemen in het omgevingsprogramma.

Participatie en internetconsultatie

Windenergie
De afspraken met betrekking tot participatie zijn maatwerk per RES. In RES Alblasserwaard heeft een uitgebreid participatieproces met inwoners, belanghebbenden en raden plaats gevonden. In RES Holland Rijnland hebben gemeenten aangegeven zelf de participatie met inwoners te willen doen. Verschillende gemeenten hebben hier zelf invulling aan gegeven, bv via inloopavonden, straatgesprekken en informatieavonden voor inwoners. In RES Midden-Holland heeft de provincie een participatieproces georganiseerd. Dit heeft zich beperkt tot informeren en raadplegen.

Vanuit de provincie heeft er ook participatie plaats gevonden met gemeenten en waterschappen. Dit heeft onder andere geleidt tot het onderzoeken van door gemeenten aangedragen onderzoek locaties. Tijdens het Open Huis en de internetconsultatie zijn reacties ontvangen van inwoners, energiecoöperaties, energiebedrijven en gemeenten.

Windenergie Lansingerland
In het coalitieakkoord ‘Krachtig Zuid-Holland’ van de provincie Zuid-Holland is aangekondigd dat de provincie in juni 2023 aan de regie over de realisatie windmolens in dit gebied naar zich toe trekt. De provincie gaat bij het doorlopen van de ruimtelijke procedures de communicatie en participatie op een goede manier invullen. Daarom is een communicatie en participatie plan voor wind in Lansingerland vastgesteld. In het communicatie- en participatieplan staat hoe de omgeving wordt geïnformeerd over, en betrokken wordt bíj de keuze van een windlocatie in Lansingerland. Zie voor meer informatie naar het communicatie- en participatieplan en alle communicatie met de omgeving: Home | Denk mee met Zuid-Holland

Beleidskeuze 3.1.2 Eerlijke energietransitie

De wijzigingen in de beleidskeuze ‘3.1.1 Duurzame opwek elektriciteit’ hebben ook geleid tot wijzigingen aan de beleidskeuze Eerlijke energietransitie, dit beleid ligt in elkaars verlengde. De participatiemogelijkheden en het bijbehorende proces zijn hiermee volledig onder deze beleidskeuze komen te landen.

In deze herziening wordt participatie uitgewerkt in de visie algemeen en het beleid onder 1.1.2 Daadkrachtig Provinciaal bestuur. De beleidskeuze Eerlijke energietransitie biedt hierop een aanvulling door uitwerking te geven aan de vormen en mogelijkheden van financiële participatie. Daarnaast heeft de beleidskeuze een grotere reikwijdte gekregen en geld nu naast wind en zon ook voor eventueel bij opslag, en eventueel mogelijke andere technologieën.

Motivering

Waar mogelijk zijn de aanbevelingen uit de beleidsevaluatie in de wijziging verwerkt. Daarnaast is de wijziging het gevolg van bestuurlijke toezegging (EE/T2025.015). Er is toegezegd om in een beleidskader participatie en lokaal eigendom nadere uitwerking te geven aan definities, uitgangspunten, en proces. Daarbij zijn de bestuurlijke toezeggingen (EE/T2025.014 ; EE/T2025.016 ; EE/T2025.017) en motie 1620 beleidsmatig uitgewerkt. Deze toezeggingen zijn gedaan n.a.v. aanbevelingen uit het rapport van de Randstedelijke Rekenkamer over het participatieproces bij Windpark Spui. In de bespreking is toegezegd om betekenisvolle en volwaardige participatie verder beleidsmatig uit te werken.

Tot slot is het beleid in lijn gebracht met de GS-brief "eerlijke energietransitie" uit 2024. In de brief komen meerdere prestaties en maatregelen samen (waaronder lokaal eigendom, stimuleren lokale initiatieven, en inclusieve energietransitie).

Participatie

Wat is er gedaan aan participatie?
In 2024 is een onderzoek uitgevoerd door adviesbureau Grant Thornton naar de impact van het Programma Inclusieve Energietransitie. Hiervoor is het volgende aan participatie georganiseerd:

- Interviews met 7 maatschappelijke organisaties;
- Een digitale vragenlijst (n=50) die door 28 gemeenten volledig is ingevuld;
- Focusgroep met bijdragen van 13 deelnemers van de Community of Practice (COP) waaronder 7 maatschappelijke organisaties en vertegenwoordigers van TNO en RVO en 4 gemeenten;

- 2 interviews met ministeries (BZK, SZW);
- 1 interview met TNO;
- 5 interviews met het kernteam van de provincie Zuid-Holland;
- Een documentenanalyse van interne documenten zoals verslagen van de Community of Practice en samenvattingen van energieprojecten in wijken waarin we met lokale partners samenwerkten.

Ook heeft in december 2024 heeft de Randstedelijke Rekenkamer het participatietraject bij windpark Spui en de rol van de provincie als bevoegd gezag onderzocht. Voor dit onderzoek is gesproken met omwonenden, omgevingspartijen, procesbegeleiders, initiatiefnemers en exploitant van Windpark Spui, de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines, gemeente Hoeksche Waard, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid en provincie Zuid-Holland. Ook heeft de Rekenkamer experts geraadpleegd van de Rijksuniversiteit Groningen op het gebied van participatie en geluidsnormering.

Wat waren de (belangrijkste) uitkomsten van het participatietraject?

- De belangrijkste uitkomsten waren dat de provincie meerwaarde biedt als verbindend midden bestuur om een eerlijke energietransitie aan te jagen en versterken. De provincie moet doorgaan met kennisdeling, experimenten, stimulering, en netwerken.
- Rechtvaardigheid moet geborgd worden in beleid. Het verbeteren en borgen van participatieprocessen bij grootschalige energieprojecten is belangrijk. Het bevorderen van lokaal eigendom bij grootschalige energieprojecten is ook gewenst.

Hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst? Waarom wel of niet?

- De lessen en de aanbevelingen van de externe impactevaluatie zijn overgenomen in de tekst van beleidskeuze 3.1.2 eerlijke energietransitie.
- De aanbevelingen Randstedelijke Rekenkamer zijn overgenomen in de tekst van beleidskeuze 3.1.2

Beleidskeuze 3.1.3 Warmtetransitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw

De teksten voor het Omgevingsbeleid zijn geactualiseerd en aangevuld zodat het beleid een goede afspiegeling geeft van onze huidige taken en activiteiten. Dit heeft geleid tot wijzigingen in de beleidskeuze ‘Warmtetransitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw’. Wanneer in de teksten voorheen werd gerefereerd naar de RES-regio's wordt nu de term energieregio genoemd.

Verder zijn er twee maatregelen opgesteld. In deze maatregelen zijn onder andere de regionale samenwerking rond warmtenetwerken en het gebruik van het afwegingskader warmtekeuzes en afwegingskader koude uitgewerkt.

Motivering

De warmtetransitie is flink in beweging door wetswijzigingen en wijzigingen van nationaal, provinciaal en gemeentelijk beleid. Deze vastgestelde wijzigingen worden verwerkt in de bestaande teksten van de visie en het programma voor het onderdeel warmtetransitie gebouwde omgeving en glastuinbouw passend bij de huidige ontwikkelingen en omstandigheden.

Het doel van de herziening is het actualiseren van het de beleidsvoornemens voor de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de glastuinbouw. Het gaat om het goed kunnen inspelen op de huidige activiteiten rondom de warmtetransitie en de positie van de provincie Zuid-Holland waarbij aanvullend een visie wordt toegevoegd of het onderwerp: 1) Verkenningsgebieden voor toekomstige warmtenetwerken, die worden opgenomen als werkingsgebieden, 2) warmteopslag, 3) Afwegingskader warmtekeuze uitbreiden met koude.

De motivering om het beleidsonderwerp warmtetransitie (in de gebouwde omgeving en glastuinbouw) te herzien is gericht op het kunnen versnellen van de warmtetransitie zodat de klimaatdoelen meer en beter binnen bereik komen.

Verkenningsgebieden toekomstige warmtenetwerken opnemen in de omgevingsvisie?
Door een visie op verkenningsgebieden voor de warmtetracés op te nemen kan de provincie de ruimtelijke inpassing in relatie brengen met de kwaliteit van de leefomgeving en voorsorteren op een afweging met verschillende beleidsdoeleinden. Door de schaarse ruimte zal er een afweging gemaakt moeten worden hoe om te gaan met deze ruimte. Op deze manier wordt het provinciaal beleid telkens gebruikt als meetlat ten opzichte van de relatie met de ruimtevraag van het energiesysteem, ook met andere beleidsonderwerpen zoals water, bodem en natuur. Gemeenten hebben aangegeven belang te hechten aaneen richting van de provincie op dit onderwerp. Deze visie is nodig om partijen gezamenlijk te laten optrekken en de warmtetransitie te versnellen.

Warmteopslag
Door een visie op de stimulering van warmteopslag op te nemen, kan de provincie de ruimtelijke inpassing in relatie brengen met de kwaliteit van de leefomgeving borgen en voorsorteren op een afweging met verschillende beleidsdoeleinden. Het opnemen van warmteopslag geeft inzichten in het belang van warmteopslag om te komen op een integraal energiesysteem waarbij zorgvuldig rekening gehouden wordt met de schaarse ruimte. Daarnaast hebben stakeholders aangegeven dat zij belang hebben bij een positieve houding en een kritische blik van de provincie op dit onderwerp.

Afwegingskader warmte en koude
Door het afwegingskader warmte aan te vullen met koude en op te nemen in de visie kan de provincie de kwaliteit van de leefomgeving borgen en voorsorteren op een afweging voor verschillende beleidsdoeleinden. Het afwegingskader biedt een vrijblijvend kader wanneer welke warmte-, en koudebron ingezet kan worden. Het afwegingskader warmte en koude draagt bij aan een integrale benadering van de energietransitie in Zuid-Holland.

Participatie en internetconsultatie

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken?
Om een breed gedragen Omgevingsbeleid voor het onderdeel warmte te maken, heeft team Energietransitie – Gebouwde Omgeving verschillende participatieactiviteiten georganiseerd om medeoverheden, regionale samenwerkingsverbanden, bedrijven en maatschappelijke organisaties en interne collega's te betrekken en gebruik te maken van hun inzicht en kennis.

Voor het betrekken van stakeholders buiten de Provincie Zuid-Holland zijn voor elk van de drie deelonderwerpen van de herziening – warmtenetwerken, warmteopslag en het Afwegingskader voor inzet van koelingstechnieken – participatiessessies opgezet waar deelnemers hun kennis en ervaring konden delen en hun zienswijze konden inbrengen. Het participatietraject richtte zich op de effecten van de beleidsvoornemens op de beleidstrajecten en –ontwikkelingen van onze stakeholders. Tijdens het Open Huis in 2024 en 2025 werden de drie beleidsvoornemens besproken waarbij de sessies vrij toegankelijk waren en we stakeholders gericht hebben uitgenodigd om aanwezig te zijn. Iedereen die niet bij deze bijeenkomsten aanwezig kon zijn, had de mogelijkheid om schriftelijk inbreng te leveren via een internetconsultatie of later via de publieke terinzagelegging.

Ook intern is bij de Provincie Zuid-Holland kennis verzameld van collega's uit andere disciplines. Hiertoe werd voor ieder van de drie deelonderwerpen een voorlichtings- en discussiesessie georganiseerd en werd expliciet gevraagd naar mogelijke dwarsverbanden tussen de herziening en andere beleidsvelden die het team nog niet had gezien.

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en)?
De uitkomsten waren positief. De stakeholders zijn tevreden met de herziening van het omgevingsbeleid, omdat het om nieuwe onderwerpen gaat waar nog niet veel beleid voor gemaakt is. Vooral gemeenten hebben aangegeven dat door het opnemen van de warmtenetwerken en warmteopslag er een richtlijn wordt gecreëerd waar vraag naar is. Verder hebben de stakeholders meegedacht met de onderwerpen en feedback gegeven op de herzieningsteksten.

En hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst? Waarom wel of niet?
Al deze uitwisselingen met stakeholders hebben geleid tot inzichten die de teksten van het herziene omgevingsbeleid uitgebreider en genuanceerder maken. Als voorbeeld, het begrip warmteopslag. Het begrip warmteopslag kan veel omvatten en vereist in de tekst om verduidelijking. Dit punt werd door de stakeholders benoemd als aandachtspunt en daarom hebben wij dit direct aangepast in onze teksten. Verder was het sentiment onder de respondenten positief kritisch. Zo werd er aangegeven dat er rekening dient te worden gehouden met de impact van ons beleid. Ook was er een duidelijke wens om de gevolgen van het provinciale energiebeleid voor andere beleidsvelden, zoals bodem en water, goed in kaart te brengen. Voor zover deze van toepassing zijn op de omgevingsvisie en inhoudelijk kloppen, worden de reacties van stakeholders in de herziene provinciale omgevingsvisie verwerkt.
De zienswijzen die binnengekomen zijn waren constructief en onderbouwend.

Beleidskeuze 3.1.5 Duurzaam Energiesysteem

Naar aanleiding van het integraal programeer proces, waar het provinciale Toekomstbeeld Energiesysteem en het de pMIEK-rapportage (provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat) onderdeel van zijn, worden de volgende wijzigingen doorgevoerd.

Omgevingsvisie
De tekst van beleidskeuze 3.1.5 Duurzaam Energiesysteem wordt geactualiseerd op basis van zowel het Toekomstbeeld Energiesysteem Zuid-Holland in 2050 (vastgesteld op 21 november 2024) pMIEK 2.0 (vastgesteld in maart 2025). De leidende principes en structurerende keuzes uit het Toekomstbeeld worden in de visie verwerkt. Zodoende kan het energiesysteem zowel duurzaam en robuust als betrouwbaar en flexibel ingericht worden.

Omgevingsprogramma
Voor de maatregel 3.1.5.1 ‘provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK)’ en 3.1.5.2 ‘Stimuleren van flexibiliteit en efficiëntie van het energiesysteem’ worden de teksten geactualiseerd en aangevuld met urgentie voor netcongestie en nieuwe inzichten uit het pMIEK 2.0. De leidende principes en structurerende keuzes zijn evenals hierin verwerkt.

Voor maatregel 3.1.5.3 ‘Ondersteunen realisatie energiehubs’ en 3.1.5.4 ‘Ruimte maken voor toekomstige energie-infrastructuur: strategisch ruimtelijke verkenning na zoekgebieden’ geldt dat deze nieuw toegevoegd worden aan het omgevingsprogramma. Met de beide maatregelen wil de provincie verder werken aan een efficiëntere benutting van het energiesysteem. Daarnaast worden de mogelijke (potentiële) locaties voor nieuwe energie-infrastructuur verkend. Zo draagt de provincie bij aan het zowel tijdig realiseren van een duurzaam energiesysteem als het in kaart brengen van (toekomstige) ruimteclaims die invloed hebben op de integrale afweging van ruimtelijke ordening in de provincie.

Hetzelfde geldt voor de nieuwe maatregelen ‘Energieopslagsystemen’ (3.1.5.5). Hiermee wil de provincie sturen op de komst en ontwikkeling van verschillende grootten batterijen (in MV). Terwijl het belang van batterijen in het toekomstig duurzaam systeem gezien wordt, ziet de provincie het als haar taak om de ruimtelijke weerslag van deze faciliteiten (waar en hoeveel) te sturen.

Omgevingsverordening
Voor de verordening wordt één nieuwe regel voor derden toegevoegd door de introductie van de ‘energietoets voor nieuwe ontwikkelingen’. Op basis hiervan dient een initiatiefnemer bij een ruimtelijke ontwikkeling in het gesprek te gaan met het bevoegd gezag over de energetische inpassing van desbetreffende ontwikkeling in het energiesysteem en de beschikbare capaciteit.

Motivering
Het energiesysteem verandert in hoog tempo. Dit is vanwege de meer lokale opwek van energie en de snelgroeiende elektrificatie, maar ook door ontwikkelingen en verandering van de energievraag en energiemix in de gebouwde omgeving, bedrijvigheid inclusief de glastuinbouw, mobiliteit en andere beleidsvelden. Op dit moment hebben gebieden in Zuid-Holland al te maken met (dreigende) netcongestie. De komende jaren betekent dit dat de vraag naar energie-infrastructuur groter en meer divers wordt; er moet meer infrastructuur. Ook zullen energieopslag en -conversie een belangrijke rol krijgen in het systeem. De overstap van een centraal en door fossiele bronnen gedreven systeem naar een meer centraal en door hernieuwbare dragers gedreven systeem betekent iets voor de behoefte aan energie-infrastructuur:

- Deze moet op andere plekken worden aangelegd (bijv. kabels naar nieuwe wind- en zonneparken);
- Deze moet andere energiedragers kunnen verplaatsen (bijv. warmte en duurzame gassen);
- Deze moet om kunnen gaan met een niet-stuurbaar aanbod (bijv. batterijen);
- Deze moet ‘slimmer’ worden gemaakt, zodat de aanwezige infrastructuur en andere faciliteiten efficiënter gebruikt kunnen worden.

Daarnaast wordt een groei van de totale vraag naar energie in de komende jaren verwacht, waardoor de transportcapaciteit van de energie-infrastructuur moet groeien.
Gezien zowel de ruimtevraag van deze infrastructuur als het belang van een verantwoorde ruimtelijke inpassing, en het belang van het behalen van de klimaatdoelstellingen en het mogelijk maken van ruimtelijke ontwikkelingen zien de provincie het als een taak (aanvullend) beleid te maken voor dit onderwerp.

Participatie en internetconsultatie

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken?

Voor de verschillende onderwerpen in deze herziening zijn diverse participatietrajecten doorlopen.

- Visie: bij zowel het opstellen van het Toekomstbeeld als het pMIEK 2.0 document is in een traject van gedurende één jaar (t/m februari 2025) een participatieproces met regio's doorlopen, waarbij per regio 2 gebiedsateliers georganiseerd zijn en 3 brede stakeholderbijeenkomsten. Daarnaast hebben alle belanghebbende (partijen) bij zowel de tussenversie als eindversie van het Toekomstbeeld en pMIEK 2.0 document de mogelijkheid gehad om tijdens een consultatieperiode feedback te leveren. Betrokken doelgroepen waren: gemeentes, netbeheerders, RES-regio's, belangenorganisaties.
    - Daarnaast is gebruikt gemaakt van de internetconsultatie om input op te halen op de doorvertaling van beide stukken richting de visie.
- Programma (specifiek maatregel 'Energieopslagsysteem): Voor dit onderwerp zijn in de periode van november 2024 t/m maart 2025 meerdere klankbordgroep sessies georganiseerd en zijn interviews met experts (zoals netbeheerders en collega's van andere provincies) op dit onderwerp afgenomen. In totaal zijn 3 interne en 4 externe sessies georganiseerd. Bij dit proces heeft adviesbureau AT Osborne de provincie ondersteund als onafhankelijk procesbegeleider en juridisch adviseur. De interviews en output vanuit de klankbordgroep sessie is verwerkt in een adviesrapport van AT Osborne aan de provincie.
    - Daarnaast is gebruik gemaakt van de internetconsultatie om input op te halen van een bredere groep gemeentes en andere belanghebbenden.
- Verordening ('Energietoets'): Hier geldt hetzelfde participatietraject als voor het programmaonderdeel 'Elektriciteitsopslagsysteem'.

Samenvatting:
In het participatieproces rond de beleidsherziening van 'Duurzaam energiesysteem' en de ontwikkeling van aanpalende nieuwe beleidsonderwerpen stond het betrekken van sleutel-stakeholders centraal, waarvoor verschillende medeoverheden (gemeenten), netbeheerders en onafhankelijke experts (veiligheidsdiensten, technische experts) benaderd zijn. Een belangrijke afweging bij het bepalen en benaderen van deelnemers in de klankbordgroep was om een breed spectrum van verschillende belangen (energetisch, ruimtelijke, veiligheid, sociale aspecten) te betrekken.

Wat waren de inhoudelijke uitkomsten van het (de) participatietraject(en)?

- De expertise en ervaring van onze participanten heeft ervoor gezorgd dat het beleid zoveel mogelijk past op de bestaande situatie en werkwijze van andere organisaties
    - Voorbeeld: Advies vanuit de netbeheerder op de wenselijkheid van batterijen valt wettelijk niet in hun takenpakket, maar het gedeelde belang hiervan wordt wel onderschreven. Hiermee is bij de uitwerking van het beleid rekening gehouden.
- De verschillende inzichten van de participanten hebben meer inzicht geboden in processen en procedures waarop we invloed willen uitoefenen. Hierdoor hebben we kunnen testen of wat we willen en wat we kunnen/mogen op elkaar aansluit.
    - Voorbeeld: We sluiten zoveel mogelijk aan bij de praktijk van gebiedsontwikkelingen op een verschillende tijdshorizon. Concreet betekent dit dat wij een tweeslag hebben ingebouwd in de Energietoets waarbij focus op zowel (a) grote ruimtelijke ontwikkelingen (zoals gebiedsvisies) op de langere termijn, als (b) concrete omgevingsplan-wijzigingen op de korte termijn komt te liggen;
- Voor de uitkomsten van de internetconsultatie verwijzen wij naar het (openbare) overzicht van de internetconsultatie.
    - De uitkomsten hiervan zijn verwerkt in het visiegedeelte, het programmaonderdeel ‘Elektriciteitsopslagsystemen’ en de verordening tekst ‘Energietoets’. Voor de andere onderwerpen in deze herzieningsronde heeft de internetconsultatie niet tot aanpassingen geleidt.

Hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst? Waarom wel of niet?

De uitkomsten van de verschillende participatiemogelijkheden hebben in verschillende onderdelen van de herziening hun weerslag gehad. Terwijl de directe participatie (klankbordsessies en interviews) tot grotendeels inhoudelijke aanpassingen en overwegingen heeft geleid, hebben de reacties uit de internetconsultatie vooral tot tekstuele wijzingen (andere formuleringen, verhelderingen, uitleg van definities) geleid.

<u>Voorbeelden van aanpassingen:</u>
- Categorieën m.b.t. megawatt (MW) nieuw ingedeeld om beter aan te sluiten bij de netvlakken van de (regionale) netbeheerders;
- Toevoeging van definities van de termen ‘congestie-neutraal’ en ‘congestie-verzachtend’
- Inhoudelijke link met zon-beleid nadrukkelijk gelegd: maximale opslagcapaciteit i.r.t. piek van opwekfaciliteiten;
- Opnemen van alle Leidende principes (Toekomstbeeld Energiesysteem Zuid-Holland in 2050) in de toelichting van de Energietoets;
- Meer aandacht voor een goede en transparante uitvoerbaarheid van de Energietoets, inclusief de toezegging om een aanvullende ‘handreiking voor uitvoering’ op te stellen.

<u>Wat heeft niet tot aanpassingen geleid</u>
- Verdere uitwerking van de Leidende Principe, omdat de verdere concretisering binnen het proces van het ‘Integraal programmeren’ (pMIEK) plaatst vindt samen met onze stakeholders
- Opmerkingen over concrete locaties valt niet binnen de scope het hogere beleidsdoel ‘Duurzaam Energiesysteem’
    - Uitwerking van locaties valt in andere opgaves (integrale ruimtelijke ordening)

Beleidskeuze 3.1.6 Kernenergie

Deze nieuwe beleidskeuze is opgesteld naar aanleiding van de motie 1736. In de motie wordt verzocht om kernenergie als beleidsprestatie op te nemen in de begroting. Om inzicht te geven waartoe deze beleidsprestaties worden geleverd is een gelijknamige beleidskeuze opgesteld. In de beleidskeuze is uitgewerkt dat de provincie de potentie van kernenergie in de energiemix binnen de provincie verder wil onderzoeken en verkennen. Daarbij wordt inzicht gegeven in de complexiteit van het vraagstuk en dat het Rijk in dit dossier zowel initiatiefnemer als het bevoegde gezag voor kerncentrales is.

Beleidsdoel 4.1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Op het niveau van de Omgevingsvisie (Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat) en het Omgevingsprogramma (diverse beleidsmaatregelen onder 'Beleidsdoel: 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat') zijn de uitgangspunten uit de REV grotendeels vertaald. Voor de concrete tekst(wijziging)en, zie de herziening.

Motivering, participatie en internetconsultatie

Op 11 december 2024 is de Ruimtelijk Economische Visie (REV) door Provinciale Staten vastgesteld. Onderdelen uit de REV worden bij de Herziening 2025 verwerkt in het Omgevingsbeleid. Het gaat daarbij onder andere om:

- De algemene visie en uitgangspunten uit de REV, waaronder de sturingsprincipes '*license to operate*'; duurzaam, innovatief en inclusief; en de prioritering van economische activiteiten.
- Campusbeleid: Het campusbeleid is nader uitgewerkt onder 'Beleidsmaatregel: 4.1.1.1 Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen en campussen te versterken'.
  Het vernieuwde campusbeleid is bedoeld om het innovatiepotentieel van de campussen te vergroten, door meer ruimte voor functiemenging met wonen en voorzieningen te realiseren op de campussen van nationaal belang (Leiden Bio Science Park, TU Delft Campus en Space Campus Noordwijk).

Toelichting op het thema Economie, waaronder:

- Ruimtelijk Economische Visie
- Maximale benutting milieugebruiksruimte
- Campusbeleid
- Bedrijfsgebonden kantoren
- Tuinbouw
- Circulair Zuid-Holland
- Defensie
- Digitale Economie

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken?

Bij de uitwerking van beleidsvoornemens voor de Herziening 2025 is gebruik gemaakt van de participatiemogelijkheden die in het kader van het proces van de Herziening 2025 zijn georganiseerd. Zoals werksessies tijdens het Open Huis 2025, waar met aanwezige belanghebbenden in gesprek is gegaan over de beleidsvoornemens.

Daarnaast hebben er met gemeenten, regio's, vertegenwoordigers vanuit het bedrijfsleven en andere organisaties thematische of gebied specifieke overleggen plaatsgevonden over onderdelen van de Herziening. Bijvoorbeeld met betrekking tot beleidsvoornemens op het gebied van tuinbouwbeleid of het vernieuwde campusbeleid. Hierbij is aangesloten op bestaande overlegstructuren, of zijn aparte overlegmomenten met belanghebbenden georganiseerd.

Tot slot is gebruik gemaakt van inbreng die tijdens eerdere beleidsontwikkelingen heeft plaatsgevonden. Een belangrijk onderdeel daarvan is de inbreng die in het kader van de Ruimtelijk Economische Visie 2025-2050 is ingebracht. Diverse voorstellen bij de Herziening 2025 zijn immers een nadere uitwerking van de Ruimtelijk Economische Visie (REV) die

Provinciale Staten op 11 december 2024 hebben vastgesteld. De REV is destijds tot stand gekomen met betrokkenheid van veel partners, zoals ambtelijke en bestuurlijke vertegenwoordigers vanuit medeoverheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen of andere (maatschappelijke) organisaties. Deze betrokkenheid heeft onder andere plaatsgevonden via (regionale) werksessies, bijeenkomsten en bestuurlijke overleggen. Ook hebben partners de gelegenheid gekregen om schriftelijk te reageren op conceptversies van de REV.

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en)?
De reacties uit de internetconsultatie en de overige participatietrajecten zijn hieronder per onderwerp toegelicht.

Hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst? Waarom wel of niet?
In zijn algemeenheid is te stellen dat we op basis van de participatie veelal kennis hebben genomen van de inbreng, maar niet altijd aanleiding zien om de teksten van de beleidsvoornemens te wijzigen. Ten aanzien van reacties gerelateerd aan de verdere verduidelijking of uitwerking van het beleid is de inbreng vanuit stakeholders waar mogelijk verwerkt in de herziening. Dit heeft bijgedragen om de kwaliteit, juistheid en volledigheid van deze teksten te waarborgen. Dit is niet altijd één op één te herleiden, maar heeft een grote rol gespeeld in het toevoegen, heroverwegen, nuanceren of wijzigen van tekstdelen op alle onderdelen gedurende het hele schrijfproces. In het bijzonder zijn de (praktische) aandachtspunten ten aanzien van de uitvoering door gemeenten van grote waarde geweest bij de doorgevoerde aanpassingen. Een toelichting en motivatie op de doorgevoerde wijzigingen naar aanleiding van de internetconsultatie en de overige participatietrajecten zijn hieronder per onderwerp toegelicht.

<u>Toelichting per (sub)onderwerp:</u>

a. **Ruimtelijk Economische Visie**

Op 11 december jl. is de Ruimtelijk Economische Visie (REV) vastgesteld. Onderdelen uit de REV zijn verwerkt in het Omgevingsbeleid. Het gaat daarbij onder andere om de algemene visie en uitgangspunten uit de REV en het vernieuwde campusbeleid.

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en)?

- Er zijn diverse reacties ontvangen die voortkomen uit eerdere discussies over het Ruimtelijk Voorstel of de REV. Bijvoorbeeld met betrekking tot uitbreidingsmogelijkheden voor bedrijvigheid in het buitengebied en het ontbreken van de landbouw-, visserij- of recreatiesector in de REV. De discussies hierover zijn eerder al gevoerd en hebben destijds geleid tot de keuzes zoals ze in de REV door PS zijn vastgesteld. De reacties bij de Herziening 2025 geven niet opnieuw aanleiding tot aanpassing van de teksten.
- Er zijn verschillende reacties over de verdere concretisering en uitwerking van de REV (bv. met betrekking tot begrippen als '*license to operate*' of 'basiseconomie') en de oproep om hier samen met partners verder aan te werken. Hoewel we het signaal herkennen is besloten dit nog niet in de Herziening 2025 uit te werken. We constateren dat dit meer tijd vergt, en verdere uitwerking pas plaatsvindt in latere Herzieningen.

- Er zijn veel reacties die aandacht vragen voor (de beschikbaarheid van) duurzame energie (o.a. opwek energie nabij bedrijventerreinen). De REV besteedt uitvoerig aandacht aan verduurzaming, en het huidige Omgevingsbeleid staat dit onder voorwaarden ook op bedrijventerreinen toe. Dit behoeft onzes inziens geen aanpassingen in de tekst. Wel is het een belangrijk signaal dat hier veel aandacht voor wordt gevraagd.
- Er zijn diverse reacties die oproepen tot uitbreiding van het nieuwe campusbeleid naar andere (lokale) campussen. Deze reacties lijken vooral te gaan om erkenning van het belang van deze (lokale) campussen; aanpassing van het ruimtelijk beleid voor functiemenging op deze locaties lijkt hier niet aan de orde of opportuun.

Aanpassing n.a.v. participatie
Op basis van de participatie zijn geen (inhoudelijke) aanpassingen gedaan.

b. **Maximale benutting milieugebruiksruimte op bestaande bedrijventerreinen**

Er is een nieuwe instructieregel voor de gemeentelijke omgevingsplannen in de vorm van een verbodsbepaling in de ZHOV opgenomen, met als doel om de bestaande bedrijventerreinen beter te benutten. Naar aanleiding van het beleidsvoornemen, heeft de beleidsmaatregel in de internetconsultatieronde veel reacties gekregen. De reacties gaan onder andere in op de beperkt beschikbare ruimte in stedelijk gebied voor lichte bedrijven, die zich door deze maatregel niet meer op (de meeste) bedrijventerreinen kunnen huisvesten. Dit vraagt om (betaalbare) ruimte in gemengde gebieden, dat financiële consequenties zal hebben voor de inpassing van weinig draagkrachtige bedrijven in gemengde gebieden. Daarnaast wordt aandacht gevraagd voor verwachte leegstand en planschadeclaims als gevolg van de beperkte gebruiksmogelijkheden van met name bedrijfsverzamelgebouwen en kantoorgebouwen op bedrijventerreinen. Tot slot wordt opgemerkt dat de beleidsmaatregel onvoldoende rekening houdt met deelzonering en inwaartse zonering.

Aanpassing n.a.v. participatie
Om tegemoet te komen aan deze bezwaren en het planschaderisico voor de provincie te beperken, zijn een aantal aanpassingen in de instructieregel uitgewerkt.
Waaronder de instructieregel alleen van toepassing te laten zijn op milieugebruiksruimte zone 3 (milieucategorie 3.2) en hoger. De instructieregel niet van toepassing te laten zijn op bestaande bedrijfsverzamelgebouwen. De instructieregel niet van toepassing te laten zijn op delen van campusterreinen met functie bedrijf of bedrijventerreinen.

c. **Tuinbouw**

Met betrekking tot Tuinbouw hebben een aantal inbrengen geleid tot aanpassing van het beleidsvoornemen. In de Omgevingsverordening gaat het vooral om het (her)benoemen van concrete beschermingsgebieden. Daarnaast is er onderscheid gemaakt tussen ‘duurzame’ glasgebieden waarin behoud van teeltareaal voor glastuinbouw voorop staat. Ook worden er ‘maatwerkgebieden’ benoemd waar transformatie van het teeltareaal voor glastuinbouw voorop staat.

Tot slot wordt voorgesteld om (ter verduidelijking) van de (samenhang tussen) het omgevingsbeleid zoals verwoord in de Omgevingsverordening en het Greenportbeleid zoals

verwoord in het Omgevingsprogramma, een kaart van de greenportgebieden toe te voegen aan het Omgevingsprogramma.

d. **Circulair Zuid-Holland – beleidsmaatregel 'Ruimte voor de circulaire economie'**

We introduceren een nieuwe beleidsmaatregel 'Ruimte voor de circulaire economie'. Daarmee onderkennen we het belang van ruimte voor circulaire economie, en benoemen we de stappen die de provincie gaat zetten om de toekomst voldoende ruimte te borgen. De reacties uit de internetconsultatie op de beleidsteksten voor Circulair Zuid-Holland zijn grofweg in te delen in vier categorieën:

1. Inbreng zonder inhoudelijke reactie of suggesties;
2. Inbreng die bij een eerdere herziening ook is ingebracht en toen reeds is behandeld;
3. Reacties gerelateerd aan de verdere uitwerking van het beleid en die we al voornemens zijn daarin mee te nemen;
4. Inhoudelijke suggesties die nu al een plek hebben in onze aanpak, maar niet expliciet worden benoemd in het Omgevingsbeleid (bijv. biobased isoleren, houtbouw).

Aanpassing n.a.v. participatie

We hebben kennisgenomen van deze inbreng, maar zien geen aanleiding om de teksten van de beleidskeuze Circulair Zuid-Holland of de maatregel Ruimte voor de circulaire economie te wijzigen.

e. **Defensie**

In aanvulling op de onderwerpen uit de startnotitie is bij de Herziening 2025 ook een passage over het onderwerp 'Defensie' toegevoegd. Vanwege het toenemende belang van deze sector, en bijbehorende opgaven op het gebied van innovatie en ruimtegebruik is het zinvol om dit in ons Omgevingsbeleid te verankeren, vooruitlopend op verdere beleidsvoornemens. De reacties uit de internetconsultatie gaan veelal over verduidelijking van onze beoogde aanpak en de ruimtelijke impact van defensie in relatie tot andere functies, zoals met name natuur.

Aanpassing n.a.v. participatie

Op basis van de ontvangen reacties zijn de teksten ingekort, onnodige details geschrapt, de tekst tijdsbestendiger gemaakt, en een aantal teksten verduidelijkt. Ook is ervoor gekozen om de 'Regionale samenwerking met Defensie' onder te brengen in de maatregel '4.1.1.2 Innovatie stimuleren binnen specifieke clusters'. Daarnaast wordt er in de maatregel meer benadrukt dat het gaat om 'Dual-use industrie en innovatie zodat eventuele misverstanden over onze inzet weg te nemen. Met deze aanpassingen denken we het merendeel van de reacties te beantwoorden.

f. **Digitale Economie**

De tekst digitale economie is aangepast om deze aan te laten sluiten bij het huidige programma Digitale Economie. De kern en het doel van het programma zijn ongewijzigd, maar de formulering van de onderdelen en de focus is aangepast om het beter aan te laten sluiten.

Aanpassing n.a.v. participatie

Op basis van de participatie zijn geen (inhoudelijke) aanpassingen gedaan.

Beleidskeuze 4.1.1 Innovatieve economie

In het *Omgevingsprogramma* wordt aan de maatregel 4.1.1.2 'Innovatie stimuleren binnen specifieke clusters' een kopje 'Regionale samenwerking met Defensie' toegevoegd.

Motivering en participatie

Voor motivering zie Motivering, participatie en internetconsultatie van Beleidsdoel 4.1.

Beleidskeuze 4.1.2 Transitie van de tuinbouwketen

Voor dit onderdeel wordt de ZHOV gewijzigd. Om het anders inzetten van de gereserveerde ruimte voor Greenportwoningen mogelijk te maken moet het provinciaal Omgevingsbeleid worden aangepast. Specifiek gaat het om artikel 7.58 van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening waarin de bescherming van het bollenteeltgebied is opgenomen en de regeling voor het bouwen van Greenportwoningen.

Daarnaast is het 'maatwerkgebied glastuinbouw' aangepast. De aanpassing maakt transformatie mogelijk voor het glastuinbouwgebied Zijlhoek/De Woerd in de Duin- en Bollenstreek en het glastuinbouwgebied Geest- en Floraweg in Greenport Aalsmeer. Dit werkingsgebied is gekoppeld aan de verordening en heeft betrekking op artikel 7.54 lid 9 m.b.t. maatwerkgebied en de maatregel '4.1.2.3 Bevorderen duurzame tuinbouwgebieden en -netwerken' in het omgevingsprogramma.

Motivering

Greenport woningbouwlocaties

De gemeenten Hillegom, Lisse, Noordwijk, Katwijk, en Teylingen werken gezamenlijk aan een programma Landelijk Gebied Duurzame Greenport Duin- en Bollenstreek (programma LGDG). Dit is de opvolger van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016 (ISG). Daarnaast is het een integrale toekomstverkenning voor het landelijk gebied van de Duin- en Bollenstreek. In het programma hebben de vijf gemeente een visie opgenomen voor het landelijk gebied in 2040 met een doorkijk naar 2050.

In de ISG en het provinciaal Omgevingsbeleid is ruimte opgenomen om in het buitengebied maximaal 600 Greenportwoningen te realiseren. Afspraken hierover zijn gemaakt in het kader van de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek en de ISG. De opbrengst hiervan wordt ingezet ten behoeve van de projecten uit het meerjarenprogramma van de Greenport Ontwikkel Maatschappij (GOM). Er zijn in totaal 173 woningen gerealiseerd of zijn gepland om gerealiseerd te worden. Dit betekent dat 427 woningen nog ontwikkeld kunnen worden. Het ruimtebeslag van de nog te bouwen woningen is ca. 45 hectare.

Met het programma LGDG willen de vijf gemeenten in plaats van de ontwikkeling van (solitaire) Greenportwoningen verspreid door het buitengebied, woningbouwlocaties ontwikkelen in lijn met de uitgangspunten van de Realisatieagenda Wonen van Holland Rijnland. Dat betekent dat alleen reguliere woningbouwprojecten plaatsvinden, waarbij (minimaal) 65% van de woningen binnen de categorie 'betaalbaar' valt. De woningbouwlocaties moeten gelegen zijn aan stads- en dorpsranden, voldoen de principes van water en bodem sturend en geen afbreuk doen aan de openheid en kwaliteiten van het landschap.

Door de ruimte die bestemd was voor Greenportwoningen te benutten voor woningbouwlocaties met betaalbare woningbouw wordt invulling gegeven aan de provinciale doelstelling van het bouwen van voldoende sociale en betaalbare woningbouw. Ook wordt door clustering van de locaties aan de stads- en dorpsranden de landschappelijke kwaliteit en openheid van het buitengebied beschermd. Daarnaast voldoet het aan de principes van de ruimtelijke koers waarbij de provincie erop inzet dat als tegenhanger van het beschermen van de open ruimte zowel wonen als werken zich ontwikkelen binnen de ruimte die daarvoor is gereserveerd. Door deze aanpassing wordt alleen bestaande gereserveerde ruimte anders ingezet en blijft het buitengebied beschermd.

Maatwerkgebied
Om transformatie naar andere functies (onder voorwaarden) mogelijk te maken, wordt voor de bestaande glastuinbouwgebieden Zijlhoek/De Woerd en de Geest- en Floraweg de aanduiding ‘maatwerkgebied’ toegevoegd.

Participatie en internetconsultatie

Voor een toelichting op de participatie en de internetconsultatie, zie het kopje ‘participatie en internetconsultatie’ onder Beleidsdoel 4.1 hierboven.

Greenport woningbouwlocaties
De gemeenten Hillegom, Lisse, Noordwijk, Katwijk, en Teylingen hebben tijdens het opstellen van het programma voor een toekomstbestendig en vitaal landelijk gebied - met een duurzame Greenport - in verschillende vormen participatie georganiseerd.

Aanvullend op de participatie die rond de REV heeft plaatsgevonden zijn in twee rondes van elk drie bijeenkomsten (tussen februari en oktober 2024) gesprekken georganiseerd met inwoners, stakeholders, raadsleden en de colleges van B en W. Ook hebben 2854 inwoners en 120 jongeren hun mening gegeven via een online vragenlijst. Ook hebben de gemeenten meerdere expertsessies georganiseerd met vertegenwoordigers van natuur- en landschapsorganisaties, bollentelers en medeoverheden.

Op 15 april 2025 heeft er een bestuurlijk overleg plaatsgevonden waarin de stuurgroep van het programma LGDG de provincie heeft verzocht om mee te werken aan het mogelijk maken van woningbouwlocaties met betaalbare woningen.

Beleidskeuze 4.1.3 Transitie van het Havenindustrieel Complex

De provincie wil dat de transitie van het haven industrieel complex in balans is met de omgeving en dat de omgevingsveiligheid minimaal op een vergelijkbaar niveau blijft dan wel verbetert. Dit gaat met name om de toepassing, verwerking, op- en overslag van gevaarlijke stoffen op grote schaal die het risicoprofiel van het haven industrieel complex veranderen. Tegelijkertijd wil de provincie dat de haven zijn economische positie kan behouden en versterken. Hiervoor zal de provincie de maatregel ‘4.1.3.1 Samenwerken om de transitie veilig te laten plaatsvinden’ opnemen in het Omgevingsprogramma. In de maatregel wordt beschreven op welke veiligheidsaspecten inzet van de provincie is te verwachten.

Motivering

Het is op dit moment juridisch mogelijk om dicht tegen de grote woonkernen een grootschalige ammoniakterminal (voor de op- en overslag van ammoniak) te realiseren. De gevolgen voor de omgeving zijn echter breder dan enkel vanuit de opslagtank geredeneerd en kunnen nu niet allemaal worden meegenomen in de beoordeling. De verwachting is dat op korte termijn vanuit de markt initiatieven zullen komen voor zo'n ammoniakterminal. Daarom is een nieuwe ruimtelijke afweging en mogelijk aanvullend beleid nodig. Dit met als doel zowel bedrijfsleven als omgeving duidelijkheid en voldoende veiligheid te bieden. Achtergrond: Niet alle energievoorzieningen lenen zich voor elektrificatie, dus zal er in de toekomst ook gebruik gemaakt worden van moleculaire energiedragers. Hiervoor bestaan verschillende opties zoals waterstof, ammoniak als waterstofdrager, Liquid Organic Hydrogen Carriers (LOHCs) en methanol.

In de markt dienen zich verschillende ammoniak-initiatieven aan. Er is industriële ervaring met de productie en opslag van ammoniak, het is relatief makkelijk en efficiënt te produceren uit groene stroom en heeft een hoge energiedichtheid. Nadeel is dat ammoniak een giftig gas is, waardoor incidenten onder bepaalde omstandigheden tot grote aantallen slachtoffers kunnen leiden. De ammoniakketen heeft bovendien invloed op andere opgaven zoals de stikstofuitstoot. De provincie is bevoegd gezag voor de vergunningverlening van Seveso bedrijven (bedrijven waar met grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen wordt gewerkt), maar mag het vervoer van gevaarlijke stoffen niet meenemen in de beoordeling van de vergunningaanvraag. Dit terwijl de afstand tussen risicobron en risico-ontvanger tijdens het transport het kleinst is.

Daarnaast is binnen het haven industrieel complex de op- en overslag en het kraken van ammoniak op veel plekken omgevingsplan technisch mogelijk, omdat er bij het bestemmen van de huidige functies geen rekening is gehouden met de grootschalige op- en overslag van ammoniak. Voor initiatieven op korte termijn door marktontwikkelingen is daarom een nieuwe ruimtelijke afweging en mogelijk aanvullend beleid nodig. Daarnaast is het belangrijk dat de industrie meer duidelijkheid krijgt, zodat de energietransitie versnelt kan worden.

Participatie en internetconsultatie

Tijdens de totstandkoming van de beleidstekst zijn het havenbedrijf Rotterdam, Gemeente Rotterdam, ministerie van Klimaat en Groene Groei, ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, DCMR, Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond actief betrokken. Tijdens de gesprekken met deze partners heeft er discussie plaatsgevonden over de redenatie. Op basis daarvan zijn bepaalde stukken tekst over de wenselijke van de transitie aangepast. Hierin zijn ook de geluiden afkomstig uit gesprekken met de omgeving meegenomen. In het kader van de energietransitie zijn vorig jaar vanuit de gemeente Rotterdam en het Havenbedrijf diverse bijeenkomsten met bewoners georganiseerd. Ook zijn de resultaten van de door de provincie georganiseerde Ronde Tafel Ammoniak uit 2024 meegenomen, om recht te doen aan de zorgen die leven in de samenleving.

Tijdens de internetconsultatie zijn er reacties binnengekomen op de beleidsmaatregel. De reacties omvatten over het algemeen een appreciatie van de beleidstekst. Er wordt veel waarde gehecht aan de afwegingsruimte, waarbij de veiligheid voor omwonende een belangrijk

onderdeel is in de afweging. Ook zijn er reacties geplaatst over het energiesysteem die buiten de invloedssfeer van de provincie liggen, zoals de autonomie van de energiemarkt. De reacties uit de internetconsultatie geven geen aanleiding op de beleidstekst te wijzigen.

Beleidskeuze 4.1.4 Digitale Economie

De *Omgevingsvisie* wordt aangepast. Dit betreft de beleidskeuze 'Digitale Economie'. Voor de concrete tekst(wijziging)en, zie de herziening.

Motivering en participatie

Voor motivering zie Motivering, participatie en internetconsultatie van Beleidsdoel 4.1.

Beleidskeuze 4.1.5 Circulair Zuid-Holland

We vullen het *Omgevingsprogramma* aan met een nieuwe maatregel 'Ruimte voor de circulaire economie'. Ook in de *Omgevingsvisie* zijn aanpassingen voorgesteld. Dit is onder andere verwerkt in Omgevingsvisie, onder 4.1.5. Circulair Zuid-Holland en met de toevoeging van een nieuwe maatregel. Daarnaast is 'voedselverspilling' toegevoegd in 4.1.5 Circulair Zuid-Holland, omdat dit thema in de aankomende voedselvisie een thema is waarop ingezet wordt vanuit de provincie. Voor de concrete tekst(wijziging)en, zie de herziening.

Motivering

We introduceren een nieuwe maatregel 'Ruimte voor de circulaire economie'. Daarmee onderkennen we het belang van ruimte voor circulaire economie, en benoemen we de stappen die de provincie gaat zetten om de toekomst voldoende ruimte te borgen. Met deze beleidsmaatregel zorgen we er ook voor dat ons Omgevingsbeleid voldoende basis biedt, om in de toekomst verdergaande stappen te zetten voor bijvoorbeeld de reservering van locaties en prioritering van circulaire activiteiten op bedrijventerreinen, bijvoorbeeld via de Omgevingsverordening.

Participatie en internetconsultatie

Voor een toelichting op de participatie en de internetconsultatie, zie het kopje 'participatie en internetconsultatie' onder Beleidsdoel 4.1 hierboven.

Beleidskeuze 4.1.6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

Maximale benutting milieugebruiksruimte op bestaande bedrijventerreinen

Omgevingsvisie, onder 4.1.6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

Om aan beter benutten een impuls te geven wordt bij de herziening 2025 het instrument "minimale (milieu)gebruiksruimte" geïntroduceerd. Dit instrument kan nu alleen nog op nieuwe terreinen worden ingezet. We breiden dit instrument uit naar bestaande bedrijventerreinen door middel van een instructieregel in de Omgevingsverordening, om ook deze bedrijventerreinen beter te benutten. Hierbij ligt ook veel verantwoordelijkheid bij gemeenten. Handhaven, accountmanagement en goede omgevingsplannen zijn instrumenten die nu al ingezet kunnen worden.

Omgevingsverordening, onder artikel 7.52 (bedrijven)
Paragraaf 7.3.11 wordt gewijzigd. Zie voor de wijzigingen en de motivering daarbij het wijzigingsbesluit Zuid-Hollandse Omgevingsverordening 2025.

Motivering en participatie

Voor motivering zie Motivering, participatie en internetconsultatie van Beleidsdoel 4.1.

Beleidskeuze 4.1.7 Human Capital

De beleidskeuze en bijbehorende maatregel ‘4.1.7.1 Het ondersteunen van de uitvoering van de Human Capital Agenda Zuid-Holland’ zijn met een zeer kleine redactionele wijziging geactualiseerd. De wijziging zorgt ervoor dat niet meer wordt verwezen naar een specifieke versie van de Human Capital Agenda (HCA). De algemene verwijzing zorgt voor continuïteit van ons beleid. Deze continuïteit zit ook in de versies van de HCA, deze bouwen op elkaar voort.

Beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur

Beleidskeuze 4.2.1 Erfgoed beschermen in de omgeving

De beleidskeuze is geactualiseerd. Met de Biografie van Zuid-Holland als inspirerend instrument versterken we onze proactieve inzet in het beleidsvormingsproces en koppelen we ruimtelijke ontwikkelingen aan het beleven en benutten van erfgoed. We hebben bijzondere aandacht voor ruimtelijke ontwikkelingen in én rond Werelderfgoed, met name Kinderdijk en de Neder-Germaanse Limes. Dit om het werelderfgoed niet alleen te behouden, maar ook te benutten voor educatie en publieksbereik. Om adviezen voor ruimtelijke plannen verder te verbeteren ontwikkelen we handreikingen voor provinciale kroonjuwelen en actualiseren we de cultuurhistorische atlas van Zuid-Holland.

Motivering

In toenemende mate staat er druk op de fysieke leefomgeving in het buitengebied, onder meer door woningbouw, de energietransitie, klimaatverandering en natuurontwikkeling. Dit vergt beleidsvorming waarbij scherpe keuzes gemaakt moeten worden over het gebruik van de ruimte. Erfgoed willen we behouden, maar biedt ook kansen voor onder meer leefomgevingskwaliteit, brede welvaart, gezondheid en economische ontwikkeling. Cultuurhistorisch waardevolle landschappen en erfgoedensembles, waaronder het provinciaal beschermd erfgoed en werelderfgoed, hebben daarbij onze speciale aandacht, evenals het behoud van ons archeologisch bodemarchief.

Participatie en internetconsultatie

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken

- Internetconsultatie in het kader van de herziening omgevingsvisie (inclusief Open Huis).
- Participatie bij totstandkoming Beleidsperspectief Erfgoed en cultuur
    - Strategische sessie met externe stakeholders vanuit verschillende werkvelden (o.a. gemeenten, historische verenigingen, Kunstgebouw, onderwijsinstellingen etc.)
    - Werksessies met Erfgoedhuis Zuid-Holland
    - Participatie met interne stakeholders van relevante beleidsvelden.

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en)?

Uitkomst van de internetconsultatie op hoofdlijnen:

- De nadruk van de reacties lag op het beschermen van landschappen (onder meer kroonjuwelen en Werelderfgoed) en molenbiotopen. Een enkele reactie had betrekking op landgoederen.
- Er zijn opvallend veel reacties uit de Krimpenerwaard. Deze richten zich met name op het behoud van het karakteristieke landschap, maar ook op bescherming van de daar aanwezige molenbiotopen.
- Over het algemeen is de tendens dat betrokken burgers/bewonersgroepen de provinciale bescherming omarmen en in veel gevallen graag strenger zien, terwijl gemeenten en ontwikkelaars zich meer richten op de beperkingen die de provinciale beschermingsregimes met zich meebrengen. Enkele respondenten zien ook mogelijkheden in behoud door ontwikkeling, bijvoorbeeld beschermde landschappen in relatie tot duurzame energievraagstukken in het landelijk gebied.

- Ook zijn enkele verbeterpunten genoemd. Deze hebben onder meer betrekking op de Cultuurhistorische Atlas Zuid-Holland.
- Uitkomst van het participatietraject i.r.t. het Beleidsperspectief:
- Beschermen van erfgoed is belangrijk, maar het is in het licht van de ruimtelijke transitieopgaven belangrijk om erfgoed ook meer ontwikkelingsgericht/voorwaarts in te kunnen zetten, binnen en buiten de provinciaal beschermde locaties.
- De kracht van erfgoed om inspiratie te bieden bij planvorming en gebiedsontwikkeling ligt ook in de unieke aan de locatie gerelateerde verhalen. Meer verbinding met de verhalende kant van erfgoed, zoals de erfgoedlijnen, is daarbij belangrijk.

Hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst? Waarom wel of niet?

De uitkomsten van de internetconsultatie passen in de al in gang gezette acties om erfgoed naast bescherming meer ontwikkelingsgericht en als inspiratiebron in te zetten bij ruimtelijke transities en gebiedsontwikkelingen. Een van die acties is het actualiseren van de Cultuurhistorische Atlas van Zuid-Holland. De uitkomsten hebben ook tot wijzigingen in de tekst van de beleidskeuze geleid. Die wijzigingen hebben voornamelijk betrekking op het gebruiken van erfgoed en erfgoedexpertise als inspiratiebron bij ruimtelijke ontwikkelingen in de bredere leefomgeving, en op het verbinden van de ruimtelijke opgaven met de verhalende kant van erfgoed (o.a. via de erfgoedlijnen).

Beleidskeuze 4.2.2 Rijksmonumenten en molens in goede staat

De beleidskeuze en maatregel 4.2.2.1 zijn geactualiseerd. Provincie Zuid-Holland blijft actief inzetten op het terugdringen van de restauratieachterstand bij rijksmonumenten en het toekomstbestendig maken van ons erfgoed.

De subsidieregeling wordt aangepast om beter aan te sluiten op de noden van agrarisch, industrieel, religieus en klein erfgoed. De provincie beperkt zich tot kleine en middelgrote restauratieopgaven en vraagt het Rijk nadrukkelijk om een landelijke regeling voor grote restauratieprojecten (‘Kanjers’). De aanjager herbestemmen richt zich op complexe opgaven, met aandacht voor thema’s als verduurzaming, leegstand en klimaatadaptatie. We ondersteunen gemeenten, met name de kleinere en new Towns, bij de bescherming van wederopbouw- en post 65-erfgoed. In 2025 implementeren we een nieuwe aanpak binnen het IBT om gemeenten beter te begeleiden bij hun erfgoedtaken. Met het molenveld onderzoeken we hoe subsidies voor groot onderhoud en draaipremies effectief ingezet kunnen worden om historische molens in stand te houden.

Motivering

De Erfgoedmonitor 2024 laat zien dat de restauratieopgave voor niet-woonhuis rijksmonumenten is gedaald naar 12,9%, waarmee Zuid-Holland op koers ligt richting het gezamenlijke doel van 10% in 2030. Toch blijft voortdurende inzet noodzakelijk, vooral bij categorieën zoals religieus, industrieel, agrarisch en klein erfgoed, waar de druk het hoogst is. Leegstand schommelt rond de 5% en vertoont een lichte stijging, wat het risico op verval vergroot. De provincie heeft daarnaast te maken met grote restauratieopgaven (‘Kanjers’), waarvoor geen landelijke regeling bestaat. De druk op budgetten is hierdoor hoog. Ook recent

erfgoed uit de wederopbouw en post 65-periode staat onder druk door sloop en herontwikkeling, terwijl de bescherming nog vaak ontbreekt. De taakuitvoering op erfgoedbeleid bij kleine gemeenten schiet geregeld tekort. Tegelijkertijd is het draaiend houden van historische molens van essentieel belang voor hun instandhouding.

Participatie en internetconsultatie

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken?

- Internetconsultatie in het kader van de herziening omgevingsvisie (inclusief Open Huis).
- Participatie bij totstandkoming Beleidsperspectief Erfgoed en cultuur
    - Strategische sessie met externe stakeholders vanuit verschillende werkvelden (o.a. gemeenten, historische verenigingen, Kunstgebouw, onderwijsinstellingen etc.)
    - Werksessies met Erfgoedhuis Zuid-Holland
    - Participatie met interne stakeholders van relevante beleidsvelden.

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en)

- Bij de internetconsultatie in het kader van de herziening omgevingsvisie is deze beleidskeuze niet expliciet genoemd. De reacties hadden vooral betrekking op de ruimtelijke omgeving van molens (beleidskeuze 4.2.1) en niet op restauratie, onderhoud of verduurzaming van de monumenten zelf.
- De participatie met erfgoedstakeholders (gemeenten, historische verenigingen, Erfgoedhuis Zuid-Holland, interne beleidsvelden) heeft geleid tot een brede bevestiging van het belang van restauratie, herbestemming en verduurzaming van rijksmonumenten. Deze input is opgenomen in het Beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur.

Hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst? Waarom wel of niet?

- De internetconsultatie heeft geen directe doorwerking gehad in beleidskeuze 4.2.2, omdat erfgoed en restauratie daar niet expliciet aan de orde kwamen.
- De uitkomsten van de erfgoedgerichte participatie zijn wel verwerkt. Zij vormen de basis voor de beleidsmatige uitwerking rond behoud, restauratie, verduurzaming en herbestemming van rijksmonumenten en molens, zoals beschreven in beleidskeuze 4.2.2.

Beleidskeuze 4.2.3 Erfgoed verbindt

De beleidskeuze is geactualiseerd, de erfgoedlijnen zijn herijkt. De erfgoedlijn Trekvaarten wordt geografisch uitgebreid. Deze uitbreiding hoeft niet vermeld te worden in de omgevingsvisie, omdat in de visie niet de geografische afbakening is opgenomen van de erfgoedlijnen. Ook is besloten de erfgoedlijn Waterdriehoek te transformeren tot de erfgoedlijn Maritiem-industrieel erfgoed. Ten behoeve van de herijking is de Vierde monitor erfgoedlijnen uitgevoerd. Met de aanbevelingen uit deze monitor gaan de provincie en de erfgoedtafels aan de slag.

Met deze herziening wordt immaterieel erfgoed en digitalisering erfgoed opgenomen in de omgevingsvisie. Dit wordt samengevoegd met ‘erfgoedlijnen’ onder het kopje ‘Verbinding door erfgoed’.

Motivering

Sinds 2012 werkt de provincie aan het ontwikkelen van zeven erfgoedlijnen met ruim 300 partners, die zijn georganiseerd in de erfgoedtafels. Het gaat om de volgende erfgoedlijnen: Atlantikwall, Historisch Haringvliet, Landgoederenzone, Maritieme Industrie, Neder-Germaanse Limes, Oude Hollandse Waterlinie en Trekvaarten. Het is van belang om met de erfgoedlijnen maatschappelijk relevant te blijven voor de (toekomstige) inwoners en bezoekers van Zuid-Holland. Voor hen ontwikkelen we de erfgoedlijnen. Dit betekent iets voor de keuze van de verhalen die we vertellen, de manier waarop we ze vertellen, welke doelgroepen we bereiken en hoe we ons instrumentarium inzetten. In het coalitieakkoord heeft de provincie derhalve de ambitie opgenomen om de erfgoedlijnen te herijken.

De provincie wil meer in lijn met het verdrag van Faro werken, daarom is in het beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur 2026 – 2030 de ambitie opgenomen om immaterieel erfgoed te ondersteunen.

Erfgoed beleven kan fysiek en direct. Maar het kan ook digitaal of virtueel. Omdat erfgoed ons vertelt waar we vandaan komen en wie we zijn is het belangrijk dat iedereen ook online toegang heeft tot archieven, erfgoedcollecties en verhalen. In het beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur 2026 – 2023 is opgenomen dat de provincie inzet op digitalisering erfgoed.

Participatie en internetconsultatie

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken?

- Internetconsultatie in het kader van de herziening omgevingsvisie.
- Vierde monitor erfgoedlijnen waarbij alle partijen van de erfgoedtafels betrokken zijn. De vierde monitor is een periodieke monitor, waarbij in de volle breedte wordt gekeken naar de stand van zaken van de erfgoedlijnen. In dit kader hebben enquêtes, interviews en groepsgesprekken plaatsgevonden. Alle partners van de erfgoedlijnen hebben de kans gehad input te leveren en de meeste partijen hebben hier gebruik van gemaakt.
- Intervisieoverleg gedeputeerde met de voorzitters van de erfgoedlijnen. Jaarlijks heeft de gedeputeerde een moment met alle voorzitters van de erfgoedlijnen om de voortgang en koers van de erfgoedlijnen te bespreken.
- Participatie bij totstandkoming Beleidsperspectief Erfgoed en cultuur
    - Strategische sessie met externe stakeholders vanuit verschillende werkvelden (o.a. gemeenten, historische verenigingen, Kunstgebouw, onderwijsinstellingen etc.)
    - Werksessies met Erfgoedhuis Zuid-Holland
    - Participatie met interne stakeholders van relevante beleidsvelden.

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en)

- Bij de internetconsulatie in het kader van de herziening omgevingsvisie is in enkele gevallen gerefereerd aan de erfgoedlijnen. Waar van toepassing is contact opgenomen met de respondenten.
- Bij de participatie bij totstandkoming Beleidsperspectief Erfgoed en cultuur zijn de erfgoedlijnen aan bod gekomen. Dit heeft niet geleid tot specifiek op erfgoedlijnen gerichte uitkomsten, behalve dat de huidige werkwijze goed werkt en wordt gewaardeerd.

- De vierde monitor erfgoedlijnen heeft een rapport opgeleverd met een stand van zaken. Op de verschillende onderdelen geeft dat een beeld d.m.v. scores. Ook zijn er aanbevelingen gedaan.

Hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst? Waarom wel of niet?

- De Uitkomsten van de vierde monitor en het intervisieoverleg zijn meegenomen in de besluitvorming rondom de herijking van het programma erfgoedlijnen. Deze herijking was eind 2024 (GS-besluit). Deze herijking is verwerkt in de wijziging omgevingsvisie.
- Voor de erfgoedlijnen vormden de uitkomsten van de internetconsultatie geen aanleiding tot aanpassingen. De bestaande werkwijze is bestendigd. Uitvoering wordt gegeven aan de herijking.
- Vanuit beleidskeuze 4.2.1 wordt onderzocht hoe de ruimtelijke kansen van erfgoedlijnen beter benut kunnen worden.

Beleidskeuze 4.2.4 Archeologie beschermen en beleefbaar maken

Deze beleidskeuze wordt geactualiseerd. De komende jaren wordt toegewerkt naar een nieuw archeologisch depot. In verband met het verdrag van Faro actualiseert de provincie haar beleid op publieksbereik en publieksparticipatie en wordt de mens meer centraal gesteld. Ook zet de provincie in op kennisvergroting, zodat ze beter zicht krijgt op de archeologie in de Zuid-Hollandse bodem en de invloed van klimaatverandering. De provincie ondersteunt gemeenten bij hun archeologiebeleid en de uitvoering van hun taken. De provincie actualiseert de terreinen van provinciaal belang en de provinciale onderzoek agenda.

Motivering

Het huidig archeologisch depot is in toenemende mate ontoereikend (capaciteit en klimatologische omstandigheden) om aan de wettelijke taak (Erfgoedwet) tot het behoud van archeologische vondsten en documentatie te kunnen blijven voldoen. In 2024 is het Verdrag van Faro geratificeerd die de mens, samenleving en hun relatie met erfgoed, waaronder archeologie, centraal stelt.

Klimaatverandering en bodemdaling hebben in toenemende mate invloed op archeologie in onze bodem. De provincie vindt het belangrijk dat gemeenten toegerust zijn in hun wettelijke taken ten aanzien van archeologie.

Archeologie als provinciaal belang is geregeld in de Verordening. De komende jaren actualiseert de provincie samen met gemeenten de terreinen van provinciaal belang. Tevens ontwikkelt de provincie kaders ten behoeve van archeologisch onderzoek.

Participatie en internetconsultatie

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken?

- Open huis sessie in kader van herziening omgevingsbeleid op 6 maart 2025.
- Internetconsultatie in het kader van de herziening omgevingsvisie (inclusief Open Huis)
- Participatie bij totstandkoming Beleidsperspectief Erfgoed en cultuur

a. Strategische sessie met externe stakeholders vanuit verschillende werkvelden (o.a. gemeenten, historische verenigingen, Erfgoedhuis Zuid-Holland onderwijsinstellingen, musea etc.) op 7 februari 2025

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en)

- Bij de internetconsulatie in het kader van de herziening omgevingsvisie is in enkele gevallen gerefereerd aan archeologie en Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes.
- In de strategische sessie kwam aan bod dat
  - De basis op orde moest blijven en dat dit ook geldt voor de wettelijke taken t.a.v. archeologie.
  - Het waardevol is om te verkennen hoe het Faro-gedachtengoed nog meer een rode draad kan vormen binnen de archeologie.
  - Het zinvol is om te kijken hoe de archeologische data van de verschillende organisaties beter op elkaar aangesloten kan worden en
  - Het van belang is om te kijken naar de risico's en consequenties van klimaatverandering en klimaatadaptatie voor archeologie.

Hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst? Waarom wel of niet?

- Voor wat betreft de internetconsulatie in het kader van de herziening omgevingsvisie lag de nadruk zeer sterk op het ruimtelijk domein. Voor archeologie vormden de uitkomsten geen aanleiding tot aanpassingen.
- De opmerkingen een suggesties uit de strategische sessie zijn verwerkt in zowel het beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur als de wijziging omgevingsvisie.

Beleidskeuze 4.2.5 Cultuur en bibliotheken

Met de wijziging van deze beleidskeuze bereidt de provincie zich voor op de wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) en de nieuwe IBT-taak voor bibliotheekwerk. De provincie vraagt de provinciale ondersteuningsinstelling van Zuid-Holland binnen hun taakuitoefening aansluiting te zoeken bij de focus uit het landelijk bibliotheekconvenant.

1. Ondersteuning openbare bibliotheken Zuid-Holland
2. Cultuurparticipatie Zuid-Holland

De uitkomst van het onderzoek naar de toekomstbestendigheid van de basisvoorziening wordt benut als input voor het beleidsperspectief c.q. de herijking van het afsprakenkader basisvoorziening cultuurparticipatie. Een op de (toekomstige) behoefte toegesneden ondersteuning van cultuurbeoefening draagt bij aan een sterk ecosysteem voor cultuurbeoefening in Zuid-Holland en heeft een positief effect op de brede welvaart in Zuid-Holland.

Motivering

Ondersteuning openbare bibliotheken Zuid-Holland

Dat wat op dit moment in de Wsob als een open opdracht aan gemeenten, openbare lichamen en provincies is geformuleerd zal een wettelijke taak worden na wijziging van de Wsob. Vanaf dan geldt een zorgplicht van provincies voor de provinciale ondersteuningsinstelling en van gemeenten voor de lokale bibliotheek. Vanaf dat moment wordt de provincie geacht toe te zien

op de taakuitoefening door gemeenten (Interbestuurlijk toezicht). In het Bibliotheekconvenant 2024 - 2027 hebben de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Koninklijke Bibliotheek, de Stichting Samenwerkende POI's Nederland en de Vereniging van Openbare Bibliotheken afspraken gemaakt over de bijdrage van de openbare bibliotheekvoorzieningen aan bepaalde maatschappelijke opgaven.

Cultuurparticipatie Zuid-Holland

Bevolkingsgroei en verstedelijking, verandering in cultuurbeoefening, financiële krapte en personeelstekort hebben invloed op de vraag naar ondersteuning door de basisvoorziening cultuurparticipatie Zuid-Holland. Daarom doen we in 2024-2025 onderzoek naar de toekomstbestendigheid van de basisvoorziening cultuurparticipatie. Met het Rijk en gemeenten hebben we nieuwe afspraken gemaakt over samenwerking op het terrein van cultuurbeoefening (bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025-2028) en op thema's die gericht zijn op het verbinden van cultuur met sociaal-maatschappelijke en economisch opgaven (Cultuurconvenant Zuid-Holland 2025-2028).

Participatie en internetconsultatie

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken?

- Open huis sessie in kader van herziening omgevingsbeleid op 6 maart 2025.
- Internetconsultatie in het kader van de herziening omgevingsvisie (inclusief Open Huis)
- Bestuurlijk overleg Probiblio en provincie Noord- en Zuid-Holland op 23 januari 2025.
- Participatie bij totstandkoming Beleidsperspectief Erfgoed en cultuur
    - Strategische sessie met externe stakeholders vanuit verschillende werkvelden (o.a. gemeenten, historische verenigingen, Kunstgebouw, onderwijsinstellingen, musea etc.) op 7 februari 2025
    - Werksessies met Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland, Popunie, Stichting Educatieve Orkestprojecten

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en)?

- De provincie wordt algemeen gezien als verbinder.
- Het belang van cultuurparticipatie voor gezondheid, welzijn, gelijke kansen kwam breed naar voren
- Toekomstgerichtheid wordt belangrijk geacht en is een punt van aandacht.
- De basis moet op orde zijn en blijven.
- Uit de internetconsultatie kwamen geen opmerkingen voor Cultuur en Bibliotheken.

Hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst? Waarom wel of niet?

Deze thema's zijn alle vier opgenomen en uitgewerkt in het beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur.

Beleidsdoel 5.1 Gezonde natuur

Het beleidsdoel Gezonde natuur is redactioneel gewijzigd. De tekst dubbelde met de beleidskeuzes, dit is verholpen.

Beleidskeuze 5.1.1 Nieuwe natuur aan het realiseren

De beleidskeuze wordt inhoudelijk gewijzigd, dit betreft voornamelijk het aanvullen en aanscherpen van doelstellingen voor onderstaande uitgelichte onderwerpen. Naast de wijzigingen in de visie worden er wijzigingen in het onderliggende programma doorgevoerd. Zo wordt er naast onderstaande thema's ook een uitwerking gegeven van onze werkwijze in het ZH-PLG.

Groenblauwe dooradering

Voor groenblauwe dooradering zijn wijziging opgenomen bij maatregel 5.1.1.2 Versterken natuur- en landschapswaarden. Met de wijziging wordt nadere uitwerking gegeven aan de doelstelling en de betekenis van Groenblauwe dooradering (GBDA).

Versterken natuur-en landschapswaarden

In Maatregel 5.1.1.2 Versterken natuur- en landschapswaarden, wordt enkel de tekstuele toevoeging gedaan dat de 400 ha bosuitbreiding in 2030 gerealiseerd wordt.

Boerenlandvogels

De maatregel 5.1.1.2 Versterken natuur- en landschapswaarden wordt op een aantal plekken aangepast. Er wordt een aantalsdoelstelling opgenomen incl. een indicatieve vertaling naar benodigd oppervlak aan extra ANLb. En er wordt aangegeven dat de landelijke extra middelen voor ANB hiervoor zullen worden ingezet.

Daarnaast wordt in de maatregel de teksten voor boerenlandvogels en agrarisch natuurbeheer uitgebreid. De aantalsdoelstellingen uit de visie worden hier herhaald en er wordt een verwijzing opgenomen naar landelijke ontwikkelingen en kansen voor uitbreiding ANLb (extra landelijke middelen ANB en maatregelpakketten).

Motivering

Groenblauwe dooradering

Met de herziening omgevingsbeleid 2024 is groenblauwe dooradering voor het eerst als doelstelling opgenomen in het Omgevingsbeleid. Gelijktijdig is doorgewerkt aan een concrete uitwerking waarmee de groenblauwe dooradering vorm kan krijgen. Deze uitwerking is onderdeel van de herziening 2025 de kleine aanvulling bouwt voort op herziening 2024.

Versterken natuur-en landschapswaarden

Bossen en bomen leveren veel verschillende ecosysteemdiensten en dragen bij aan diverse provinciale opgaven zoals CO2 opslag, recreatie, gezondheid (o.a. door versterken immuunsysteem en verminderen van stress), biodiversiteit en klimaatadaptatie (tegengaan hittestress en opvang overmatige neerslag). In 2020 heeft het Rijk samen met alle provincies de bossenstrategie vastgesteld. Het doel is het verbeteren van de kwaliteit in bestaande bossen en de realisatie van 37.000 hectare extra bos in Nederland. Dit is een stijging van 10% meer bos

dan voorheen. De provincie Zuid-Holland heeft een belangrijke rol in deze strategie. In 2020 bestond slechts 3% van het landschap in Zuid-Holland uit bos. Zuid-Holland staat dan ook, net als andere provincies, voor de lange termijn voor een grote opgave. Er is binnen het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) door het Rijk een conceptverdeling tussen de provincies gemaakt en voor Zuid-Holland is 1150 ha bosuitbreiding als doelstelling opgenomen.

Sinds 2020 is in Zuid-Holland het bos- en bomenbeleid verder uitgewerkt en zijn kansen voor bosuitbreiding verkend. Dit ook naar aanleiding van de Motie 1117 De Spade de grond in & de Motie 1142 Duurzaam bos- en bomenbeleid. Uit de beleidsverkenningen blijkt dat er ruimte is om in 2030, 400 hectare bosuitbreiding te realiseren. Bij behandeling van de “Ruimtelijke koers naar een toekomstbestendig Zuid-Holland van 13 februari 2024” is via een amendement verzocht om deze 400 ha als beleidsdoelstelling vast te leggen in de ruimtelijke koers. Deze 400 ha is nu ook vastgelegd in het Omgevingsbeleid.

Boerenlandvogels
De bestaande tekst voor boerenlandvogels in het Omgevingsbeleid is heel algemeen en geeft weinig richting. Met het opnemen van een concrete doelstelling voor het aantallen extra broedparen grutto en patrijs en een indicatieve vertaling naar extra benodigd oppervlak aan Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) geven we richting aan de omvang van de opgave. In de buitenwereld/gebiedsprocessen wordt hier geregeld naar gevraagd. Daarnaast geven we meer context en leggen we de relatie met de actualiteit door te verwijzen naar landelijke ontwikkelingen op het gebied van extra inzet voor Agrarisch Natuurbeheer. In het OER zijn vooral alternatieven beoordeeld om de genoemde aantallen te kunnen halen. De aantallen zelf zijn niet beoordeeld in het OER, omdat het noemen van aantallen op zichzelf niet per se omgevingseffecten heeft.

Participatie en internetconsultatie

Groenblauwe dooradering
Voor groenblauwe dooradering wordt er een toevoeging gedaan aan het omgevingsbeleid, hiervoor is participatie ingezet om tot afgewogen stappen te komen. Sinds 2023 wordt verkend of landschapselementen opgenomen kunnen worden in het omgevingsbeleid van Zuid-Holland. Sindsdien zijn gesprekken gevoerd met verschillende partijen, zowel over beleidswijzigingen als benodigde instrumenten om de uitvoering tot stand te brengen. De meest gekozen vorm van gespreksvoering was een informerende presentatie gevolgd door een uitgebreide vragen en feedbackronde. Hiermee is input opgehaald van onder andere (vertegenwoordigers van) agrariërs, waterschappen, gemeentes, natuurorganisaties en andere grondeigenaren. Uit de opgehaalde input zijn met name vragen gekomen die beleidsmatig worden uitgezocht en uitgewerkt in de pilots voor groenblauwe dooradering. Hiernaast is via de internetconsultatie een breed net aan reacties opgehaald. In deze reacties kwamen drie rode lijnen naar voren: het belang van GBDA wordt benadrukt, er worden vragen gesteld over de nadere uitwerking van het beleid en er worden kansen voor de ontwikkeling van GBDA benoemd. Het meenemen van deze input in de huidige herziening is nog te voortijdig en wordt daarom meegenomen in verdere beleidsontwikkeling.

Versterken natuur-en landschapswaarden

Voor deze kleine tekstuele toevoeging heeft geen participatie traject plaatsgevonden omdat met de vaststelling van het bos- en bomen beleid in de Herziening van het Omgevingsbeleid in 2024 uitvoerige participatie is georganiseerd. Deze participatie heeft plaatsgevonden met o.a. natuurorganisaties en medeoverheden. Er is wel een internetconsultatie georganiseerd. De uitkomsten van de internetconsultatie hebben niet geleid tot een wijziging van de beleidsteksten. De meeste reacties gaven aan achter de uitbreiding van meer bos te staan, en de meerwaarde hiervan te zien. Meerdere reacties gaven het advies meer te sturen op het combineren van de klimaat- en natuuropgaven en het meervoudig ruimtegebruik natuur, recreatie en energie. De provincie stuurt op deze integrale manier van ontwikkelen. Een mooi voorbeeld hiervan is de bosuitbreiding in de Hoeksche Waard waar een recreatief, natter bos gerealiseerd wordt in combinatie met een zonneveld en windenergie. Eén inspreker gaf aan tegen de uitbreiding van 4000ha bos op landbouwgrond te zijn. De 400ha bosuitbreiding zoals beschreven in het nieuwe beleid betreft hier een tiende van de door de inspreker benoemde uitbreiding. De uitbreiding zal niet enkel op landbouwgrond plaatsvinden, maar ook binnen bestaande recreatiegebieden en het Natuurnetwerk Nederland.

Boerenlandvogels
Belanghebbenden konden participeren in twee bijeenkomsten en is er een internetconsultatie georganiseerd. Ten eerste zijn de voorgestelde toevoeging van een concrete doelstelling en de manieren waarop die doelstelling te halen toegelicht in een werksessie op een ZHPLG-dag. Hierbij waren gemeenten, waterschappen, belangenorganisaties en terrein beherende organisaties aanwezig. Ten tweede is de voorgenomen wijziging van het Omgevingsbeleid besproken op het Zuid-Hollandse Collectievenoverleg. Dit overleg wordt een aantal keren per jaar georganiseerd en voorgezeten door BoerenNatuur Zuid-Holland. De 10 agrarische collectieven die actief zijn in Zuid-Holland worden hiervoor uitgenodigd. Het doel van dit overleg is het bespreken van actualiteiten op het gebied van agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Tot slot heeft de internetconsultatie plaatsgevonden. Tijdens de werksessie, het collectievenoverleg en in de internetconsultatie zijn geen opmerkingen gemaakt over het opnemen van een aantalsdoelstelling. Dit heeft dus ook niet geleid tot wijzigingen in de voorgenomen tekstwijziging. De participatie met betrekking tot de aanpassing van beschermd weidevogelgebied is toegelicht onder belangrijke weidevogelgebieden.

Beleidskeuze 5.1.2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten
De beleidskeuze wordt inhoudelijk gewijzigd, dit betreft voornamelijk het aanvullen en aanscherpen van onderstaande uitgelichte onderwerpen. Naast de wijzigingen in de visie worden er wijzigingen in het onderliggende programma doorgevoerd.

Aanpak drukfactoren rondom Natura 2000
Op dit moment staat er onder beleidskeuze 5.1.2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten het volgende over overgangsgebieden: *“De provincie werkt verder uit of en in welke vorm overgangsgebieden een mogelijk middel zijn om efficiënt natuur-, water- en klimaatdoelen te behalen, waaronder de instandhoudingsdoelen binnen de N2000-gebieden, door wegnemen van drukfactoren buiten de begrenzing.”*. Inmiddels zijn verschillende vormen voor een aanpak van drukfactoren in de Omgevingseffectrapportage (OER) onderzocht en wat hiervan de effecten zijn op de leefomgeving en het doelbereik.

Uit de OER blijkt dat een gebied specifieke aanpak rondom de Natura 2000-gebieden qua doelbereik het beste scoort. Aangezien de drukfactoren die een negatief effect hebben om de instandhoudingsdoelen ook per gebied verschillen, dit vraagt om maatwerk per Natura2000-gebied. Een gebied specifieke aanpak geeft ook meer ruimte om per gebied en in samenwerking met de gebiedspartners te kijken wat voor maatregelen nodig, nuttig en kansrijk zijn. Om die reden is de wijziging in het omgevingsbeleid gericht op een gebied specifieke aanpak van de maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden die nodig zijn om de drukfactoren te verminderen. Met waar nuttig, nodig en kansrijk het gebruik van een overgangszone. Daarbij hoort flankerend beleid om bestaande activiteiten waar nodig te compenseren, dit is opgenomen onder maatregel 5.1.2.3.

Nieuwe NNN Gebieden
Zie motivering van dit onderwerp.

Gebiedsbescherming Weidevogels
In het Omgevingsprogramma worden de maatregelen ‘5.1.2.1 Actieve soortenbescherming’ en ‘5.1.2.5 Passieve natuurbescherming’ beleidsarm samengevoegd tot Maatregel ‘5.1.2.1 beschermen natuur en soorten’. Aan de maatregel wordt enkel de inhoudelijke toevoeging gedaan dat de bescherming weidevogelgebied bestaat uit twee regimes met bijbehorende beperkingen.

In de verordening worden onder ruimtelijke kwaliteit, artikelen 7.42 en 7.43, de regels en toelichting voor de bescherming belangrijk weidevogelgebied aangepast naar regels voor belangrijk en kansrijk weidevogelgebied en wordt de geometrische begrenzing van belangrijk weidevogelgebied aangepast naar twee categorieën; Belangrijk weidevogelgebied en Kansrijk weidevogelgebied en worden gebieden aan de begrenzing toegevoegd. Hiermee wordt het belangrijkste weidevogelgebied strikter beschermd en in totaal wordt een groter oppervlak aan gebied beschermd ten behoeve van de weidevogels die onder druk staan.

Motivering

Aanpak drukfactoren rondom Natura 2000
De Natura 2000-doelen worden op dit moment niet gehaald, een belangrijke reden hiervoor is dat er drukfactoren spelen die een negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen (VHR-doelen) van deze gebieden. Op dit moment worden voornamelijk maatregelen binnen de Natura 2000-gebieden genomen voor het beheersen van drukfactoren. Voor het wegnemen, opvangen en beheersen van deze drukfactoren zijn ook (preventieve) maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden nodig die geborgd moeten worden in het omgevingsbeleid. Er is op dit punt al veel inzet door agrariërs.

Nieuwe NNN Gebieden

1. *Aanpassing beschermingscategorie Strijen*
   Op 3 juni 2025 hebben GS ingestemd dat bij de Herziening van de Omgevingsverordening PS worden gevraagd de beschermingscategorie van een perceel van Rijkswaterstaat in het Oudeland van Strijen te wijzigen van ‘blijvend agrarisch in het Natuurnetwerk’ naar ‘Natuurnetwerk’. Hierdoor kan deze grond ingezet worden als

compensatie van verloren gegaan weidevogelgrasland bij de aanleg van de verbindingsweg A13-A16 en de Blankenburgerverbinding.

2. *Aanpassing begrenzing Hoenkoopse Buurweg en Steinse Tiendweg*
   Aanleiding van deze aanpassingen zijn de zienswijzen die Staatsbosbeheer heeft ingediend bij het Natuurbeheerplan. Door deze twee (relatief kleine) aanpassingen van de begrenzing worden natuurlijk ingericht gebied toegevoegd en ontstaan natuurlijke eenheden voor het beheer.
3. *Aanpassing Rijnsburg compensatie*
   De compensatie van het NNN bij de aanleg van de Rijnlandroute is niet helemaal goed op de kaart van de Verordening gekomen. Door deze aanpassing is het wel correct.

Gebiedsbescherming Weidevogels
De regels voor gebiedsbescherming weidevogels in de verordening worden aangepast. De concrete tekstwijzigingen en bijbehorende motivatie zijn te lezen in het wijzigingsbesluit ZHOV-herziening 2025.

Participatie en internetconsultatie

Aanpak drukfactoren rondom Natura 2000
Op het vlak van participatie hebben een aantal bijeenkomsten plaatsgevonden. In het kader van het ZH-PLG zijn de drukfactoren en de voorgestelde alternatieven toegelicht in ZH-PLG gebiedssessies. Vanuit gemeenten en waterschappen werd hierop veelal positief gereageerd, deze reactie kwam voort vanuit een gedeeld belang voor de aanpak van drukfactoren. Met daarbij de nadrukkelijke oproep om gezamenlijk op te trekken. Vanuit de agrarische ondernemers en belangenvertegenwoordigers zijn verschillende gedachten geuit over de aanpak van drukfactoren, waarbij het grootste verschil zit in of de aanpak ‘beperkingen’ voor de bedrijfsvoering gaat opleveren of dat zij met behulp van ‘vrijwillig’ instrumentarium kunnen bijdragen aan de aanpak van de drukfactoren. Over de aanpak met beperkingen is negatief gereageerd, deze zorgen worden meegenomen in de verdere uitwerking. Er worden ook kansen gezien voor bijvoorbeeld de aanpak van invasieve exoten en het tegengaan van verdroging, drukfactoren die op dit moment niet alleen voor natuurgebieden maar ook voor de agrarische ondernemers zelf negatieve gevolgen hebben. Deze kansen gaan we in de nadere uitwerking verder verkennen in samenwerking met de gebieden.

Naast deze bijeenkomst zijn de uitkomsten van de internetconsultatie meegenomen in de uiteindelijk tekstvoorstellen voor het omgevingsbeleid. Zo zijn er zorgen geuit over het meenemen van de drukfactor recreatie in deze aanpak, omdat gevreesd wordt dat dit zou leiden tot een afname van de recreatiemogelijkheden. Deze aanpak is juist bedoeld om de druk op de Natura2000-gebieden te verminderen door (extra) recreatiemogelijkheden rondom Natura2000-gebieden te realiseren en/of vernieuwen. Om die reden is in de nieuwe tekst toegevoegd dat het niet alleen om wegnemen, maar ook om het “*opvangen*” van drukfactoren buiten de begrenzing gaat.

Tot slot zijn er zorgen geuit over het aanpakken van drukfactoren middels zonering, bijvoorbeeld dat één kilometer vanaf de begrenzing te veel is voor de aanpak van de drukfactor stikstof. De aanpak die in de OER is onderzocht voor de aanpak drukfactoren middels zonering is echter niet gericht op de drukfactor stikstof, omdat hiervoor een apart beleidsvoornemen is onderzocht bij het thema ‘emissieplafond ammoniak’. Daarnaast is de verwachting geuit dat zonering een

negatief gevolg heeft op het gebruik willen maken van Agrarisch Natuurbeheer (ANB). Met deze aanpak wil de provincie aansluiten op de contourenbrief van het Rijk over het ANB, waarin wordt nagedacht over gebied specifieke vergoedingen voor het nemen van maatregelen in en rondom N2000-gebieden.

Nieuwe NNN Gebieden
Er zijn doorgaans jaarlijks meerdere wijzingen van deze begrenzing en deze worden bij de herziening van de Verordening aangeboden aan PS. Zo ook bij deze herziening en dit betreft dus geen aanpassing van het beleid.

Voor deze ronde zijn er 12 voorstellen om de begrenzing aan te passen, waarvan er 9 beschikbaar waren ten tijde van de internetconsultatie, waardoor het mogelijk was te participeren.

Voorstellen voor aanpassing van de begrenzing gebeuren in overleg en doorgaans op verzoek van de grondeigenaar of het betreft de correctie van fouten. De gemeenten worden geïnformeerd zodat de wijzing ook meegenomen kan worden bij de eerstvolgende aanpassing van het Omgevingsplan.

Voor de internetconsultatie zijn er 41 reacties gekomen op de aanpassing van de begrenzing van het NNN. De meeste hadden betrekking op het NNN en natuur in ‘algemene zin’, in een aantal staan concrete vragen en enkele hadden betrekking op de concrete voorstellen van de wijziging. Hier zullen we ingaan hoe we de participatie van deze drie groepen vormgeven.

De reacties in algemene zijn zeer divers van aard en betreffen bijvoorbeeld voorstellen om de oppervlakte van de natuur aanzienlijk te vergroten of te verkleinen. Daarnaast worden er suggesties gedaan om gebieden toe te voegen en voorstellen gedaan hoe de natuur ingericht zou moeten worden. Doorgaans betreffen deze ideeën nieuw beleid en de aanpassing van de begrenzing betreft geen wezenlijke wijziging van het beleid, waar sommige reacties om vragen. We nemen deze bijdragen ter kennisneming aan en zullen proberen het mee te nemen in vervolgtrajecten.

De gestelde vragen – doorgaans inhoudelijke van gemeenten – zullen we beantwoorden en de reacties rechtstreeks aan de vraagstellen sturen. De concrete reacties over de aanpassing van de begrenzing, betreffen ‘Bilwijk’ en aanvullende vragen over de begrenzing van Rijkswaterstaat en gemeenten. Wat betreft ‘Bilwijk’ zullen we naar de vraagstellers reageren want in de vraag staan een aantal onjuiste aannames (“*de gemeente heeft de NNN-begrenzing aangepast*” en er zou een procedure bij de Raad van State lopen). Ook voor de vragen en suggesties van de gemeenten zullen we afzonderlijk reageren naar de afzonderlijke vraagstellers.

Gebiedsbescherming Weidevogels
Voor de herziening beleid bescherming van de weidevogelgebieden met bijbehorende regels en kaarten is in het afgelopen jaar participatie ingezet. Voor de eerste opzet is bij kernteam Boerenlandvogels input opgehaald over de ervaring met de huidige regels en de gewenste aanpassing in het beschermingsbeleid. De voorgenomen wijziging in de regels en kaarten en

motivatie zijn gedeeld via de internetconsultatie, gepresenteerd bij het open huis en gepresenteerd en toegelicht aan de agrarische collectieven.

Vanuit de internetconsultatie zijn veel reacties gekomen. Zowel positieve reacties over de toename in beschermingsgebieden als negatieve reacties vanuit de beperking voor andere ontwikkelingen. De stukken voor de internetconsultatie waren nog globaal van opzet. In de reacties waren meerdere verzoeken ingediend voor een meer gedetailleerde en uitgebreidere onderbouwing over de wijzigingen en keuzes van de provincie. Daaropvolgend zijn de kaart en regels verder uitgewerkt en de onderbouwing is uitgebreid.

Daarnaast zijn er vanuit de gemeente en de ontwikkelaars vragen over de (on)mogelijkheden van ontwikkelingen in de gebieden gesteld, waarbij specifieke voorbeelden zijn genoemd van geplande ontwikkelingen. Wijzigen in Initiatieven in nieuw aan te wijzen gebieden waarover principeafspraken zijn gemaakt met de Provincie zijn uit de beschermingskaart verwijderd of zijn uitzonderingsregels voor opgenomen.

De voorstellen vanuit de agrarische collectieven die aansluiten bij de uitgangspunten van het nieuwe beleid zijn ook in de kaarten verwerkt. De reacties die niet verwerkt zijn richtten zich o.a. op de zorg over de beperking voor de agrarische bedrijfsvoering binnen de weidevogelgebieden. De bescherming is gericht op de toetsing van buitenplanse ruimtelijke ontwikkelingen die het gebied significant aantasten. De huidige agrarische bedrijfsvoering is uitgesloten van de bescherming en worden door de beschermingsregels niet beperkt. Aanpassing op basis van de reacties is daarom niet nodig.

Meerdere reacties vroegen om compensatiemogelijkheden voor ontwikkelingen in kwalitatief minder goede gebieden. In de huidige regels voor de kansrijke weidevogelgebieden wordt daar meer ruimte voor geboden.

Beleidskeuze 5.1.4 Stikstofreductie

De beleidskeuze en maatregel ‘5.1.4.1 Ammoniakreductie voor natuurherstel zijn inhoudelijk’ gewijzigd. Daarnaast is de maatregel ‘5.1.4.2 Stikstofoxidenreductie voor natuurherstel’ geactualiseerd.

Motivering

In de omgevingsvisie en het omgevingsprogramma stonden op verschillende plekken reductieopgave genoemd (2,5kton reductie ammoniak t.o.v. 5,4kton in 2019). Deze cijfers zijn achterhaald en er zijn ondertussen recent in de kamerbrief “startpakket Nederland van het stikstofslot” nieuwe cijfers genoemd. Deze nieuwe cijfers zijn nu opgenomen in de tekstvoorstellen.

De maatregel (omgevingsprogramma) ammoniakreductie voor natuurherstel is aangepast met daarin de streefwaarde voor ammoniakemissie op melkveebedrijven (35-45kg/ha) in 2035. Uit de OER blijkt dat de omgevingseffecten van de alternatieven elkaar niet (of heel beperkt) ontlopen. Bij alle varianten treden dezelfde effecten op, maar dat betekent niet dat de effecten ook even groot zijn. Voor het doelbereik is een plafond van 35-45kg/ha nodig. De negatieve

omgevingseffecten uit de OER nemen we mee in de verdere uitwerking van het plafond, als onderwerpen waar mitigerende maatregelen op nodig zijn.

Op dit moment staat er in het omgevingsbeleid nog niks over het voornemen om een emissieplafond in te voeren voor de melkveehouderij. In de herziening is opgenomen dat we werken aan een aanpak voor een geborgd systeem van emissiereductie richting 2035.

Participatie en internetconsultatie

Op het vlak van participatie is er al het nodige gebeurt rondom doelsturing en meer specifiek het emissieplafond voor de melkveehouderij. In 2022/2023 zijn er verschillende sessies met melkveehouders gehouden om te onderzoeken hoe zij aankijken tegen een mogelijk emissieplafond. Uit deze sessies bleek dat (in die periode) agrariërs vaak nog onvoldoende wisten waar ze precies stonden op het vlak van emissies maar dat in het algemeen het sturen op doelen in plaats van met maatregelen als goed idee werd ontvangen. Naar aanleiding van deze sessies is het emissieplafond ook als streefwaarde (35-40kg/ha) in het voorontwerp ZH-PLG terecht gekomen. Zo is deze als uitgangspunt genomen voor de agrarische werkgroepen in midden Delfland, de Hoeksche Waard en Voorne Putten.

Uit de internetconsultatie bleek dat veel melkveehouders zich zorgen maken om de implementatie van het emissieplafond. Daarbij worden vooral zaken als haalbaarheid en financiële draagkracht genoemd. Deze aandachtspunten (die ook in de OER naar voren komen) zullen we meenemen in de verdere uitwerking. Ook wordt er naar aanleiding van de participatie ingezet op borging op gebiedsniveau.

Beleidsdoel 5.2 Toekomstbestendige landbouw

Beleidskeuze 5.2.1 Toekomstbestendige landbouw

In de *Omgevingsvisie* wordt het beschermen van landbouwgrond beter geborgd in de beleidskeuze Toekomstbestendige landbouw. Daarnaast zijn enkele tekstuele wijzigingen doorgevoerd en is het begrip ‘toekomstbestendige landbouwsector’ nader geduid.
In het *Omgevingsprogramma* worden de drie bestaande maatregelen die uitwerking geven aan de beleidskeuze Toekomstbestendige landbouw aangepast en aangevuld.

Motivering

<u>Uitvoeringsstrategie landbouw</u>
In de herziening van het omgevingsbeleid van 2024 heeft de provincie de beleidskeuze Toekomstbestendige landbouw opgenomen in de omgevingsvisie. In het omgevingsprogramma is toen een eerste aanzet gemaakt voor de uitwerking en realisatie van deze beleidskeuze. De provincie heeft de uitvoeringsstrategie voor landbouw nu verder uitgewerkt, wat heeft geleid tot aanvullingen in de maatregelen voor Toekomstbestendige landbouw in het omgevingsprogramma.

<u>Beter beschermen landbouwgrond</u>
In de afgelopen decennia is het areaal landbouwgrond afgenomen. De provincie ziet het behoud van voldoende en kwalitatief goede landbouwgrond als een randvoorwaarde voor een

toekomstbestendige landbouw en wil dit belang steviger borgen in haar omgevingsbeleid. Dit heeft geleid tot de voorgestelde aanpassingen hiervoor in de visie en het programma. Het doel van deze aanpassingen is het beter beschermen van het bestaande landbouwareaal voor voedselproductie, een realistische extensiveringsopgave en agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Via het gewijzigde beleid voor Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling (TRO) wordt de nog onbebouwde ruimte, waaronder landbouwgrond, beter beschermd. Hiervoor wordt geregeld dat bij nieuwe ontwikkelingen rekening wordt gehouden met het beschikbaar houden van voldoende ruimte voor prioritaire ontwikkelingen, waaronder een toekomstbestendige en veerkrachtige landbouwsector. De verdere uitwerking van de prioritaire opgaven vindt plaats in de beleidsuitwerkingen van de betreffende beleidskeuzes. Voor het beschermen van landbouwgrond heeft dit geleid tot enkele aanvullingen in de visietekst van de beleidskeuze Toekomstbestendige Landbouw en in de maatregel Ruimte voor toekomstbestendige landbouw.

Participatie en internetconsultatie

Over de uitvoeringsstrategie (de maatregelen in het omgevingsprogramma) hebben in het kader van de ‘uitvoeringsagenda landbouw’ gesprekken plaatsgevonden met een afvaardiging van de landbouwsector, waaronder LTO Noord, HAJK (Holland Agrarisch Jongeren Kontakt), BoerenNatuur en enkele individuele boeren en agrarisch adviseurs.

Voor het beter beschermen van landbouwgrond is aangesloten bij de participatie zoals die voor de beleidskeuze Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling (TRO) heeft plaatsgevonden. Zo is tijdens het Open Huis 2025 een werksessie georganiseerd over de varianten voor de OER voor de beleidskeuze TRO, waar het beter beschermen van landbouwgrond onderdeel van was. Tijdens deze sessie is het belang van voldoende landbouwgrond ten behoeve van voedselproductie, extensivering en natuur- en landschapsbeheer aan de orde geweest. Daarnaast is tijdens de bestuurlijke gesprekken die voor TRO hebben plaatsgevonden gesproken over het belang van het behoud van voldoende landbouwgrond, naast ruimte die nodig is voor (andere) prioritaire opgaven in de onbebouwde ruimte.

Bij de internetconsultatie zijn geen opmerkingen gekomen over de voorgenomen aanvullingen in het omgevingsprogramma. Over het beschermen van landbouwgrond zijn wel verschillende opmerkingen gemaakt, waarbij onder meer wordt gepleit om ervoor te zorgen dat het beschermen van landbouwgrond ook echt wordt nageleefd. Om dat te kunnen doen borgt de provincie het belang van voldoende ruimte voor een toekomstbestendige en veerkrachtige landbouwsector in de visie en in de Omgevingsverordening. Verder zijn vragen gesteld over de betekenis van dit belang voor andere prioritaire opgaven die ook om ruimte vragen en is benoemd dat de provincie meer ruimte kan geven aan duurzame landbouw en aan functiecombinaties van landbouw met bijvoorbeeld energie of natuur. De provincie ziet deze opmerkingen als ondersteunend aan het beleidsvoornemen en de verdere uitwerking daarvan.

De provincie heeft overwogen om in deze herziening het verbod op het uitsluiten van boom- en sierteelt buiten het aangewezen boom- en sierteeltgebied aan te passen. Dit door dit verbod expliciet te beperken tot “de teelt van houtachtige gewassen ten behoeve van de verkoop van die gewassen”. Uit reacties die we onder andere in de internetconsultatie hebben ontvangen,

hebben we geconcludeerd dat deze aanpassing om nader onderzoek vraagt. De consequenties van zowel het expliciet uitsluiten van houtachtige gewassen als van het niet uitsluiten van andere siergewassen (eenjarige planten, vaste planten en bollen), zijn nog onvoldoende in beeld. Deze voorgenomen beleidsaanpassing gaat nu niet mee in deze herziening. Het onderwerp wordt opnieuw geagendeerd voor de Herziening Omgevingsbeleid Landbouw.

Beleidsdoel 5.3 Leven met water

Het beleidsdoel is inhoudelijk gewijzigd, de wijziging richt zich op het versterken van het water- en bodemsysteem. Een robuust water- en bodemsysteem is de basis voor brede welvaart en economisch verdienvermogen nu en voor toekomstige generaties. Belangrijke onderdelen daarvan zijn waterkwaliteit (Kaderrichtlijn water) en waterbeschikbaarheid.

Beleidskeuze 5.3.1 Waterveiligheid en waterbeschikbaarheid

Deze Beleidskeuze is gewijzigd als onderdeel van de ´Water Bodem Sturend´ opgave. Voor de volledige conclusie, motivatie en het participatieverslag verwijzen we naar de toelichting onder 'Beleidskeuze 6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem'.

Hernormering van Regionale waterkeringen

Daarnaast vindt er in de verordening 'Hernormering van Regionale waterkeringen' plaats. De motivering hiervoor is te vinden bij het artikel in het 'wijziging van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV)'.

Participatie en internetconsultatie

Voor de herziening van de omgevingswaarden heeft de participatie plaatsgevonden door middel van de internetconsultatie.

Uit de reacties blijkt dat men waterveiligheid belangrijk vindt en in sommige reacties werden zorgen geuit over de veiligheid tegen overstromingen. Uiteraard hebben we daar begrip voor. Waterschap Rivierenland heeft onderzoek gedaan naar de huidige normen van de keringen. Dankzij nieuwe kennis en techniek kan nu beter worden gerekend aan overstromingsrisico's dan voorheen. Ook werkt het waterschap aan verbetering van het regionale watersysteem waardoor waterstanden beter te beheersen zijn. De bestuurlijke overwegingen van destijds blijken door voortschrijdend inzicht inmiddels achterhaald te zijn. Door dit alles blijkt dat de veiligheidsnorm (omgevingswaarde) voor een aantal keringen minder streng kan zijn dan voorheen was aangenomen. De waterveiligheid in de Alblasserwaard blijft daarom voldoende gewaarborgd.

Het hoogheemraadschap van Rijnland heeft in de internetreactie kenbaar gemaakt dat zij ook een aantal aanpassingen wil van tracés en normen van regionale keringen. De reacties hebben niet geleid tot wijziging van het voorstel voor de aanpassingen in de Alblasserwaard. Naar aanleiding van de reactie van Hoogheemraadschap Rijnland zal een voorstel met betrekking tot een aantal aanpassingen van tracés en normen van regionale keringen worden meegenomen in de Herziening 2025.

Beleidskeuze 5.3.2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid

Deze Beleidskeuze is gewijzigd als onderdeel van de ´Water Bodem Sturend´ opgave. Voor de volledige conclusie, motivatie en het participatieverslag verwijzen we naar de toelichting onder 'Beleidskeuze 6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem'.

Beleidskader grondwaterkwaliteit (bijlage D bij het Regionaal Waterprogramma)

Doel van de actualisatie is het beleid zoals dat in het beleidskader grondwaterkwaliteit staat weer in overeenstemming brengen met Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV).

Na de vaststelling van het regionaal waterprogramma is de provincie aan de slag gegaan met de implementatie van regels in de ZHOV, om de juridische werking en binding te regelen. Ook heeft Provinciale Staten een voorbereidingsbesluit vastgesteld met voorbeschermingsregels voor het gemeentelijk omgevingsplan. Uit dit traject kwamen aandachtspunten naar voren waarover de provincie met de betrokken stakeholders (gemeenten en omgevingsdiensten) in overleg is geweest. Dit heeft ertoe geleid dat het beleidskader grondwaterkwaliteit op een aantal punten aanpassing behoefde.

Het betreft een aanpassing in het beleidskader grondwaterkwaliteit, bijlage D van het regionaal waterprogramma. Het betreft dus een wijziging in het Omgevingsprogramma. Het beleidskader is op accenten tekstueel gewijzigd veelal gaat het om verbetering of het actualiseren van verwijzingen naar wets- of verordeningsartikelen, de wijziging heeft geen (grote) gevolgen voor de leefomgeving. Daarnaast zijn de risicobeoordelingen aangepast naar zoals deze in de ZHOV zijn opgenomen, en is de stoffenlijst geen bijlage meer bij het beleidskader. Deze stoffenlijst is nu alleen een bijlage bij de ZHOV. Dit om toekomstige aanpassingen niet in 2 bijlagen te hoeven door te voeren.

Participatie en internetconsultatie

Met gemeenten en omgevingsdiensten, de partners die moeten werken met het beleidskader Grondwaterkwaliteit, heeft een participatietraject plaatsgevonden. Dit traject bestond uit verschillende ambtelijke sessies en bijeenkomsten. De belangrijkste uitkomsten van deze participatie zijn de inhoudelijke aanpassingen, te weten de tekstuele aanpassingen en verwijzingen, de risicobeoordelingen en het niet meer opnemen van de stoffenlijst die reeds een bijlage van ZHOV is. Uit de internetconsultatie blijkt dat er veel aandacht is voor grondwater, men vindt het thema belangrijk. Er is in de volle breedte van de teksten in het Omgevingsbeleid gereageerd op het onderwerp grondwater, en niet specifiek op de nu voorliggende accentwijziging van het beleidskader grondwaterkwaliteit. Daarom leidt de input uit de internetconsultatie niet tot aanpassing van de voorgestelde accentwijzigingen van het beleidskader grondwaterkwaliteit. Bij volgende herzieningen zullen wij de breed opgehaalde input uit de internetconsulatie meenemen.

Beleidsdoel 6.1 Wonen

Beleidskeuze 6.1.1 Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen

De beleidskeuze ‘6.1.2 Toekomstbestendig bouwen’ wordt ingetrokken, de tekst wordt beleidsarm ondergebracht in ‘Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen’ zodat er een geheel is ontstaan. Daarnaast zijn het provinciale plan asielopvang en de aanpak Huisvesting arbeidsmigranten hier ondergebracht en verder uitgewerkt in het omgevingsprogramma.

Motivering

Tijdens de internetconsultatie is een aantal keer ingegaan op het Wetsvoorstel versterking regie volkshuisvesting (Wvrv). Verschillende partijen riepen op vooral geen extra regelgeving op te werpen. Tijdens de bespreking van het wetsvoorstel is een aantal amendementen aangenomen door de Tweede Kamer. Een aantal is juridisch niet haalbaar. Er wordt gewerkt aan een Novelle om dit te corrigeren. De Novelle moet worden getoetst door de Raad van State om vervolgens te worden besproken in de Tweede Kamer. Daarna moet het geheel worden behandeld in de Eerste Kamer. Het is nog onduidelijk wanneer dit zal gebeuren en of het leidt tot aanpassingen. Omdat het wetsvoorstel nog aan verandering onderhevig is, vinden wij het voorbarig om er in deze herziening al veel op vooruit te lopen. Bovendien blijkt uit een simulatie van de effecten van de tweede wijziging van dit wetsvoorstel dat het zal leiden tot (in onze ogen) onrealistische en niet-financierbare woningbouwprogramma’s. Daarom handhaven we nu de huidige wijze van beoordelen en vaststellen van woningbouwprogrammering.
Toekomstbestendig bouwen kan oplossingen bieden in het tegengaan van vermijdbare vertragingen bij woningbouw. Om dit goed aan elkaar te koppelen is de beleidskeuze ‘Toekomstbestendig bouwen’ opgenomen in de beleidskeuze ‘Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen’. De inhoud en werking van het beleid zijn ongewijzigd gebleven.

De komende jaren wordt de focus nog meer gelegd op het realiseren van bestaande woningbouwplannen. Verder wordt het maximum van 130% woningbouwprogrammering los gelaten. Grote woningbouwplannen die een regionale woningmarkt bedienen, moeten ook voldoen aan onze eisen voor betaalbare- en sociale huurwoningen. Om dit mogelijk te maken wordt een wijziging aangebracht. Bij woningbouwplannen vanaf 1.000 woningen wordt gekeken naar de sociale huurvoorraad in de gehele regio.

Omdat de woonkwaliteit sterk wordt beïnvloed door de leefbaarheid in de wijken en buurten, willen we daar een positieve bijdrage aan leveren. Gemeenten met een groot deel sociale huurwoningen in wijken met kenmerkende leefbaarheidsproblematiek willen gemeenten graag middeldure en dure koop- en huurwoningen toevoegen op specifieke locaties. Dit om zo meer gemengde wijken te creëren en daardoor indirect de leefbaarheid te verbeteren. Deze initiatieven worden gehinderd door artikel 7.47b. Daarom wordt dit aangepast en wordt het mogelijk om onder voorwaarden maatwerk te bieden bij woningbouwplannen.

Aanpassing als gevolg van wet- en regelgeving en andere afspraken
De volgende thema's zijn aangepast in de Omgevingsvisie het Omgevingsprogramma:

Huisvestingswet
De rol van de provincie inzake wijzigingen in huisvestingsverordeningen is veranderd in de Huisvestingswet 2014. De provincie krijgt een adviesrol. Deze rol is opgenomen in het omgevingsbeleid.

Sturing op voldoende huisvesting voor ouderen
De definities van nultredenwoningen, geclusterde woonvormen voor ouderen en zorggeschikte woningen worden aangepast aan de gemaakte afspraken over definities en monitoring. Dit betreft een technische wijziging en heeft weinig gevolgen voor staand beleid.

Prijzen van sociale huur en betaalbare koop
De prijzen van sociale huur en betaalbare koop zijn aangepast naar de laatste wettelijke richtlijnen.

Woningbouwprogrammering maximaal 130%
De focus ligt op het realiseren van bestaande woningbouwplannen met een kwalitatieve en maximale maatschappelijke toegevoegde waarde. Verder wordt niet meer gestuurd op maximaal 130% in de woningbouwprogrammering, maar kan een regio ook meer dan 130% plancapaciteit hebben. Als woningbouwplannen passen in het Provinciale Omgevingsbeleid kunnen regio's dus beschikken over een ruimere plancapaciteit om ongewenste planuitval en vertraging op te vangen. Onvoldoende plancapaciteit is geen reden om een plan dat strijdig is (bijvoorbeeld buiten BSD en groter dan 3 hectare) toch op de kansrijke/vastgestelde lijst te krijgen. Niet-strijdige kansrijke woningbouwplannen kunnen altijd doorgaan ook als de plancapaciteit meer dan 130% is.

Betaalbaarheid bij grote woningbouwplannen met een regionale functie
Een aantal gemeenten heeft een grote sociale huurvoorraad (>30%) en hoeft geen groeipadstrategie op te stellen. Tegelijkertijd wordt in die gemeenten gewerkt aan grote woningbouwplannen vanaf 1.000 woningen die de regionale woningmarkt bedienen en waarbij op regionaal niveau sprake is van onvoldoende sociale huurvoorraad. Volgens de letter van het Omgevingsbeleid is het aantal sociale huurwoningen dat moet worden toegevoegd in deze gevallen beperkt. In deze herziening wordt dit aangepast door op te nemen dat indien dit soort gemeenten een woningbouwplan willen realiseren met een grote omvang vanaf 1.000 woningen dat voorziet in de regionale woningbehoefte, ook wordt gekeken naar de sociale huurvoorraad in de gehele regio. Als de sociale huurvoorraad in de gemeente voldoende aanwezig is, maar dat op regionaal niveau niet het geval is, zal het woningbouwplan moeten voldoen aan de eisen ten aanzien van betaalbaarheid en sociale huur.

Maatwerk gemeenten met een grote sociale woningvoorraad.
Gemeenten, zoals ex-Groeikernen en gemeenten met een grote sociale huurvoorraad, kunnen nu niet of moeilijk middeldure en dure koop- en huurwoningen toevoegen op specifieke locaties waar het, vanuit leefbaarheid, wel nodig is om meer woningdifferentiatie te krijgen in een wijk. Het Omgevingsbeleid is op dit onderdeel te strikt en wordt aangepast zodat het, omwille van een betere differentiatie in de woningvoorraad en indirect de leefbaarheid. Het wordt mogelijk om onder voorwaarden maatwerk te bieden bij dit soort woningbouwplannen.

Sturing op voldoende locaties voor asielopvang
Begin 2024 is de Spreidingswet in werking getreden. Hiermee hebben gemeenten een wettelijke taak om asielopvang te realiseren. Dit betreft een nieuwe stedelijke ontwikkeling met een maatschappelijke functie. De provincie wil samen met gemeenten verantwoordelijkheid nemen in de maatschappelijke opgave om meer en kwalitatief betere asielopvang te realiseren. Maatwerk oplossingen zijn onder voorwaarden bespreekbaar. Dit leidde in de herziening 2024 al tot een aanpassing in de Omgevingsvisie en het Omgevingsprogramma. In de herziening 2025 is dit verder uitgewerkt.

Huisvestingseffect bij nieuwe economische ontwikkelingen (huisvesting arbeidsmigranten)
Het huisvestingseffect is als sinds 2022 onderdeel van de Omgevingsverordening. Nu zijn er wijzigingen en aanvullingen ingevoerd met de volgende motivering:

- In verordening: regionaal afstemmen van het huisvestingseffect. Dit is ingesteld om de effecten niet alleen binnen de eigen gemeente, maar ook breder te bezien en te delen. Ook in de Visie staat een motivering.
- In Visie:
    - A. vroeg regionaal bespreken: bedoeld om hier niet pas over te spreken in de regio als er al een bedrijf in zicht is, maar al eerder waar mogelijk.
    - B. wenselijk dat gemeenten hun algemene behoefte huisvesting arbeidsmigranten actueel houden en voorzien in voldoende mogelijkheden. Daarvoor is het gewenst dat zij ook de mogelijkheden scheppen en dat zij dit ook vastleggen. Het is goed als vraag en aanbod worden meegenomen in woonzorgvisie/ Volkshuisvestingsprogramma, omgevingsvisies, omgevingsplannen of onderbouwingen van afwijkingen daarop en in planregistraties.
    - C. Belangrijk dat gemeenten ook zicht hebben op de huidige huisvesting binnen de gemeente. Hoewel dit vaak lastig is, is het wel wenselijk dit waar het kan, te doen. En dat is waar nodig en mogelijk, aanvullend op de landelijke monitor.

Eén persoon per kamer (onderdeel wonen/arbeidsmigranten in Omgevingsvisie).
Het doel is de kwaliteit van huisvesting voor arbeidsmigranten te verbeteren, daarom is het wenselijk dat gemeenten bij nieuwbouw van huisvesting voor arbeidsmigranten aansluiten bij de aanbevelingen uit de rapportage Arbeidsmigranten van Emile Roemer. De norm van één persoon per kamer is een uitgangspunt dat bijdraagt aan kwaliteitsverbetering van de huisvesting.
Dit leidt tot een wijziging in de Omgevingsvisie en het Omgevingsprogramma.

Toekomstbestendig bouwen
In dit onderdeel, wat is verschoven naar beleidskeuze '6.1.1 Voldoende en betaalbare huisvesting voor iedereen', komen verschillende wettelijke taken, opgaven van de provincie en de uitwerking van diverse thematische akkoorden integraal samen. Met aandacht voor Toekomstbestendig bouwen draagt de provincie bij aan een toekomstbestendige inrichting van de bebouwde leefomgeving in Zuid-Holland. Hierbij richt zij zich op een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van de bebouwde leefomgeving; het creëren van een veilige en schone leefomgeving op het gebied van milieu, energie, klimaat en emissies; versterking van het vestigingsklimaat voor bedrijven én natuur in de bebouwde leefomgeving. Door regionale afstemming in beleid kan worden voorkomen dat onderlinge concurrentie tussen gemeenten afbreuk doet aan een evenwichtige toekomstbestendige ontwikkeling van functies aan locaties op lokale en (boven)regionale schaal.

Participatie
Ten aanzien van deze technische wijzigingen is geen uitgebreide participatie uitgevoerd, anders dan via de reguliere contacten.

Sturing op voldoende locaties voor asielopvang
In 2024 hebben verschillende overleggen met gemeenten, die bezig zijn met het ontwikkelen van een locatie voor asielopvang, plaatsgevonden. Op basis daarvan zijn in het Omgevingsprogramma een aantal wijzigingen gedaan. Zo is de ondergrens van minimaal 250 opvangplekken losgelaten als voorwaarde voor een ontheffing en is opgenomen dat nevenactiviteiten (zoals flexwonen) onder voorwaarden ook door gemeenten kunnen worden meegenomen in de tijdelijke ontheffingsaanvraag voor asielopvang.
Tijdens het Open Huis is aan de hand van een presentatie gesproken over het thema asielopvang. Dit heeft niet geleid tot verdere wijzigingen.

Huisvestingseffect bij nieuwe economische ontwikkelingen (huisvesting arbeidsmigranten)
Het huisvestingseffect bij nieuwe economische ontwikkelingen is in internetconsultatie geweest. Dit heeft niet geleid tot wijzigingen.

Voorafgaand aan Herziening 2025 is ambtelijk gesproken met verschillende gemeenten, Rijk en marktpartijen, belangenorganisaties, zowel branches als individuele partijen: huisvesters, werkgevers, vakbond, uitzendbureaus. Dit is gedaan in circa 10 interviews specifiek over dit onderwerp.

Over het algemeen vonden alle partijen het gewenst om voor arbeidsmigranten één persoon per kamer in te stellen als wenselijkheid voor nieuwbouw en situaties in de bestaande voorraad waar een nieuwe vergunning vereist is. Het fysiek en mentaal welzijn van de arbeidsmigrant wordt hierdoor bevorderd.

Aangegeven is dat mogelijk de kosten voor een kamer per persoon hierdoor stijgen. De verwachting is echter dat deze kosten niet zozeer bij de arbeidsmigrant terecht komen (beschermd door maximale huurprijs in wet- en regelgeving en regels uitzendbranche). De kostenstijging zal naar mening van (bonafide) huisvesters erg meevallen uitgaand van een slim

ontwerp. De hogere prijzen zullen bij uitzendbureaus en/of werkgevers/inleners terecht komen. Dit blijkt echter geen reden voor de partijen om één persoon per kamer niet in te stellen. Aangegeven is dat ook SNF (Stichting Normering Flexwonen) binnenkort overgaat tot deze maatregel, maar uitzonderingen biedt die PZH – ten goede - niet overneemt. Ook is aangegeven dat de maatregel bonafide huisvesters stimuleert. Deze huisvesters zijn vaak al in de breedte bezig met kwaliteit, waardoor de verwachting is dat de kwaliteitsslag breder uitpakt dan alleen één persoon per kamer. Opgemerkt werd dat het goed is om mee te nemen dat het gaat om groepsaccommodaties in geval van nieuwbouw (vanaf 10 bedden). Dit is meegenomen in de beschrijving in de Omgevingsvisie. De wens is wel dat accommodaties dan minimaal 15 jaar mogen blijven staan zodat de kosten beheersbaar blijven. Ook zal iets moeten worden gevonden op de huurcontracten; bij ongewijzigde koers van het Rijk ter zake zullen anders alle logiescontracten op termijn vervallen.

Beleidsdoel 6.2 Ruimte en landschap

De ruimtelijke koers heeft voor nieuwe beleidsdoelen gezorgd. De wijziging van het beleidsdoel zorgt ervoor dat er wordt aangesloten bij de nieuwe beleidskeuze '6.2.1 Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling' en '6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem'. Daarnaast zijn de wijzigingen uit de beleidskeuze '6.2.3 Groenblauw netwerk' vertaald in doelen.

Beleidskeuze 6.2.1 Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling

De beleidskeuzes 'Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling' en 'Vitaal landelijk gebied' worden in deze herziening samengevoegd tot de nieuwe beleidskeuze 'Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling'. Met deze wijziging worden ruimtelijke ontwikkelingen in bestaand stads- en dorpsgebied en het landelijk gebied in relatie tot elkaar bezien.

Deze nieuwe beleidskeuze is in lijn met de uitgangspunten van de nieuwe koers verder uitgewerkt in de volgende drie beleidslijnen:

- Uitgangspunten voor een toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling;
- Ruimtelijke keuzes in de onbebouwde ruimte;
- Groen en gezond intensiveren in steden en dorpen.

De provincie wil dat nieuwe bebouwing en verharding voor alle opgaven zoveel mogelijk in bestaand stads- en dorpsgebied wordt gerealiseerd. Alleen als dat niet mogelijk is, kan hiervoor ruimte worden gezocht in het beschermingsgebied onbebouwde ruimte.

Het 'Beschermingsgebied onbebouwde ruimte' is als werkingsgebied opgenomen in de provinciale verordening. In paragraaf 7.3.6a zijn de regels opgenomen die binnen dit werkingsgebied van toepassing zijn. Het beschermingsgebied onbebouwde ruimte omvat alle ruimte buiten bestaand stads- en dorpsgebied minus het glastuinbouwgebied West-Holland en solitaire bedrijventerreinen. De ruimte is nodig voor prioritaire ontwikkelingen.

In het beschermingsgebied onbebouwde ruimte zijn de mogelijkheden voor verdere bebouwing beperkt. Zuinig en meervoudig ruimtegebruik is uitgangspunt. Stedelijke ontwikkelingen zijn uitgesloten, waarbij enkele uitzonderingen gelden voor noodzakelijke stedelijke ontwikkelingen, grote buitenstedelijke bouwlocaties (3 hectare locaties) en kleinschalige buitenstedelijke bouwlocaties (tot 3 hectare), waaronder 'straatje erbij en ertussen', kleinschalige uitbreiding van lokale bedrijvigheid en kleinschalige stedelijke ontwikkelingen van het type 'inpassen'. Er blijft ruimte voor maatwerk, onder meer op basis van gebiedsprogramma's.

De prioritaire opgaven zijn benoemd in de visie en in de verordening en zijn voorwaardelijk voor de ontwikkeling van een toekomstbestendig Zuid-Holland. Deze opgaven richten zich op het bevorderen van:

- Een toekomstbestendige en veerkrachtige landbouwsector;
- Een robuust en klimaatadaptief water- en bodemsysteem;
- Een duurzaam en toekomstbestendig systeem voor energie- (drink)watervoorziening;
- En natuurherstel t.b.v. behoud en verbetering van de biodiversiteit.

Bij de realisatie van deze prioritaire opgaven dienen kansen voor combinaties met extensieve, groene recreatie, zoals het toevoegen van wandel- en fietspaden en het verbeteren van de toegankelijkheid van het gebied voor bewoners en recreanten, zoveel mogelijk benut te worden

om de kwaliteiten van het landschap beter ervaarbaar te maken en zo bij te dragen aan de brede welvaart in Zuid-Holland.
Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het beschermingsgebied onbebouwde ruimte houden rekening met de benodigde ruimte voor deze prioritaire opgaven en moeten in hun landschappelijke en bovenregionale context worden bezien. De provincie hanteert hiervoor een integrale en gebiedsgerichte aanpak, waarbij ze in samenwerking met de regio belangen weegt om tot een nieuwe balans te komen. De wijze waarop die samenwerking plaatsvindt is als onderdeel van het programma toegelicht in de maatregel '6.2.1.1 Gebiedsgerichte uitwerking ruimtelijke koers'. Hiermee werkt de provincie toe naar gebiedsprogramma's die in samenwerking met de regionale partners worden uitgewerkt en in het provinciale Omgevingsbeleid verankerd. De gebiedsprogramma's kunnen leiden tot afspraken over aanpassing van het Omgevingsbeleid of toepassing van flexibiliteitsbepalingen binnen de kaders van het Omgevingsbeleid.

Voor de verdere provinciale inzet op de prioritaire opgaven wordt binnen de beleidskeuze 'Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling' primair naar hieraan gerelateerde beleidsdoelen en onderliggende beleidskeuzes in het beleidsnetwerk verwezen. Het gaat hier om de beleidsdoelen:

- Toekomstbestendige landbouw;
- Klimaatbestendig Zuid-Holland;
- Leven met water;
- Energietransitie;
- Gezonde natuur;
- Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen;
- Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport.

Als gevolg van de beleidskeuze 'Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling' wijzigen ook enkele artikelen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit. Dit hangt samen met de keuze om vraagstukken met betrekking tot de ruimtelijke ordening (de wat/waar-vraag) zoveel mogelijk bij de beleidskeuze 'Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling' onder te brengen en de manier waarop het onderwerp van dat vraagstuk vervolgens in de fysieke leefomgeving landt (nadruk op de hoe-vraag) onderdeel te laten zijn van de beleidskeuze 'Ruimtelijke kwaliteit en landschap'. Hiermee is er sprake van een tweetrap en werkt de beleidskeuze 'Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling' als het ware als een slagboom voor vraagstukken op het gebied van ruimtelijke kwaliteit.

Ten slotte zijn er in de verordening ook aanpassingen in paragraaf 7.3.8 (stedelijke ontwikkelingen). Een nieuw artikel is ingevoegd over het rekening houden met voldoende ruimte voor voorzieningen (waaronder sport en spel, recreatie en eerstelijns zorg). In het bestaande artikel over het rekening houden met een zo hoog mogelijke woningdichtheid, is een ondergrens opgenomen van 33 woningen per hectare.

Herijking grote buitenstedelijke bouwlocaties
Voor herijking van grote buitenstedelijke bouwlocaties wijzigt de Omgevingsverordening. Voor de motivering en de exacte wijzigingen, zie het Wijzigingsbesluit Zuid-Hollandse Omgevingsverordening herziening omgevingsbeleid 2025.

Motivering
De provincie streeft naar een toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling waarbij de beperkt beschikbare ruimte zo optimaal mogelijk wordt benut.

In de afgelopen 50 jaar is het ruimtegebruik in Zuid-Holland sterk veranderd. Daarbij is veel ruimte geboden aan ontwikkelingen op het gebied van wonen en werken. Dit heeft geresulteerd in een verdubbeling van de totale oppervlakte voor woon- en werkmilieus, terwijl het aantal inwoners in diezelfde periode met ‘slechts’ 25% is toegenomen en het aantal banen per hectare bebouwd gebied met 35% is gedaald. Daarmee wordt de bebouwde ruimte in Zuid-Holland relatief gezien dus steeds minder intensief benut terwijl de sterk afgenomen onbebouwde ruimte steeds meer onder druk komt te staan.

Daarnaast is de fysieke leefomgeving in zowel het bebouwd als het onbebouwd gebied kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering, zoals toenemende weersextremen, verzilting, bodemdaling en zeespiegelstijging. Ook zijn er in Zuid-Holland uitdagingen op het gebied van onder andere (drink)water beschikbaarheid, energievoorziening, natuur en recreatie. Daarom heeft de provincie in 2024 een nieuwe koers voor een toekomstbestendig Zuid-Holland vastgesteld. Deze koers wordt sindsdien stapsgewijs uitgewerkt en in het provinciale Omgevingsbeleid doorgevoerd.

Met de beleidskeuze ‘Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling’ wordt na vaststelling van Herziening 2025 invulling gegeven aan enkele belangrijke uitgangspunten van de nieuwe koers. Door de onbebouwde ruimte beter tegen stedelijke ontwikkelingen te beschermen blijft er voldoende ruimte beschikbaar voor de realisatie van prioritaire opgaven die voorwaardelijk zijn voor een toekomstbestendig Zuid-Holland en met het beter en efficiënter benutten van de bebouwde ruimte zet de provincie verder in op het versterken van lokale gemeenschappen en het bevorderen van de brede welvaart.

Gebiedsgerichte uitwerking ruimtelijke koers
De provincie staat voor complexe ruimtelijke opgaven. De hoge ruimtedruk vraagt om scherpere keuzes over wat waar gerealiseerd kan worden. Met het Ruimtelijk Voorstel hebben Provinciale Staten de koers en richting aangegeven, zoals de verdere gebiedsgerichte uitwerking en bijbehorende gebied specifieke afwegingen. In het met het Rijk afgesloten Ruimtelijk Arrangement zijn uitwerkingsvragen geformuleerd waarbij de provincie een regie- en coördinatierol vervult en voor een aantal opgaven zelf de uitwerking ter hand neemt. Het Ruimtelijk Arrangement wordt jaarlijks geactualiseerd.

Deze maatregel is toekomstbestendig door ruimtelijke opgaven op te pakken met oog voor uitdagingen op de lange termijn, zoals bevolkingsgroei en klimaatverandering. Een actief gebiedsproces is essentieel, waarbij de provincie intensief samenwerkt met onder andere gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en brancheverenigingen.

Participatie en internetconsultatie
Bij de uitwerking van het beleidsvoornemen ‘Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling’ voor Herziening 2025 is gebruik gemaakt van de participatiemogelijkheden die in het kader van het proces van de herziening van het provinciale Omgevingsbeleid zijn georganiseerd. In een werksessie op 6 maart 2025 is tijdens het Open Huis 2025 met aanwezige belanghebbenden gesproken over dit beleidsvoornemen en zijn de beleidsalternatieven toegelicht die onderdeel uitmaken van de Omgevingseffectrapportage (OER), die in het kader van Herziening 2025 wordt uitgevoerd. Tijdens de ambtelijke internetconsultatie van 6 tot 24 maart 2025 zijn daarop diverse reacties binnengekomen.

Daarnaast hebben in het proces in aanloop naar Herziening 2025 op meerdere momenten diverse ambtelijke en bestuurlijke overleggen plaatsgevonden met gemeenten, waterschappen en vertegenwoordigers van andere belanghebbende partijen.

- Aan de voorkant is op 14 mei 2024 ambtelijk het proces richting de startnotitie besproken. Hierover zijn op 23 en 30 mei bestuurlijke overleggen gevoerd. De Startnotitie is op 18 september 2024 vastgesteld door Provinciale Staten. In het najaar van 2024 zijn gesprekken gevoerd over de vigerende beleidskeuzes Vitaal landelijk gebied en Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling (30 september ambtelijk en op 23 oktober bestuurlijk). Deze beleidskeuzes zijn mede op basis van de ontvangen input samengevoegd tot de nieuwe beleidskeuze Toekomstbestendige Ruimtelijke Ontwikkeling, zoals die nu voorligt in Herziening 2025. In deze beleidskeuze komt tot uitdrukking dat het landelijk en stedelijk gebied geen gescheiden werelden zijn, maar een samenhangend systeem. Deze nieuwe beleidskeuze bestaat uit 3 beleidslijnen: Uitgangspunten voor een toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling; Groen en gezond intensiveren in steden en dorpen; en Ruimtelijke keuzes in de onbebouwde ruimte. In de nieuwe beleidskeuze ligt de focus op *wat* en *waar*, het *hoe* blijft geregeld worden via de beleidskeuze Ruimtelijke kwaliteit.

- Tijdens bestuurlijke overleggen op 17 april 2025 is een 2-pager gedeeld met de hoofdlijnen van de voorgenomen beleidswijzigingen onder de nieuwe beleidskeuze Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling. Die zijn op 27 mei 2025 tijdens een ambtelijke bijeenkomst met drie startmomenten nader toegelicht en besproken om input voor verdere uitwerking op te halen.

- Tijdens een speciale editie van het bestuurlijk overleg ruimtelijke ordening (BO-RO) op 11 september 2025 zijn de beoogde aanpassingen in de inleidende hoofdstukken van de Omgevingsvisie en de daarbij horende analysekaarten toegelicht. Met Herziening 2025 worden deze in lijn gebracht met de ruimtelijke koers en de lagenbenadering die daarin is omschreven. Omdat de nieuwe beleidskeuze Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling een uitwerking is van enkele belangrijke uitgangspunten van de koers is de stand van zaken in de ontwikkeling van deze beleidskeuze tijdens deze bijeenkomst toegelicht en besproken.

Uit alle gesprekken blijkt een breed gedeeld belang voor het beschermen van nog onbebouwde ruimte, waarbij helder is dat onbebouwd niet hetzelfde is onbenut. De onbebouwde ruimte is juist van groot belang voor de realisatie van prioritaire opgaven zoals benoemd in het Ruimtelijk Voorstel met de koers voor een toekomstbestendig Zuid-Holland, zoals dat op 6 maart 2024 door Provinciale Staten is vastgesteld. De nieuwe beleidskeuze Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling is daarvan een uitwerking.

Niet alle inbreng uit het participatietraject kan direct in Herziening 2025 worden meegenomen, omdat daarvoor eerst nog het een en ander moeten worden onderzocht. Dat geldt bijvoorbeeld voor de invulling van (schuif)ruimte voor de overgang naar een toekomstbestendige circulaire economie, voor de gebiedsgerichte uitwerking van prioritaire opgaven in de onbebouwde ruimte, voor het opstellen van een ruimtelijk afweegkader en voor het vastleggen van regionale afspraken in gebiedsprogramma's. Verder vraagt de wijze waarop provinciaal beleid gemeenten kan ondersteunen bij het sturen op voldoende voorzieningen, waaronder op het gebied van 1e lijns-zorg, ook nog extra aandacht. Met betrekking tot dit laatste voorbeeld wordt in deze herziening bijvoorbeeld al wel gewezen op de mogelijkheid om hiervoor met referentiewaarden te werken, maar verdere uitwerking hiervan zal in nauw overleg met de gebieden plaatsvinden. Via de Omgevingsverordening dienen gemeenten hiervoor nu een beleidsmaatregel in hun omgevingsplannen op te nemen.

Hieronder staan de belangrijkste punten vermeld die tijdens de internetconsultatie in maart van dit jaar en de ambtelijke bijeenkomst op 27 mei 2025 zijn opgehaald.

Internetconsultatie (6 – 24 maart 2025)
Er zijn 195 reacties binnengekomen, waarvan driekwart op deze beleidskeuze heeft gereageerd. Ca. 30 gemeenten/ samenwerkingsverbanden en 6 waterschappen hebben gereageerd. Het merendeel van de reacties betreft het beschermen en benutten van de onbebouwde ruimte. Op het beleidsvoorstel over het sturen op kwaliteit en selectieve groei (verdichting) binnen steden en dorpen (met onder andere inzet op functiemenging, dichtheden en voorzieningen) is minder gereageerd. De hoofdlijnen zijn:

- Van de indieners zijn het vooral gemeenten die reageren op het beleidsvoorstel over het sturen op kwaliteit en selectieve groei binnen steden en dorpen. Er blijkt begrip voor de agendering hiervan, zolang het niet met harde normen is (maar bijv. met referentiewaarden). Hierbij wordt gewezen op de beperkte mogelijkheden voor gemeenten om planologisch te sturen op voorzieningenpeil en dat het vooral om de betaalbaarheid van voorzieningen gaat.
- Het belang van het beschermen van onbebouwde ruimte en het benutten hiervan voor opgaven zoals landbouw, natuur, recreatie, energie en water wordt door meerdere respondenten herkend.
- Opvallend is de reactie van meerdere bewoners uit de Krimpenerwaard, waaruit bezorgdheid blijkt over de druk van woningbouw en bedrijven op het landschap. Daarbij is benoemd dat grotere bouwplannen worden opgeknipt tot onder 3 hectare. Zo kunnen deze ontwikkelingen tot ongewenste verstedelijking van het buitengebied leiden.
- Veel reacties gaan over ongewenste windturbinelocaties. Andere respondenten zien kansen voor windenergie en duurzame energieopwekking in onbebouwde gebieden, met mogelijkheden voor combinaties met andere functies zoals recreatie en natuur. Ook wijst een aantal respondenten op de noodzaak voor prioritering en voor bescherming van energie-infrastructuur binnen ruimtelijke plannen.
- Een aantal gemeenten benoemt dat ruimte gewenst is voor woningen en bedrijven buiten bestaand stads- en dorpsgebied (BSD). Hierbij wordt om nieuwe grootschalige bouwlocaties (3-hectare locaties) gevraagd. Andere respondenten vragen juist meer aandacht voor binnenstedelijke ontwikkeling, zodat nieuwe ontwikkelingen niet ten koste gaan van landbouwgrond.
- Een aantal gemeenten benoemt het belang van de NOVEX-samenwerking Zuidelijke Randstad als plek waar afspraken over verdichten of intensiveren kunnen worden gemaakt. Ook het belang dat het beleid van de provincie in lijn is met het ontwikkelperspectief wordt genoemd. Een andere gemeente vraagt om voldoende schuifruimte (bijvoorbeeld voor werken) ten behoeve van verdichting in de stad.
- Ook is op het subsidiariteitsbeginsel gewezen met het verzoek aan de provincie om niet te veel te sturen waar dat taken van gemeenten betreft, zodat er ruimte blijft voor maatwerk.
- De reacties van waterschappen blijken ondersteunend aan de beleidsinzet te zijn.

Ambtelijke bijeenkomst 27 mei 2025
Aan deze bijeenkomst hebben verspreid over de dag en verdeeld over drie rondes ongeveer 115 genodigden van gemeenten, waterschappen, Rijk en belangenorganisaties deelgenomen. Na een toelichting vanuit de provincie over de laatste stand van zaken in de beleidsontwikkeling zijn

aan meerdere tafels in diverse groepssamenstellingen gesprekken gevoerd en aandachtspunten ingebracht en bediscussieerd. De hoofdlijnen van de ingebrachte aandachtspunten zijn:

Beleidslijn 'Ruimtelijke keuzes in de onbebouwde ruimte'

- In de gesprekken is aangegeven dat de omschrijving van het 'Beschermingsgebied onbebouwde ruimte' nog concreter kan worden uitgewerkt, vooral welke functies toegestaan worden ten behoeve van de transitieopgaven (bijv. energietransitie).
- Door een aantal deelnemers is gevraagd om een eenduidige gebiedsindeling, zodat meer duidelijkheid over het proces ontstaat.
- Gewezen is op het belang van een integrale aanpak van verschillende vraagstukken, waarbij een regierol van de provincie nodig is, maar ook samenwerking met alle andere stakeholders. De behoefte aan vroegtijdige afstemming tussen de provincie en andere overheden/belanghebbenden is daarbij benadrukt.
- Uit de gesprekken komt naar voren dat schuifruimte nodig kan zijn voor verdichting of herstructurering. Door verdichting kan namelijk verdringing van functies plaatsvinden. Ook kunnen te strikte regels en gebrek aan flexibiliteit een verplaatsing/schuifruimte lastig kan maken.
- Er is behoefte aan een duidelijke definitie van stadsranden en of de functies die zich hierin bevinden tot het bebouwd of onbebouwd gebied worden gerekend. Het gaat bijvoorbeeld om sport- en recreatiefuncties. De voorkeur is om deze functies tot bebouwd gebied te rekenen.
- Enerzijds is er brede steun voor duidelijke provinciale richtlijnen, normen en keuzes voor het sturen op regionaal schaalniveau, anderzijds wordt er gewezen op het belang van flexibiliteit en maatwerk om gebiedsgerichte oplossingen mogelijk te maken.
- Duidelijkheid wordt gevraagd over de plek van glastuinbouw in het nieuwe beleid en of het onderdeel gaat uitmaken van het nieuwe beschermingsregime. Zowel argumenten voor als tegen het opnemen van glastuinbouw zijn genoemd.
- Gevraagd is naar de status van al gemaakte afspraken. Hierop is aangegeven dat gemaakte afspraken worden nagekomen, bijvoorbeeld over de bouw van woningen of over bedrijven (3ha-lijst locaties) en ruimte voor 'Straatje erbij en ertussen'.

Beleidslijn 'Groen en gezond intensiveren in steden en dorpen'

- Ook met betrekking tot het intensiveren van het bestaand stads- en dorpsgebied blijkt behoefte te zijn aan sturing vanuit de provincie en aan inzicht in de betekenis hiervan op langere termijn. Anderzijds is er gewezen op het subsidiariteitsbeginsel met het verzoek aan de provincie om niet te veel op lokaal niveau te sturen.
- Uit de gesprekken blijkt brede steun voor adviserende referentiewaarden. Aangegeven is dat referentiewaarden voor werkgelegenheid mogelijk ook wenselijk zijn. Gevraagd is om louter adviserende referentiewaarden, zodat geen bevoegdheden van de gemeente worden ingevuld.
- De waarde van de principes 15-minuten stad en 30-minuten landelijk gebied is in de gesprekken benadrukt. Aandachtspunt is dat lokale omstandigheden en de behoefte aan voorzieningen van elkaar kunnen verschillen. Daarbij zijn ook factoren genoemd die van invloed kunnen zijn op de beleving van het voorzieningenpeil, zoals verschillen in ervaring van afstanden/reistijden en de mate van sociale cohesie.

- Ook is het belang van openbaar vervoer benadrukt zodat niet nog meer autoafhankelijkheid ontstaat, hoewel voor sommige dorpen autogebruik als onvermijdelijk wordt gezien.
- De behoefte bestaat aan extra ruimte voor voorzieningen bij intensivering, waarbij flexibiliteit en maatwerk nodig is. Waar maatschappelijke voorzieningen achterblijven is behoefte aan prioritering, al bestaat het besef dat niet alles kan worden behouden en bijgestuurd.
- Verder is het belang van functiemenging benadrukt zodat zuinig kan worden omgesprongen met de ruimte, vooral op bedrijventerreinen. Flexibiliteit is hierbij nodig zodat ruimte kan worden geboden aan creatieve oplossingen.
- Door deelnemers is erop gewezen dat de invloed van overheden op het op peil houden van huisartsen niet alomvattend is. Voor de instandhouding van voorzieningen is geld nodig en huisartsen maken eigen afwegingen.
- Tot slot zijn er zorgen geuit over beperkte gemeentelijke financiën in relatie tot de uitwerking van de verschillende opgaven en het realiseren van maatschappelijke voorzieningen.

Beleidskeuze 6.2.2 Ruimtelijke kwaliteit en landschap

Deze Beleidskeuze is gewijzigd als onderdeel van de ‘ruimtelijke koers’. Voor de volledige conclusie, motivatie en het participatieverslag verwijzen we naar de toelichting onder ‘Beleidskeuze 6.2.1 ‘Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling’.

Beleidskeuze 6.2.3 Groenblauw netwerk

In de Omgevingsvisie wijzigt de beleidskeuze Groenblauwe netwerken. In het Omgevingsprogramma wordt de maatregel 6.2.3.1 Aanpak groenblauw netwerk toegevoegd. Daarnaast wordt de maatregel over de Vlietzone ingetrokken en vervangen door de maatregel 6.2.3.2 Ontwikkeling en realisatie deelgebieden Landschapspark. Het omvat daarmee meer gebieden.

Motivering

Een gezonde, veilige, prettige omgeving voor mens en dier vraagt om een steviger ambitie en een urgenter verhaal, gezien de bouwopgave en andere transities die landen in Zuid-Holland. Er wordt een koppeling gelegd tussen verschillende groenblauwe opgaves. Teksten zijn hierop verbeterd. De kracht zit in de samenhang van het netwerk. Samenwerken aan een groenblauw netwerk is van belang. We benoemen hoe we een versterking en verbetering van het groenblauwe netwerk willen bereiken in het programma. Op dit moment staat er slechts een specifieke maatregel (een onderdeel van het landschapspark, te weten de Vlietzone) in het omgevingsprogramma. We breiden dit uit, waarmee we voorsorteren op een programma groenblauw.

In de praktijk zijn onderdelen van het groenblauwe netwerk niet altijd goed beschermd. Een voorbeeld hiervan zijn de groenblauwe ontwikkellijnen van het landschapspark of het stedelijk groen als onderdeel van het hoofdnetwerk. Ook wil de provincie nieuwe barrièrewerking binnen het groenblauwe netwerk voorkomen en verminderen. We voegen deze onderdelen daarom toe aan de verordening. Over de specifieke plekken en lijnen is parallel aan de inspraak overleg gevoerd met gemeenten.

Ten aanzien van drinkwatervoorziening in de Vlietzone is een passage opgenomen in maatregel 6.2.3.2 Ontwikkeling en realisatie deelgebieden Landschapspark.

Participatie

Ten behoeve van beleidsaanpassingen met betrekking tot het groenblauw netwerk in Herziening 2025 is een ateliergroep opgericht met daarin een selectie van gemeenten, waterschappen en terrein beherende organisaties. Deze groep is 3 keer fysiek en 4 keer digitaal bijeengeweest om te werken aan de teksten en de ambitiekaart groenblauw netwerk. Daarnaast is de groep uitgenodigd om te reageren op de stukken.

In de internetconsultatie waren uitgesproken voor- en tegenstanders van het vastleggen van het groenblauw netwerk in de verordening. Er waren zorgen over het niet voldoende of juist te stevig vastleggen van het netwerk. Deze zorgen zijn zorgvuldig meegenomen in de verdere uitwerking van de teksten en kaarten. Zo is in de toelichting van de verordening duidelijker gemaakt wat met de vastlegging wordt beoogd. Parallel aan de inspraak is dit met gemeenten besproken.

Bij de verdere uitwerking van het groenblauw netwerk, de deelgebieden van het Landschapspark Zuidvleugel en in de Groene Cirkel Groene Gezonde Stad werkt de provincie intensief samen. Dit doet ze in projectorganisaties voor de deelgebieden van het Landschapspark en in bijeenkomsten die ze samen met de partners uit de Groene Cirkel organiseert. Verder wordt daarbij in verschillende verbanden met bewoners, lokale organisaties en overheden samengewerkt om stedelijke gebieden in Zuid-Holland groener en duurzamer te maken.

Beleidskeuze 6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem

Met deze wijziging zijn bestaande teksten in de omgevingsvisie aangescherpt en aangevuld door water en bodem randvoorwaardelijk te maken. Dit is gedaan in de beleidsdoelen ‘Leven met Water’, ‘Wonen’, ‘Ruimte en Landschap’ en ‘Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering’ en in enkele van de onderliggende beleidskeuzes. Tevens is het beleidsdoel Ruimte en landschap aangevuld met een nieuw doel ‘Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem’. Dit heeft geleid tot de nieuwe beleidskeuze ‘6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem’.

De visiewijzigingen hebben voor drinkwatervoorziening geleid tot een aanvulling van ‘5.3.2.9 Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen’ in het programma. Daarnaast is de maatregel ‘6.2.4.1 Water en bodem in locatiekeuze en locatie-inrichting’ opgesteld. Hierin wordt een koppeling gelegd met de ‘Signaleringskaart klimaatrisico’s voor bouwactiviteiten’ en een set van prestatie-eisen gebaseerd op de ‘Leidraad klimaatadaptief bouwen’. Om zo water en bodem mee te nemen in locatiekeuzes en locatie-inrichting bij ruimtelijke ontwikkelingen;

Tot slot zijn er wijzigingen in de Omgevingsverordening aangebracht. De titel van paragraaf 7.3.6a wordt aangepast in “toekomstbestendig ruimtelijk ontwikkelen”. Artikel 7.41a (risico’s van klimaatverandering) wordt verplaatst naar paragraaf 7.3.3 Risico’s voor klimaatverandering, en hernummerd naar 7.23 (waar dit artikel eerder ook heeft gestaan). Ingevoegd wordt artikel 7.41ff (klimaatadaptief ruimtelijk ontwikkelen) met bijbehorende toelichting. Ruimtelijke

ontwikkelingen moeten in voldoende mate bijdragen aan het behoud en het versterken van een klimaatrobuust water- en bodemsysteem.

Motivering

We lopen tegen de grenzen van het water- en bodemsysteem aan. Het blijkt niet meer maakbaar om met ons huidige systeem de risico's die zijn verbonden aan water te veel, water te weinig en overstromingsrisico's op te lossen. Bodemdaling en lage waterstanden zorgen voor veel schade aan funderingen van gebouwen en extra onderhoud aan wegen en spoorwegen. Voldoende goed drinkwater is niet langer vanzelfsprekend. Het voortbestaan van planten- en diersoorten staat onder druk. De kwaliteit en beschikbaarheid van water en bodem hebben grote invloed op de scheepvaart, landbouw, energievoorziening, industrie en natuur. Op verzoek van PS is uitgewerkt hoe water en bodem sturend randvoorwaardelijk kunnen zijn bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Participatie en internetconsultatie

Wat is er gedaan aan participatie en welke doelgroepen zijn er gesproken?

Tijdens het open huis is een goed bezochte sessie georganiseerd in de vorm van een Lagerhuisdebat. Van deze sessie is een beeldverslag (zie figuur op volgende pagina) gemaakt. Diezelfde dag zijn de tekstvoorstellen meegegaan in de internetconsultatie. Voor WBS zijn van ruim 20 stakeholders reacties binnengekomen.

Daarnaast is vanuit het programmateam WBS een eigen participatielijn georganiseerd. Gemeenten zijn uitgenodigd via de DPRA-werkregio's (klimaatadaptatie) en de accounts Ruimte waren schriftelijk uitgenodigd te reageren op de teksten.

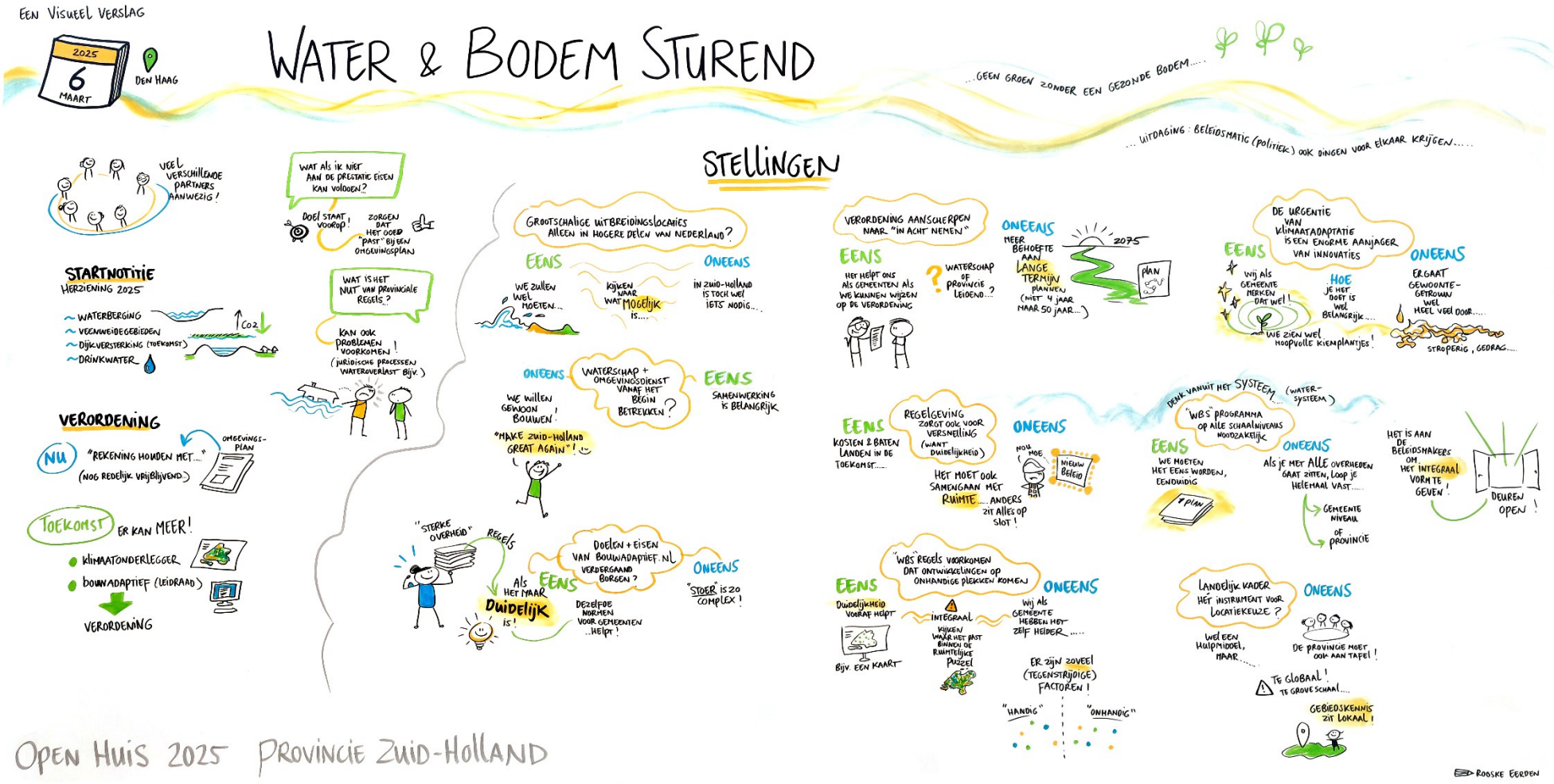
De belangrijkste doelgroepen voor de participatie van water en bodem sturend zijn gemeenten en waterschappen. Ten behoeve van afstemming met de waterschappen heeft het programmateam WBS tevens maandelijks een afstemmoment met hun waterschap strategen over de rol van de waterschappen bij locatiekeuze en expertise aangaande prestatie-eisen. Op 21 juli zijn de Omgevingsdiensten ingelicht over het proces en de inhoud van de herziening van het Omgevingsbeleid 2025, teneinde gezamenlijk een beeld te vormen wat het nieuwe beleid betekent voor hun adviserende rol voor de gemeenten. De gesprekken in de ontwerp fase waren zeer nuttig en zullen vervolg krijgen in de definitieve fase van de Herziening 2025.

Wat waren de uitkomsten van het (de) participatietraject(en)?

Uit de internetconsultatie is gebleken dat veel stakeholders het nieuwe beleid voor water en bodem bemoedigen. De waterschappen hebben hun complimenten uitgesproken voor de voornemens voor beleid en de voorstellen om prestatie eisen op te nemen als instructieregels in de verordening. Vanuit de gemeenten zijn juist een aantal kritische reacties ontvangen; deze gemeenten gaven aan dat zij juist voorkeur hebben voor meer gemeentelijke beleidsvrijheid. De omgevingsdiensten benadrukken het belang van de duidelijkheid en uitvoerbaarheid van de prestatie-eisen.

Hoe zijn de uitkomsten wel/niet meegenomen in de uiteindelijke besluitvorming/tekst?

Mede naar aanleiding van de internetconsultatie zijn de beginselen van 'Water Bodem Sturend' verankerd in het Omgevingsbeleid. In de visie is een nieuwe beleidskeuze opgenomen. In het programma zijn handvaten/maatregelen gegeven hoe met de signaleringskaart risico s voor locatiekeuze ingeschat kunnen worden en met de prestatie eisen worden handvaten voor inrichting gegeven. En ook in de Verordening wordt opgenomen dat, ruimtelijke ontwikkelingen in voldoende mate moeten bijdragen aan het behoud en het versterken van een klimaatrobuust water- en bodemsysteem.

Ter illustratie: Beeldverslag Open huis dd. 6 maart

Beleidsdoel 7.1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Beleidskeuze 7.1.4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem

De beleidskeuze is geactualiseerd en de ontwikkeling van 4D-Ordening is meegenomen.

Motivering

Gezien landelijke ontwikkelingen onder andere rondom water en bodem sturend en de verdere ontwikkeling van 4D-Ordening is een actualisatie van het beleid wenselijk. Voor het duurzaam beheren van waarden van de ondergrond wil de provincie dit verder bevorderen om zodoende beter inzicht te krijgen in het hedendaagse landschap en slimmer om te gaan met toekomstig ruimtegebruik.

Participatie en internetconsultatie

Vanuit Bodem & Ondergrond is wat betreft participatie aangesloten bij de internetconsultatie vanuit het Omgevingsbeleid. Op deze wijze zijn alle doelgroepen betrokken, ook degenen die minder deskundigheid over -of affiniteit met- het thema hebben. Vanuit bodem hebben we daarnaast de Omgevingsdiensten, aangezien zij een verbindende rol hebben naar gemeenten toe en gemeenten inhoudelijk adviseren over dit thema, gewezen op de internetconsultatie.
Omtrent de internetconsultatie is er 1 reactie van de Omgevingsdienst West-Holland geweest die tot aanpassing van de huidige tekst heeft geleid. De definitie van 4D-Ordening is naar aanleiding hiervan aangepast. Vanuit de Omgevingsdienst Midden-Holland is een reactie gekomen over ecologische waarden. Dat thema wordt nog verder uitgewerkt en zal naar verwachting in een latere herziening worden opgenomen.

Beleidskeuze 7.1.6 Gezondheid en welzijn

Motivering en conclusie

De maatregel ‘Samenwerken aan een gezond Zuid-Holland’ geeft op hoofdlijnen inzicht in het programma Gezondheid en Welzijn. Dit programma is eerder, na brede afstemming met partnerorganisaties, door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Om inzichtelijk te maken hoe de beleidskeuze Gezondheid en Welzijn wordt uitgevoerd is de maatregel ‘Samenwerken aan een gezond Zuid-Holland’ aan het omgevingsbeleid toegevoegd.

Participatie en internetconsultatie

De provincie heeft met het programma gezondheid en welzijn de ambitie om de gezondheid van de inwoners te verbeteren en de gezondheidsverschillen te verkleinen. Gezondheid is hierin de uitkomst van een groot aantal factoren en daarom speelt participatie een centrale rol binnen het programma. Vooraf aan de vaststelling van het programma zijn verschillende interne- en externe sessies georganiseerd om op te halen hoe we het programma willen vormen. De uitkomsten hiervan zijn geïntegreerd in de drie verschillende programmalijnen: gezonde leefomgeving, gezond voedsel en kennisinfrastructuur. Daarnaast is bij de uitvoering van de programmalijnen regelmatig contact met verschillende bestaande en nieuwe partners en worden kennis en inzichten gebruikt en gedeeld met elkaar.

Beleidsdoel 7.2 Bevorderen recreatie, duurzaam toerisme en sport

Beleidskeuze 7.2.1 Recreatie, sport en bewegen

In de beleidskeuze wordt een nuance aangebracht met het woord ‘meer’. Voor Recreatie worden daarnaast de volgende wijzigingen aan de ZHOV voorgesteld:

Haagse stadsbossen beschermen

Op verzoek van de gemeente heeft de provincie de Scheveningse bosjes beschermingscategorie 1 NNN toegekend en tevens de beschermingscategorie 2 recreatiegebied. Daarbij geldt wel als randvoorwaarde dat de gemeente Den Haag de gebieden in het Omgevingsplan een passende functie geeft die zowel de natuurwaarde als de recreatieve waarde borgt. Naast de gecombineerde aanduiding NNN en recreatie, wordt het gebied ook aangeduid als “groenblauwe netwerk”. Dit is een nieuwe aanduiding die in deze herziening wordt geïntroduceerd.

Recreatiegebieden

De provincie heeft in de herziening 2025 een aantal wijzigingen doorgevoerd in de begrenzingen van recreatiegebieden.

Motivering

Haagse stadsbossen beschermen

De gemeente Den Haag heeft aan de provincie verzocht de Haagse stadsbossen toe te voegen aan het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Het gaat onder meer om de Scheveningse Bosjes. Ecologisch onderzoek heeft aangetoond dat ze een waardevolle en robuuste toevoeging voor het NNN betekenen. Deze natuurwaarden gaan samen met het huidige recreatieve gebruik, voor wandelen, fietsen etc. Door ze de beschermingscategorie 1 van het NNN toe te kennen worden ze beschermd, zodat natuurwaarden behouden blijven voor toekomstige generaties. Door de toekenning van de beschermingscategorie 2, recreatiegebied, brengt de provincie tot uitdrukking dat de natuurwaarden in dit gebied samengaan met het recreatieve gebruik. Maatregelen voor natuurbeheer en - ontwikkeling mogen het recreatieve gebruik dus niet inperken en andersom mogen nieuwe recreatieve ontwikkelingen niet ten koste gaan van de natuurwaarden.

Recreatiegebieden

Om de grenzen beter aan te laten sluiten bij de bestaande situatie zijn de geometrische begrenzingen aangepast aan de feitelijke situatie. Hiermee is duidelijker wat wel en niet onder de bescherming valt (bijvoorbeeld een doorgaande weg of de achtertuin van een particulier) en ontstaat meer consistentie in de aanwijzing. Het betreft hier voornamelijk kleine, technische wijzigingen. Daarnaast zijn wijzigingen doorgevoerd naar aanleiding van zienswijzen op de vorige herziening (2024) en verzoeken van gemeenten die door de provincie zijn overgenomen. Dit betreft grotere aanpassingen, onder meer bij De Uitwaayer, de noordrand van het Oostvoornse Meer en ’t Weegje.

Participatie en internetconsultatie

Deze wijzigingen zijn ook eerder aangekondigd in de internetconsultatie. Omdat het technische wijzigingen betreft zijn er geen verdere participatietrajecten geweest.

Beleidsdoel 7.3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering

In deze herziening zijn wijzigingen opgenomen waaruit meer ruimtelijke sturing op basis van het water- en bodemsysteem is ontstaan. Om het omgevingsbeleid zo eenduidig mogelijk vorm te geven is ervoor gekozen om beleidstekst, tekst met dezelfde strekking, uit dit beleidsdoel en beleidskeuze '7.3.2 Klimaatadaptatie' te halen. Daarbij zijn een aantal accenten in de beleidskeuze aangebracht waarin het belang van het water- en bodemsysteem voor een klimaatbestendiger Zuid-Holland terugkomen. De motivering van deze wijzigingen is terug te vinden onder '6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem'.

Beleidskeuze 7.3.1 Beperken CO2-eq emissies en bodemdaling voor toekomstbestendige veenweiden

Enkele tekstonderdelen in de beleidskeuze 7.3.1 zijn redactioneel gewijzigd. Daarnaast is de taakstelling voor CO2-reductie uit veen voor Zuid-Holland aangescherpt. Uit recent onderzoek blijkt dat het verhogen van de grondwaterstand noodzakelijk is om de gestelde doelen te realiseren. De Omgevingsvisie agendeert verdere verkenningen om ondersteunende of sturende instrumenten en middelen aan te kondigen. In de Omgevingsverordening wordt de status quo vastgelegd door ervoor te zorgen dat het huidige tempo en de omvang van de CO2-emissie uit veen tenminste niet toenemen.

Daarnaast wijzigt de titel van de beleidskeuze. De huidige titel, 7.3.1 'beperken maatschappelijke kosten door bodemdeling', dekt de lading niet goed meer. Dit is versterkt doordat de overlap met beleidskeuzes 6.1.2 'toekomstbestendig bouwen' en 7.3.2 'klimaatadaptatie' uit de tekst is gehaald.

Motivering

In deze herziening zijn wijzigingen opgenomen waaruit meer ruimtelijke sturing op basis van het water- en bodemsysteem is ontstaan. De motivering is te vinden onder 'Beleidskeuze 6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem'.

Daarnaast is in de beleidskeuze de taakstelling voor CO2-reductie uit veen in Zuid-Holland aangescherpt. Dit is gebaseerd op recente onderzoeksresultaten die aantonen dat het verhogen van de grondwaterstand essentieel is om de gestelde doelen te bereiken. Dit onderzoek biedt een duidelijker beeld van de noodzakelijke maatregelen voor doelrealisatie. De Klimaatakkoord-opgave voor CO2-reductie in Zuid-Holland ontbrak nog en is nu toegevoegd. Door recente studies zoals de "impactstudie verhogen grondwaterstand veenweiden" en de Omgevingseffectrapportage (OER), is ons kennisniveau over CO2 en bodemdaling in veengebieden toegenomen. Hoewel we nu meer inzicht hebben in de oorzaken, gevolgen, mogelijkheden en benodigde inzet, is het halen van de gestelde doelen nog ver weg en vereist het veel extra of andere inzet.

Participatie en internetconsultatie

Zie voor de participatie op dit onderdeel het participatieverslag bij 'Beleidskeuze 6.2.4 Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem', in aanvulling daarop:

Er is een Impactstudie ‘verhogen grondwaterstand veenweiden Groene Hart’– tot stand gekomen met ambtelijke input vanuit een klankbordgroep waarin provincies waterschappen, het rijk, LTO en enkele agrariërs hebben deelgenomen. De klankbordgroep kwam om de 6 tot 8 weken bij elkaar. Het resultaat is gedeeld in een aantal veenweide deelgebied-regieteams. In het vervolg op de bovengenoemde impactstudie zijn en worden diverse overleggen gevoerd met het Groene Hart, de provincies en de Zuid-Hollandse waterschappen over hoe met de resultaten moet worden omgegaan bij uitrol van maatregelen en in verdere beleidsontwikkeling. De overleggen vonden en vinden om de 6 tot 8 weken plaats. Overige participatiemomenten die plaats hebben gevonden:

- Open Huis 6 mrt’25 - Toelichtende sessie gehouden voor aanwezige overheden en maatschappelijke organisaties.
- Internetconsultatie mrt’25 - Reacties gekregen van overheden en maatschappelijke organisaties.
- Daarnaast heeft PZH geparticipeerd in diverse kennis genererende pilots en onderzoeksprogramma’s en aan diverse bestuurlijke/ambtelijke tafels deelgenomen.

Het blijkt uit het Open Huis, de internetconsultatie en de bestuurlijk/ambtelijke tafels dat het nodig is om de kennis over de impact van het verhogen van de grondwaterstand veenweiden en over de nog (lastige) keuzen/beheersvraagstukken die daarbij komen kijken te verbeteren bij alle partijen.

De reacties uit het Open Huis en internetconsultatie bevestigen dat het nat(ter) houden veenweiden raakt aan gevestigde belangen en opgaven. Soms is dit negatief en soms is dit positief. Dat zien we terug in de reacties van vooral waterschappen en grondgebruikers. De reacties uit het Open Huis en de internetconsultatie stellen dat het belangrijk en noodzakelijk is dat voor het beleidsvraagstuk “nat(ter) houden veenweiden” extra ondersteunende instrumenten en middelen worden vrijgemaakt.

De uitkomsten zijn meegenomen door in deze Herziening 2025 (nog) terughoudend te zijn met stevige instructies via de Verordening en te kiezen voor een Visie waarin de nadere verkenning van ondersteunende of sturende instrumenten en middelen wordt geagendeerd

8. Verantwoording Omgevingseffectrapport (OER)

8.1 Zuid-Hollands programma landelijk gebied (ZH-PLG)

Het onderdeel ZHPLG bestaat uit verschillende onderdelen: Grondwaterstand verhogen, Boerenlandvogels, Emmissieplafond ammoniak en Drukfactoren N2000.

8.1.1 Grondwaterstand verhogen

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:

VISIE

- Opgave/taakstelling reductie CO_2 uit veen voor ZH is aangescherpt
- Uitkomst recent onderzoek is toegevoegd en daarmee zicht op wat nodig is voor de doelrealisatie: het bewegen naar een grondwaterstand van 40cm onder maaiveld of minder.
- In 'agenderende' visie worden nadere verkenningen voor ondersteunende of sturende instrumenten en middelen aangekondigd

PROGRAMMA

- Actualisatie van tekst op ontwikkelingen ZHPLG, gebiedsplannen en onderzoeken.

VERORDENING

- In verordening wordt status quo vastgelegd door huidige tempo/omvang huidige CO_2-emissie uit veen tenminste niet te laten toenemen.

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
Voor de OER is gebruik gemaakt van de uitkomsten van ander/eerder gedaan onderzoek. En de OER heeft zich beperkt tot rekenkundige doelrealisatie en is voorbijgegaan aan wat daarvoor nodig is aan te ontwikkelen instrumenten en middelen.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
Het OER heeft dilemma's van verhogen grondwaterstand in veenweiden, door de impact op het watersysteem en grondgebruik, bevestigd en breder bekend gemaakt.

Welke overige inzichten heeft het OER opgeleverd:
Zie vorige

8.1.2 Boerenlandvogels

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:
In de visie wordt de tekst onder beleidskeuze 5.1.1 Nieuwe natuur realiseren en onder 5.1.1.2 Versterken natuur- en landschapswaarden op een aantal plekken aangepast. Er wordt een aantalsdoelstelling opgenomen incl. een indicatieve vertaling naar benodigd oppervlak aan extra inzet op Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). En er wordt aangegeven dat de landelijke extra middelen voor Agrarisch Natuurbeheer (ANB) hiervoor zullen worden ingezet. In het programma worden de teksten voor boerenlandvogels en agrarisch natuurbeheer onder beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur - Versterken natuur en landschapswaarden op een aantal plekken uitgebreid. De aantalsdoelstellingen uit de visie worden hier herhaald en er wordt een verwijzing opgenomen naar landelijke ontwikkelingen en kansen voor uitbreiding ANLb (extra landelijke middelen ANB en maatregelpakketten).

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
In het Omgevingsbeleid worden teksten geactualiseerd en er wordt een aantalsdoelstelling opgenomen. Er zijn twee alternatieven beoordeeld in het OER met betrekking tot de uitvoeringsstrategie voor het bereiken van die doelstelling. Alternatief 1 was vrijwel gelijk aan het referentiescenario en komt neer op uitvoering via bestaand instrumentarium. Alternatief 2 ging uit van een sterkere provinciale sturing en van het opleggen van vergaande beperkingen aan agrarische ondernemers op het gebied van waterpeil, veebezetting en bemesting. Omdat er in de wijziging van het Omgevingsbeleid geen keuze is gemaakt over de uitvoeringsstrategie, wordt bestaand beleid voortgezet. En dat komt dus overeen met het onderzochte alternatief 1. Hierbij leven sterke twijfels over doelbereik, dat wordt ondersteund door het OER.
De aantallen zelf zijn niet beoordeeld in het OER, omdat het noemen van aantallen op zichzelf niet per se omgevingseffecten heeft.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
De uitkomsten van het OER zijn niet gebruikt, omdat het opnemen van een aantalsdoelstelling geen omgevingseffecten heeft.

Welke overige inzichten heeft het OER opgeleverd:
Verhoging van het waterpeil in veenweiden blijkt nog wel wat aandachtspunten op te leveren met betrekking tot over wateropgaven op het gebied van wateroverlast en -beschikbaarheid.

8.1.3 Emissieplafond ammoniak

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:
In de herziening 2025 worden de teksten in de Visie en het programma gewijzigd. De oude reductiecijfers worden vervangen door recente gegevens. Ook wordt er gewerkt aan een geborgd systeem van emissiereductie richting 2035. Hierbij wordt gewerkt met een doel in de bandbreedte van 35-45kg/ha/jr.

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
Het betreft een combinatie van de alternatieven, omdat er nog geen definitieve keuze is gemaakt over de hoogte van het doel.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
Uit de OER blijkt dat de omgevingseffecten van de alternatieven elkaar niet (of heel beperkt) ontlopen. Bij alle varianten treden dezelfde effecten op, maar dat betekent niet dat de effecten ook even groot zijn. De visieteksten laten ruimte om op termijn de juiste invulling te kunnen geven aan deze doelstellingen. Dat doet recht aan de zorgen die er leven en aan de randvoorwaarden die moeten worden ingevuld voordat er (mogelijk) op termijn een normering kan volgen.

8.1.4 Drukfactoren N2000

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:
De Natura 2000-doelen worden op dit moment niet altijd gehaald. Een belangrijke reden hiervoor is dat er drukfactoren spelen die een negatieve invloed hebben op de instandhoudingsdoelen (VHR-doelen) van deze gebieden. De algemene onderzoek uitwerking wordt vervangen door een expliciete keuze voor een gebied specifieke aanpak (in plaats van generieke zonering of borging via beheerplannen), met de mogelijkheid van

overgangszones en bijbehorend flankerend beleid, dit is opgenomen onder maatregel 5.1.2.3.

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
Dit betreft deels één van de onderzochte vormen, namelijk een gebiedsgerichte aanpak per Natura2000-gebied, met waar nuttig en noodzakelijk een overgangszone zoals voorgesteld in het derde alternatief van de OER. Qua doelbereik is uit de Omgevingseffectrapportage (OER) gebleken dat een gebied specifieke zone per Natura 2000-gebied beter scoort dab een generieke zone van 1 kilometer. Daarnaast geeft een gebied specifieke zonering ook meer ruimte om per gebied en in samenwerking met de gebiedspartners te kijken wat voor maatregelen nodig, nuttig en kansrijk zijn.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
De Omgevingseffectrapportage (OER) heeft een belangrijke rol gespeeld in het aanscherpen en richting geven van de beleidskeuze onder 5.1.2 *Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten*. Waar in de eerdere tekst nog sprake was van een open verkenning van overgangsgebieden, zijn de uitkomsten van de OER gebruikt om verschillende varianten te beoordelen op hun bijdrage aan doelbereik en hun effecten op de leefomgeving.

Uit de OER blijkt dat een gebied specifieke zonering meer effect heeft dan generieke maatregelen, omdat deze aansluit bij de specifieke drukfactoren en ecologische omstandigheden van ieder afzonderlijk Natura 2000-gebied. Hierdoor is gekozen voor een gebied specifieke aanpak, in nauwe samenwerking met gebiedspartners, waarbij maatregelen beter afgestemd kunnen worden op de lokale situatie.

De OER heeft duidelijk gemaakt dat het gebruik van overgangszones een kansrijke aanvulling kan zijn, mits toegepast waar dit daadwerkelijk nuttig, nodig en haalbaar is. Daarom is in de beleidsaanpassing opgenomen dat overgangszones niet langer als generiek instrument worden verkend, maar gericht en gebiedsspecifiek kunnen worden toegepast om drukfactoren te verminderen.

Omdat de OER ook wijst op mogelijke negatieve effecten voor de leefomgeving en voor bestaande activiteiten, is in het beleid nu voorzien in flankerend beleid. Dit houdt in dat waar beperkingen optreden voor bijvoorbeeld agrarische activiteiten, compenserende of ondersteunende maatregelen worden ontwikkeld. Dit is vastgelegd onder maatregel 5.1.2.3.

Mitigerende maatregelen agrarisch verdienvermogen

Uit het OER blijkt dat de ZH-PLG alternatieven leiden tot negatieve effecten op agrarisch verdienvermogen, uitgaande van de huidige bedrijfsvoering. Ook blijkt dat de mate waarin de negatieve effecten optreden nog afhangt van de implementatie in het Omgevingsbeleid: of een beleidswijziging bijvoorbeeld als streefwaarde wordt opgenomen in de visie of normerend via de verordening. Om de besluitvorming over deze exacte implementatie te ondersteunen is een inventarisatie gemaakt van mitigerende maatregelen in het provinciaal beleid die hier tegenover kunnen worden gezet. Maatregelen die agrariërs ondersteunen, maar vooral maatregelen waarmee zij maatschappelijke doelen kunnen realiseren op hun bedrijf. Hier is een brede inventarisatie van gemaakt, waarbij hieronder de belangrijkste inzichten zijn opgenomen.

- Uit de inventarisatie blijkt dat de provincie een brede waaier aan flankerend beleid heeft dat ruimte kan (blijven) bieden voor agrarisch ondernemerschap. Dit varieert van subsidies, maatregelen op het gebied van ruimtelijke ordening (waaronder de bescherming van het open gebied via de beleidslijn toekomstbestendig landelijk gebied) tot grondinstrumenten.
- Een deel van dit instrumentarium kan verder ontwikkeld worden om beweging op de maatschappelijke doelstellingen mogelijk te maken. Het gaat bijvoorbeeld om de inzet van de extra rijksmiddelen voor agrarisch natuurbeheer (ANB), het onderzoeken van beperkingen in de ruimtelijke regels voor de diversifiëring van agrarische bedrijven, een nieuwe ruimtelijke titel of landgebruikscategorie (zoals hoogwaterlandbouw) om beperkingen financieel te kunnen faciliteren, herziening van het grondinstrumentarium en het bieden van tijd en voorspelbaarheid om doelen te halen.
- Tussen verordenen en niets wijzigen in het Omgevingsbeleid zit een bandbreedte aan keuzeruimte. Voor een deel van de maatregelen is onvoldoende zicht op financiële middelen om forse ingrepen via de verordening te ondersteunen (stand september 2025). Bijvoorbeeld het op zo kort mogelijke termijn verordenen van een emissieplafond ammoniak leidt tot nadeelcompensatie of flankerend beleid (subsidiemaatregelen) waar tientallen tot honderden miljoenen voor nodig zijn, waar nu nog geen zicht op is. Dit betekent echter niet dat in deze herziening geen keuzes mogelijk zijn: tussen verordenen en niets wijzigen zitten nog veel mogelijkheden waarmee de provincie kan aangeven op welke koers zij wil inzetten.
- Er zit een sterke samenhang tussen het kunnen mitigeren van negatieve effecten en het kiezen van richting via het Omgevingsbeleid. Uit de inventarisatie blijkt dat het ontwikkelen van instrumentarium om de negatieve effecten te compenseren pas goed gedaan kan worden op het moment dat richting gekozen wordt. Tegelijkertijd is het kiezen van richting zonder zicht op instrumentarium maatschappelijk gevoelig. Daarmee dreigt dit dus een kip-ei situatie te worden. Dit vraagt dus om een keuze, die recht doet aan beide realiteiten. Een belangrijke conclusie van de inventarisatie is dat uitstel van een keuze op de ZH-PLG onderwerpen leidt tot vertraging in het komen tot perspectief op deze onderwerpen. Voor de ZH-PLG onderwerpen is daarom als belangrijkste lijn gekozen om de doelstellingen voorspelbaar vast te leggen in de omgevingsvisie, in het omgevingsprogramma op te nemen dat het instrumentarium verder uitgewerkt wordt en in Omgevingsverordening maatregelen op te nemen die toezien op het tegengaan van verdere verslechtering, naast een specificering in de verordening van de maatschappelijke belangen van het watersysteem voor peilbesluiten door waterschappen.
- Tot slot is op zowel korte als lange termijn veel mogelijk in het effectief op elkaar afstemmen van maatregelen, financieel of anderszins. In het stapelen van doelen en middelen zit veel potentie om een gerichte omslag in specifieke gebieden mogelijk te maken. Op dit moment zijn de verschillende instrumenten te versnipperd. Niet alleen bij provincie, maar ook in de samenwerking met medeoverheden en andere maatschappelijke partners. Veel maatregelen staan nog erg los van elkaar, waardoor mogelijkheden om elkaar te versterken gemist worden. Dit vraagt zowel bestuurlijk als ambtelijk om goede samenwerking bij de verdere uitwerking van het instrumentarium.

8.2 Water en Bodem Sturen (WBS)

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:
Aanscherpen van bestaande teksten in de omgevingsvisie en aanvullen met het randvoorwaardelijk maken van water en bodem. Dit is gedaan in de beleidsdoelen ‘Leven met Water’, ‘Wonen’, ‘Ruimte en Landschap’, ‘Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering’ en in enkele van de onderliggende beleidskeuzes. Tevens is een nieuwe beleidskeuze ‘Ontwikkelingen houden rekening met water en bodem’ geïntroduceerd.

Toevoegen van enkele maatregelen aan het omgevingsprogramma, over drinkwatervoorziening, over de koppeling van de ‘Signaleringskaart klimaatrisico’s voor bouwactiviteiten’ en leidraad Klimaatadaptief bouwen 2.0 aan de locatiekeuze en locatie-inrichting bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Toevoegen nieuwe instructieregel aan gemeenten met een set aan prestatie-eisen voor klimaatadaptieve ruimtelijke ontwikkeling die in acht genomen moeten worden, en instructies om in algemene zin rekening te houden bij het vaststellen van het omgevingsplan.

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
De beleidswijziging voor water en bodem sturend komt in grote lijnen overeen met een combinatie van alternatief 1 en 2 zoals onderzocht in het OER. De ‘Signaleringskaart klimaatrisico’s voor bouwactiviteiten’ is namelijk vastgesteld in het programma om slimme locatiekeuze voor woningbouw te stimuleren (dus niet in de verordening zoals in de OER-alternatieven is inbegrepen). Daarnaast zijn prestatie-eisen vastgesteld in de Omgevingsverordening als instructieregel voor gemeenten. In de instructieregel is een onderscheid gemaakt tussen de verschillende eisen wat betreft bestuurlijke afwegingsruimte. Dit zit hem in de formulering en zwaarte van de eis, voor een aantal eisen geldt: ‘in acht nemen’, de overige eisen zijn beland in de toelichting van de verordening, hiervoor geldt: ‘rekening houden met’.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
Uit het OER blijkt dat alle 3 de WBS-alternatieven goed scoren op de indicatoren: Klimaatadaptatie (Hittestress, wateroverlast en overstromingsdiepte), 4D ordening: bodemdaling, Landschappelijke kwaliteit, Soortendiversiteit, Energiegebruik en Leefbaarheid. Dit zijn criteria waarop autonoom veelal negatieve ontwikkelingen worden verwacht, en waar nieuw beleid dus tot een verbetering leidt. De alternatieven 2 en 3 scoren het meest positief op de genoemde criteria. De 3 WBS-alternatieven scoren (licht) negatief op het beoordelingscriteria 4D ordening: drukte in de ondergrond. Deze uitkomst in combinatie met andere (politiek en bestuurlijke) belangen, en de juridische haalbaarheid van een aantal prestatie-eisen heeft geresulteerd in de genoemde wijzigingen voor de Herziening 2025.

De beoogde beleidsontwikkeling heeft een (licht) negatief effect op het thema drukte in de ondergrond. Klimaatadaptatiemaatregelen zoals bomen of wadi’s doen als vanzelfsprekend een beroep op de (soms al) beperkte ruimte in de ondergrond. Voor een goede ruimtelijke inpassing dient een lokale afweging te worden gemaakt op het schaalniveau van de

planontwikkeling. Vanuit water en bodem sturend zijn hier geen mitigerende maatregelen op geformuleerd. In de herziening van 2025 is 4D-ordening opgenomen onder het thema bodem en ondergrond.

Welke overige inzichten heeft het OER opgeleverd:
Naast het beleidsvoorstel vanuit WBS beschouwt het OER ook andere beleidsvoorstellen zoals het ZH-PLG. Hieruit blijkt onder andere dat een hogere grondwaterstand een positief effect heeft op grondwaterkwantiteit- & kwaliteit en bodemdaling. WBS is een integraal thema dat zowel terugkomt in de beleidsalternatieven als in de beoordelingscriteria (zoals grondwaterkwantiteit- & kwaliteit, bodemkwaliteit, 4D-ordening en klimaatadaptatie).

8.3 Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling (TRO)

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:
Omdat ruimtelijke ontwikkelingen in bestaand stads- en dorpsgebied en het landelijke gebied met het oog op de nieuwe koers beter in relatie tot elkaar moeten kunnen worden bezien is ervoor gekozen om de vigerende beleidskeuzes ‘Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling’ en ‘Vitaal landelijk gebied’ samen te voegen tot de nieuwe beleidskeuze ‘Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling’.

Deze nieuwe beleidskeuze is in lijn met de uitgangspunten van de nieuwe koers verder uitgewerkt in de volgende drie beleidslijnen:

- Uitgangspunten voor een toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling;
- Ruimtelijke keuzes in de onbebouwde ruimte;
- Groen en gezond intensiveren in steden en dorpen.

Hieruit volgt dat steden en dorpen zich zo optimaal mogelijk binnen het bestaand stads- en dorpsgebied en binnen de daarvoor reeds gereserveerde ruimte moeten ontwikkelen. Daarnaast wordt een beschermingsgebied onbebouwde ruimte geïntroduceerd waar regels gelden om stedelijke ontwikkelingen te beperken en ruimte te houden voor de realisatie van prioritaire opgaven die voorwaardelijk zijn voor een toekomstbestendige ontwikkeling van Zuid-Holland. Op deze manier kunnen ruimtelijke ontwikkelingen beter in relatie tot elkaar worden bezien en wil de provincie ervoor zorgen dat de juiste functie op de juiste plek landt.

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
Het betreft een combinatie van onderzochte alternatieven. Beleidslijn A volgt uit de koers en maakt gebruik van onderdelen uit de vigerende beleidskeuzes die in TRO zijn samengevoegd. Voor beleidslijn B en C zijn in het OER ieder 4 alternatieven onderzocht. In de uitwerking van beleidslijn B is gebruik gemaakt van de uitkomsten van het alternatief ‘Behoefte gestuurd groen en gezond verdichten’ en in de uitwerking van beleidslijn C van de uitkomsten van het alternatief ‘Aanscherping en extra beschermingscategorie in Ruimtelijke Kwaliteit’.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
Bij het alternatief voor beleidslijn C bleek het definiëren van agrarisch gebied ingewikkeld te zijn, waardoor de grens van te beschermen landbouwgrond nog onbepaald is. Daarom is ervoor gekozen om hiervoor geen extra beschermingscategorie in het ruimtelijke kwaliteitsbeleid op te nemen maar daarvoor in de plaats het huidige ‘beschermingsgebied categorie 3’ aan te passen door de gebieden van Greenport West-Holland en alle bedrijventerreinen groter dan 1ha hiervan af te trekken (voor die gebieden geldt immers meer specifiek ruimtelijk beleid) en regels in te stellen waarmee de ruimte voor stedelijke ontwikkelingen in dit gebied wordt beperkt. Daarbij is ervoor gekozen om de bescherming niet alleen op het agrarisch gebied te laten rusten maar op de onbebouwde ruimte als geheel. Voor ruimtelijke keuzes in deze onbebouwde ruimte zijn vervolgens prioritaire opgaven benoemd die voorwaardelijk zijn voor een toekomstbestendige ontwikkeling van Zuid-Holland. Deze opgaven richten zich op het bevorderen van een toekomstbestendige en veerkrachtige landbouwsector; een robuust en klimaatadaptief water- en bodemsysteem; een duurzaam en toekomstbestendig systeem voor energie- en (drink)watervoorziening; en op natuurherstel t.b.v. behoud en verbetering van de biodiversiteit.

8.3.1 Toekomstbestendige Landbouw

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:

- Visie:
  In de Omgevingsvisie wordt het beschermen van landbouwgrond beter geborgd in de beleidskeuze Toekomstbestendige landbouw. Daarnaast zijn enkele tekstuele wijzigingen doorgevoerd en is het begrip 'toekomstbestendige landbouwsector' nader geduid.
- Programma:
  In het Omgevingsprogramma worden de drie bestaande maatregelen die uitwerking geven aan de beleidskeuze Toekomstbestendige landbouw aangepast en aangevuld. Specifiek voor het beschermen van landbouwgrond is maatregel 5.2.1.1 Ruimte voor toekomstbestendige landbouw aangescherpt en aangevuld met activiteiten ten behoeve van de verdere beleidsuitwerking hiervan.

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
In de OER is 'agrarisch verdienvermogen' opgenomen als beoordelingscriterium. Het beschermen van landbouwgrond is onderdeel van de alternatieven die zijn onderzocht voor Toekomstbestendige Ruimtelijke Ontwikkeling (TRO). Het gaat hierbij om de beleidsalternatieven voor het beleidsvoornemen 'steviger beschermen onbebouwd gebied'. Voor landbouw zijn hiervan de volgende onderzochte beleidsopties relevant:

- Het toevoegen van een extra beschermingscategorie voor agrarisch gebied;
- Het regime dat voor agrarisch gebied geldt dat aanpassing en transitie voor natuur en recreatie en voor de water-, energie-, klimaat- en groenopgaven zijn toegestaan, mits het agrarisch gebruik of medegebruik mogelijk blijft.

Verder is bij variant 3 benoemd dat de grens van te beschermen landbouwgrond nog niet is bepaald; daarvoor zijn eerst keuzes nodig voor de opgave van landbouw zelf.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
Uit de OER blijkt dat voor het beschermen van landbouwgrond alternatief 2 (toevoegen extra beschermingscategorie 4: agrarisch gebied) het beste scoort. In dit alternatief wordt het huidige gebruik van het agrarisch gebied het beste geborgd, door bescherming tegen stedelijke ontwikkelingen (nee, tenzij) in combinatie met het beperkt mogelijk maken van andere ontwikkelingen. Ontwikkelingen voor natuur, recreatie en voor de water-, energie-, klimaat- en groenopgaven die in agrarisch gebied leiden tot wijziging van de agrarische functie, zijn in dit alternatief alleen toegestaan mits het agrarisch gebruik of medegebruik mogelijk blijft (ja, mits).

Dilemma bij dit alternatief is dat het op dit moment nog niet mogelijk is om specifieke agrarische gebieden aan te wijzen voor een extra beschermingscategorie 'agrarisch gebied'. Daarom is in de beleidsuitwerking gekozen om de landbouwgrond nu als onderdeel van een breder 'beschermingsgebied onbebouwde ruimte' te beschermen tegen verdere bebouwing. Daarbij blijft het mogelijk om voor landbouw op een later moment alsnog specifiek te beschermen agrarische gebieden aan te wijzen. Ook het sturen op het zoveel mogelijk behouden van de agrarische functie dan wel agrarisch medegebruik bij functieverandering, zien we als mogelijke beleidsoptie die nog om nadere uitwerking vraagt en daarom nog niet is opgenomen in deze Herziening.

Mitigerende maatregelen
De aanscherping van de beleidsteksten voor Toekomstbestendige landbouw (beleidskeuze en maatregel) voor het beschermen van landbouwgrond is een mitigerende maatregel om het effect van de gekozen beleidsvariant voor TRO op het agrarisch verdienvermogen te minimaliseren. In de maatregel "Ruimte voor toekomstbestendige landbouw" zijn

activiteiten opgenomen gericht op de verdere beleidsuitwerking, waaronder de vraag hoe de provincie functieverandering van landbouwgrond kan beperken. De optie om te sturen op zoveel mogelijk behoud van de agrarische functie dan wel agrarisch medegebruik blijft hiermee in beeld voor nadere uitwerking.

Welke overige inzichten heeft het OER opgeleverd:
Naast het 'agrarisch verdienvermogen' is ook het behoud van voldoende 'areaal landbouwgrond' relevant, onderverdeeld naar akkerbouw, veehouderij en boom- en sierteelt. Niet alleen voor het verdienvermogen, maar ook voor de landbouwtransitie (o.a. extensivering, natuurinclusief). Voorstel is om dit criterium voor een volgende OER separaat op te nemen als beoordelingscriterium.

8.4 Boerenerfmolens

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:
De provincie laat keuzes over het toelaten van kleine windturbines buiten bestaand stads- en dorpsgebied tot 30 meter ashoogte over aan de gemeenten. Tot nu toe was dit tot 15 meter ashoogte.

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
De achtergrond van de onderzochte alternatieven is het opnemen van beleid en regels hierover in het omgevingsbeleid. Daar wordt nu van afgezien, door de afweging over het toelaten van kleine windturbines over te laten aan gemeenten. Het onderzoeken van de mogelijkheden om hogere boerenerfmolens toe te laten is een afspraak uit het coalitieakkoord, ook om te onderzoeken of de provincie lokale ondernemers kan helpen meer zelfvoorzienend te worden op energie en/of nieuwe verdienmodellen te kunnen ontwikkelen op het gebied van de energietransitie. Deze maatregel is onderzocht in het OER door de landschappelijke, ecologische en omgevingseffecten in kaart te brengen. Hieruit blijkt dat het niet opportuun is om op provinciaal niveau beleid en regels op te stellen. Gemeenten zijn beter ingevoerd in de omgeving en kunnen de landschappelijke- en ecologische risico's beter inschatten. Dit is in lijn met de Omgevingswet, op grond waarvan de provincie alleen instructieregels kan stellen als sprake is van een provinciaal belang én de gemeente dit niet efficiënter zelf kan regelen.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
De uitkomsten uit het OER hebben ertoe geleid dat we risico's zien op provinciale schaal voor de ecologische instandhouding van kwetsbare populaties, binnen en buiten N2000 gebieden. Tegelijkertijd zien we dat de risico's goed beheersbaar zijn als op ecologisch vlak goed onderzoek gedaan wordt en de omgevingsdiensten goed in positie gebracht worden. Daarom gaat de provincie kwetsbare populaties monitoren en gemeenten wijzen op hun plichten en mogelijkheden in het vergunningsverleningstraject. Mocht toch blijken dat enkele populaties extra windturbines niet kunnen verdragen, dan zal het beleid moeten worden herzien.

Gemeenten zijn dus aan zet om hun eigen kaders rondom kleine windturbines te actualiseren en daarbij te zorgen dat de ecologische en landschappelijke waarden goed geborgd worden.

Welke overige inzichten heeft het OER opgeleverd:
Het OER geeft een duidelijk inzicht in de potentiële positieve effecten (duurzame energieopwekking, netcapaciteit, vermindering uitstoot broeikasgassen en verbetering van agrarisch verdienvermogen) van de onderzochte beleidsalternatieven. Daarnaast is ook duidelijk dat veelvuldige toepassing van kleine windturbines veel negatieve effecten kan hebben (achteruitgang landschappelijke kwaliteit en risico's voor N2000 en soortendiversiteit). Het is daarom van belang om op provinciaal niveau de cumulatieve effecten te monitoren en kwetsbare populaties periodiek te inventariseren.

8.5 Warmte

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:

- Visie: Toevoeging van verkenningsgebieden voor toekomstige bovenlokale warmtesystemen. Toevoeging van een afwegingskader Koude aan het provinciale afwegingskader Warmtekeuze (Hiervoor wat het OER niet toegepast)
- Programma: Geen wijziging, wel actualisatie van teksten en omzetting van visietekst naar programmatekst.
- Verordening: Geen wijziging

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
In het OER 'warmte' zijn geen alternatieven vergeleken. Dit is eerder al gedaan in het pMIEK 2.0 van de provincie en in andere beleidsanalyses die aansluiten op het pMIEK. In het pMIEK 2.0 komt de ontwikkelvariant met maximale inzet op collectieve warmtebronnen in de provincie als meest kansrijk naar voren. Deze is in het OER verder verdiept.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
Het OER laat vooral positieve of neutrale effecten zien van de uitwerking van verkenningsgebieden voor warmtesystemen.
Uitzonderingen hierop vormen 'archeologie', 'bodemdaling' en 'drukte in de ondergrond'. De uitzonderingen leiden niet tot mitigerende maatregelen. Het benoemen van de beoogde verkenningsgebieden heeft nog geen gevolgen. Dit speelt pas bij realisatie en het in kaart brengen van de verkenningsgebieden draagt bij aan het nemen van mitigerende maatregelen in de realisatiefase.

Welke overige inzichten heeft het OER opgeleverd:
Het OER laat vooral zien dat op vele aspecten de beleidsherziening warmte in positieve zin bijdraagt. Specifiek wat betreft het criterium 'bodemdaling' is al het inzicht dat in deze bodems geen warmtesystemen worden aangelegd. In de praktijk zal dit knelpunt dus niet spelen.

8.6 Windenergie

Wat gaat er in de Herziening 2025 concreet wijzigen in het Omgevingsbeleid:
In het OER voor RES Drechtsteden, RES Holland Rijnland en RES Midden-Holland heeft geleid tot een aantal primaire en secundaire zoekgebieden voor windenergie. De primaire en secundaire zoekgebieden en de geometrische begrenzing hiervan worden opgenomen in de Omgevingsvisie. In het Omgevingsprogramma beschrijven we hoe we deze zoekgebieden, zoveel mogelijk samen met de RES-partners, willen uitwerken tot windlocaties.

Betreft dit één van de onderzochte alternatieven in het OER of een combinatie daarvan:
Alle zoekgebieden die in de Omgevingsvisie worden opgenomen zijn onderzocht in het OER. In het OER zijn vier alternatieven onderzocht: aangeleverde locaties, natuur, leefomgeving en landschap. Op basis van de beoordeling in het OER zijn de best beoordeelde zoekgebieden uit alle alternatieven geselecteerd. Deze vormen samen de primaire en secundaire zoekgebieden. De primaire en secundaire zoekgebieden bevatten zoekgebieden uit alle vier de verschillende alternatieven.

Hoe zijn de uitkomsten van het OER gebruikt:
De uitkomsten van het OER zijn gebruikt om te bepalen waar in de provincie Zuid-Holland de beste ruimtelijke mogelijkheden liggen voor windenergie. Hiermee zijn de primaire en secundaire zoekgebieden geselecteerd, welke worden opgenomen in de Omgevingsvisie.

Welke overige inzichten heeft het OER opgeleverd:
Het OER heeft veel inzicht geboden in de ruimtelijke mogelijkheden voor windenergie in onze provincie. Door vanuit verschillende alternatieven te kijken hebben we niet alleen kunnen identificeren waar de provinciale belangen botsen, maar ook waar er overlap is. Zo zijn er bijvoorbeeld zoekgebieden naar voren gekomen die vanuit het alternatief leefomgeving goed scoorden, maar een te grote negatieve impact zouden hebben vanuit het alternatief natuur. Tegelijkertijd zijn er ook zoekgebieden naar voren gekomen die vanuit verschillende perspectieven goed scoorden.

Het OER heeft ons concreet laten zien welke ruimtelijke mogelijkheden er zijn voor de RES-regio's om hun RES-biedingen te behalen, en hoe we daarmee de provincie Zuid-Holland kunnen voorzien van voldoende duurzame elektriciteit.

Bijlage – Geodata-wijzigingen

Wijzigingen werkingsgebieden Herziening 2025 t.b.v. besluitvorming

Omgevingsverordening

Bedrijventerreinen (gewijzigd)
- ’t Haantje (verwijderd)
- Reeuwijkse Poort (verwijderd)
- Bleizo West (verwijderd)
- Prisma (gedeeltelijk verwijderd)
- Hordijk-West (vergroot)
- Hoogstad (gedeeltelijk verwijderd)
- Gemeente Leiden:
  - Bio Science Park / Leeuwenhoek (gedeeltelijk verwijderd)
  - Cronesteijn – Lammenschans (gedeeltelijk verwijderd)
  - Cronesteijn – Fruitbuurt (gedeeltelijk verwijderd)
  - Tussen Rijn en Rail (vergroot)
  - De Hallen (gedeeltelijk verwijderd)
  - Merenwijk (gedeeltelijk verwijderd)

Campussen (gewijzigd)

Beperkingengebied gesloten stortplaats (gewijzigd)
- Gemeente Dordrecht:
  - Derde Merwedehaven (toegevoegd)

Beschermingscategorie 1 (gewijzigd)
- Belangrijk weidevogelgebied (geheel vernieuwd)
- NatuurNetwerk Nederland (gewijzigd)

Beschermingscategorie 2 (gewijzigd)
- Groene buffer (gewijzigd)
- Kansrijk weidevogelgebied (geheel vernieuwd)
- Recreatiegebied (gewijzigd)

Beschermingscategorie 3 (gewijzigd)
- Buitengebied (gewijzigd)

Beschermingsgebied onbebouwde ruimte (nieuw)

Gebied met grondwaterbeheer Rotterdam (gewijzigd)

Glastuinbouwgebied en Glastuinbouwgebied binnen Greenports (gewijzigd)
- Glastuinbouwgebied Greenport West-Holland (kleine technische aanpassingen)

Groenblauw netwerk (nieuw)
- Groenblauwe ontwikkellijnen (nieuw)
- Groene buffer (gewijzigd)
- NatuurNetwerk Nederland (gewijzigd)

- Recreatief fietsverkeer (niet gewijzigd)
- Buijtenland van Rhoon (niet gewijzigd)
- Recreatiegebied (gewijzigd)
- Stedelijk groen (nieuw)

Grote buitenstedelijke bouwlocatie (gewijzigd)
- Andere stedelijke ontwikkeling (gewijzigd)
- Bedrijventerreinen harde capaciteit (verwijderd)
- Bedrijventerreinlocatie (gewijzigd)
- Woningbouwlocatie (gewijzigd)

Landgoedbiotoop (gewijzigd)

Locatie voor windenergie (gewijzigd)
- Gemeente Lansingerland: Zoekgebied wind Noordpolder en Zoekgebied wind Kruisweg oostzijde (toegevoegd)
- Gemeente Katwijk: Locatie Valkenburg (verwijderd)
- Gemeente Zwijndrecht: Groote Lindt (verwijderd)
- Gemeente Papendrecht: Oosteind (verwijderd)
- Gemeente Gorinchem: Avelingen (verwijderd)

Maatwerkgebied glastuinbouw (gewijzigd)
- Maatwerkgebied glastuinbouw Greenport Aalsmeer (Gemeente Kaag en Braassem: glastuinbouwgebied Geest en Floraweg toegevoegd)
- Maatwerkgebied glastuinbouw Greenport West-Holland (kleine technische aanpassing)

Molenbiotopen (gewijzigd)
- Klaas Hennepoelmolen in Warmond (toegevoegd)
- De Regt in Nieuw-Lekkerland (toegevoegd)

Regionale waterkeringen (gewijzigd)
- Hoogheemraadschap van Rijnland (gewijzigd)
- Waterschap Rivierenland (gewijzigd)

Recreatietoervaartnet (gewijzigd)

Veenweiden (nieuw)

Watergebonden bedrijventerrein (gewijzigd)

Actualisatie volgt bij de vaststelling
- Provinciale vaarwegen
- Beperkingengebied provinciale vaarweg
- Vrijwaringszone provinciale vaarweg
- Provinciale wegen
- Beperkingengebied provinciale weg

Omgevingsvisie

Bedrijventerreinen (gewijzigd)

- 't Haantje (verwijderd)
- Reeuwijkse Poort (verwijderd)
- Bleizo West (verwijderd)
- Prisma (gedeeltelijk verwijderd)
- Hordijk-West (vergroot)
- Hoogstad (gedeeltelijk verwijderd)
- Gemeente Leiden:
    - Bio Science Park / Leeuwenhoek (gedeeltelijk verwijderd)
    - Cronesteijn – Lammenschans (gedeeltelijk verwijderd)
    - Cronesteijn – Fruitbuurt (gedeeltelijk verwijderd)
    - Tussen Rijn en Rail (vergroot)
    - De Hallen (gedeeltelijk verwijderd)
    - Merenwijk (gedeeltelijk verwijderd)

Erfgoed (beleven) (gewijzigd)

- Erfgoedlijnen
    - Maritieme industrie (nieuw)
    - Trekvaarten (gewijzigd)
    - Waterdriehoek (verwijderd)
- Historische windmolens:
    - Klaas Hennepoelmolen in Warmond (toegevoegd)
    - De Regt in Nieuw-Lekkerland (toegevoegd)
    - Een aantal historische windmolens naar de juiste locatie verplaatst

Erfgoed (beschermen) (gewijzigd)

- Landgoedbiotoop (gewijzigd)
    - Molenbiotopen
        - Klaas Hennepoelmolen in Warmond (toegevoegd)
        - De Regt in Nieuw-Lekkerland (toegevoegd)

Groenblauwe dooradering (nieuw)

Groenblauw netwerk (nieuw)

- Groenblauwe ontwikkellijnen (nieuw)
- Groene buffer (gewijzigd)
- NatuurNetwerk Nederland (gewijzigd)
- Recreatief fietsverkeer (niet gewijzigd)
- Buitenland van Rhoon (niet gewijzigd)
- Recreatiegebied (gewijzigd)
- Stedelijk groen (nieuw)
- Provincie Zuid-Holland

NatuurNetwerk Nederland (gewijzigd)

Natuur realiseren (nieuwe naam/nieuw samengesteld werkingsgebied)

- Groenblauwe dooradering (nieuw)
- Belangrijk weidevogelgebied (geheel vernieuwd)

- NatuurNetwerk Nederland (gewijzigd)
- Bos en bomen (Groen erfgoed)

Ruimte voor ondernemen (nieuwe naam/nieuw samengesteld werkingsgebied)
- Bedrijventerreinen (gewijzigd)
- (Bedrijventerrein met) PDV-locatie
- Cluster voor grote ruimtevragers
- Kantorengebied categorie 1
- Kantorengebied categorie 2
- Kantorengebied categorie 3
- Provincie Zuid-Holland

Ruimtelijke kwaliteit en beschermingscategorieën (gewijzigd)
- Belangrijk weidevogelgebied (geheel vernieuwd)
- NatuurNetwerk Nederland (gewijzigd)
- Groene buffer (gewijzigd)
- Kansrijk weidevogelgebied (nieuw)
- Recreatiegebied (gewijzigd)
- Buitengebied (gewijzigd)

Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling (nieuw)
- Beschermingsgebied onbebouwde ruimte (nieuw)
- Bestaand stads- en dorpsgebied (gewijzigd)

Tuinbouw (nieuwe naam/nieuw samengesteld werkingsgebied)
- Glastuinbouwgebied Greenport West-Holland (kleine technische aanpassingen)
- Glastuinbouwgebied Greenport Aalsmeer (niet nieuw)
- Glastuinbouwgebied buiten de Greenports (niet nieuw)
- Greenport Boskoop (niet nieuw)
- Greenport Duin- en Bollenstreek (niet nieuw)

Veenweiden (nieuw)

Verblijfsrecreatie buiten bestaand stads- en dorpsgebied (gewijzigd)
- Buiten bestaand stads- en dorpsgebied (gewijzigd)

Warmtenetwerk (nieuw)
- Verkenningsgebied voor warmtetracés (nieuw)

Windenergie (gewijzigd)
- Gebied voor kleine windturbines (ashoogte tot 15 meter) (nieuw)
- Gebied voor middelgrote windturbines (ashoogte tot 45 meter) (nieuw)
- Primair Zoekgebied voor grote windturbines (ashoogte hoger dan 45 meter) (nieuw)
- Secundair Zoekgebied voor grote windturbines (ashoogte hoger dan 45 meter) (nieuw)
- RES-regio’s

Zonne-energie
- Zonne-energie binnen bestaand stads- en dorpsgebied (nieuw)

- Zonne-energie buiten bestaand stads- en dorpsgebied (nieuw)

Actualisatie volgt bij de vaststelling
- Provinciale vaarwegen
- Provinciale wegen

Omgevingsprogramma

Bedrijventerreinen (gewijzigd)

- 't Haantje (verwijderd)
- Reeuwijkse Poort (verwijderd)
- Bleizo West (verwijderd)
- Prisma (gedeeltelijk verwijderd)
- Hordijk-West (vergroot)
- Hoogstad (gedeeltelijk verwijderd)
- Gemeente Leiden:
  - Bio Science Park / Leeuwenhoek (gedeeltelijk verwijderd)
  - Cronesteijn – Lammenschans (gedeeltelijk verwijderd)
  - Cronesteijn – Fruitbuurt (gedeeltelijk verwijderd)
  - Tussen Rijn en Rail (vergroot)
  - De Hallen (gedeeltelijk verwijderd)
  - Merenwijk (gedeeltelijk verwijderd)

Campussen en fieldlabs (nieuwe naam/nieuw samengesteld werkingsgebied)

Duurzame gietwatervoorziening (gewijzigd)

- Maatwerkgebied glastuinbouw Greenport Aalsmeer (Gemeente Kaag en Braassem: glastuinbouwgebied Geest en Floraweg toegevoegd)
- Maatwerkgebied glastuinbouw Greenport West-Holland (kleine technische aanpassing)

Erfgoed (subsidieregeling) (gewijzigd)

- Erfgoedlijnen
  - Maritieme industrie (nieuw)
  - Trekvaarten (gewijzigd)
  - Waterdriehoek (verwijderd)

Groenblauw netwerk (nieuw)

- Groenblauwe ontwikkellijnen (nieuw)
- Groene buffer (gewijzigd)
- NatuurNetwerk Nederland (gewijzigd)
- Recreatief fietsverkeer (niet gewijzigd)
- Buitenland van Rhoon (niet gewijzigd)
- Recreatiegebied (gewijzigd)
- Stedelijk groen (nieuw)
- Provincie Zuid-Holland

Groenblauwe dooradering (nieuw)

Grote buitenstedelijke bouwlocatie (gewijzigd)

- Andere stedelijke ontwikkeling (gewijzigd)
- Bedrijventerreinen harde capaciteit (verwijderd)
- Bedrijventerreinlocatie (gewijzigd)
- Woningbouwlocatie (gewijzigd)

Klimaatrisico's voor bouwactiviteiten (nieuw)

Landschapspark (nieuw)
- Landschapspark deelgebied Getijdenpark XL (nieuw)
- Landschapspark deelgebied Rottezone (nieuw)
- Landschapspark deelgebied Schiezone (nieuw)
- Landschapspark deelgebied Vlietzone (nieuw)

Nationaal park (nieuw)
- Nationaal park Biesbosch (nieuw)
- Nationaal park Hollandse Duinen (nieuw)

Natuurbeheer (nieuwe naam/nieuw samengesteld werkingsgebied)
- Groenblauwe dooradering (nieuw)
- Natura2000-gebied
- NatuurNetwerk Nederland (gewijzigd)

NatuurNetwerk Nederland (gewijzigd)

Recreatiegebied (gewijzigd)

Ruimte voor ondernemen (nieuwe naam/nieuw samengesteld werkingsgebied)
- Bedrijventerreinen (gewijzigd)
- (Bedrijventerrein met) PDV-locatie
- Cluster voor grote ruimtevragers
- Kantorengebied categorie 1
- Kantorengebied categorie 2
- Kantorengebied categorie 3
- Provincie Zuid-Holland

Teeltareaal Greenport Aalsmeer (gewijzigd)
- Maatwerkgebied glastuinbouw Greenport Aalsmeer (Gemeente Kaag en Braassem: glastuinbouwgebied Geest en Floraweg toegevoegd)

Teeltareaal Greenport West-Holland (gewijzigd)
- Glastuinbouwgebied Greenport West-Holland (kleine technische aanpassingen)
- Maatwerkgebied glastuinbouw Greenport West-Holland (kleine technische aanpassing)

Tuinbouw (nieuwe naam/nieuw samengesteld werkingsgebied)
- Glastuinbouwgebied Greenport West-Holland (kleine technische aanpassingen)
- Glastuinbouwgebied Greenport Aalsmeer (niet nieuw)
- Glastuinbouwgebied buiten de Greenports (niet nieuw)
- Greenport Boskoop (niet nieuw)
- Greenport Duin- en Bollenstreek (niet nieuw)

Veenweiden (nieuw)

Warmtenetwerk (nieuw)
- Verkenningsgebied voor warmtetracés (nieuw)

Windenergie (gewijzigd)

- Gebied voor kleine windturbines (ashoogte tot 15 meter) (nieuw)
- Gebied voor middelgrote windturbines (ashoogte tot 45 meter) (nieuw)
- Primair Zoekgebied voor grote windturbines (ashoogte hoger dan 45 meter) (nieuw)
- Secundair Zoekgebied voor Grote windturbines (ashoogte hoger dan 45 meter) (nieuw)
- RES-regio's

Zonne-energie

- Zonne-energie binnen bestaand stads- en dorpsgebied (nieuw)
- Zonne-energie buiten bestaand stads- en dorpsgebied (nieuw)